

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TASARIM ANABİLİM DALI
TASARIM BİLİM DALI

OSMANLI MENZİL KERVANSARAYLARINDAKİ YENİDEN
İŞLEVLENDİRME TASARIMLARI VE RESTORASYON
UYGULAMALARI

Alihan Keskin

DOKTORA TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Necla Dursun

Konya 2023

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	vi
ÇİZİMLER LİSTESİ	xviii
TABLolar LİSTESİ	xix
KISALTMALAR ve TANIMLAR	xx
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Osmanlı Dönemi Menzil Kervansarayları	1
1.2. Osmanlı Dönemi Tarihi Yolları	2
1.3. Yeniden İşlevlendirme Tasarımları ve Restorasyon Uygulamaları ...	4
1.3.1. Ulusal Alanda Restorasyonun Gelişim Süreci	4
1.3.2. Uluslararası Alanda Restorasyonun Gelişim Süreci	6
1.3.3. Yeniden İşlevlendirme Tasarımı	8
1.3.4. Restorasyon Uygulamaları	9
1.4. Araştırmanın Konusu	11
1.5. Araştırmanın Amacı	11
1.6. Araştırmanın Önemi	12
1.7. Sınırlılıklar	12
1.8. Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar	13
2. BÖLÜM: YÖNTEM	16
2.1. Araştırmanın Modeli	16
2.2. Evren ve Örneklem	16
2.3. Veri Toplama Tekniği	20
2.4. Veri Analiz Yöntemi	21

3. BÖLÜM: OSMANLI MENZİL KERVANSARAYLARINDAKİ YENİDEN İŞLEVLENDİRME TASARIMLARI ve RESTORASYON UYGULAMALARI	25
3.1. Mevcut Haliyle Koruma	25
3.1.1. Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı / Lüleburgaz	25
3.2. Basit Onarım	34
3.2.1. Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı / Gebze	34
3.3. Rekonstrüksiyon	42
3.3.1. Sinan Paşa Kervansarayı / Bursa	42
3.4. Yeniden İşlevlendirerek Koruma	50
3.4.1. Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı / Eskişehir	50
3.4.2. Lala Mustafa Paşa Kervansarayı / Ilgın	71
3.4.3. Rüstem Paşa Kervansarayı / Ereğli	93
3.4.4. Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı / Payas	116
3.4.5. Belen Kervansarayı / Hatay	126
4. BÖLÜM: SONUÇ ve ÖNERİLER	133
4.1. Sonuç	133
4.2. Öneriler	142
KAYNAKLAR	145
EKLER	154
Uzman Görüşme Formu	154
Uzman Kişilerin Künyeleri ve Formları	155

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖNSÖZ

Kervansaraylar bulunduğu bölgenin ekonomisini ve kültürünü içinde barındıran tarihi yapılardır. Bu yapılar geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürmüş, insanlığın yararına kazandırılmış gerek yaptırılan kişi gerekse yapımında kullanılan malzemeler ve uygulanan teknikler bağlamında büyük öneme sahiptir.

Döneminde ticaretle ilişkili olarak ihtiyaç dahilinde inşa edilen kervansaraylar, zaman içinde bir konak olmanın yanında zengin bir kültürel yapıyı oluşturan sanat eserleri durumuna gelmiştir.

Bu tez, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tasarım Ana Bilim Dalı, Tasarım dalında doktora tez çalışması olarak hazırlanmıştır.

Başta danışmanım; Doç. Dr. Necla Dursun, değerli TİK üyelerim; Prof. Dr. Nurgül Kılınç ve Dr. Öğr. Üye. Ömer Tayfur Öztürk ile Değerli Jüri Üyeleri hocalarım; Prof. Dr. Rabia Köse Doğan ve Doç. Dr. Selda Güzel hocalarım ile emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Konya 2023

Alihan Keskin

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Alihan Keskin
	Numarası	154163001004
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tasarım / Tasarım
	Programı	Doktora ☒
	Danışmanı	Doç Dr. Necla Dursun
Tezin Adı		Osmanlı Menzil Kervansaraylarındaki Yeniden İşlevlendirme Tasarımları Ve Restorasyon Uygulamaları

ÖZET

Bu çalışmada, Osmanlı döneminde Haç Yolu, diğer adıyla Ulu Yol, güzergâhında inşa edilen ve Cumhuriyet Döneminde (1923 – 2023) bir kısmına da olsa ulaşılabilen, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde olan, Osmanlı Menzil Kervansaraylarından sekiz adedi seçilmiştir. Kervansaraylar ile ilgili bilgi ve belgeler, literatür taraması ve ilgili kurumlardan sağlanmıştır. Bu kurumların bazıları; Koruma Kurulları, Vakıflar Bölge Müdürlükleri, Belediyeler, Valilikler, Kaymakamlıklar ve benzerleri gibidir. Seçilen kervansaraylar, Venedik Tüzüğü gibi, ulusal ve uluslararası benzer belgelere göre dört ana kategoriye ayrılmıştır. Belirlenen kategorilere göre sınıflandırılan kervansarayların; tasarımları ve uygulamaları incelenmiştir. Yeniden işlevlendirme tasarım ve uygulamaları ile restorasyon tasarım ve uygulamaları, olarak ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Özellikle son on yıldaki (2013 – 2023) restorasyonları değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirmeler; yeniden işlevlendirme ve özellikle restorasyon konusunda yetkin, yedi uzman tarafından yapılmıştır. Ayrıca, restorasyonu yapılarak, yeniden işlevlendirilen bir kervansarayın bütün süreci de (2017 – 2019), sahada yerinde gözlem yapılarak incelenmiştir. Bu değerlendirmeleri yapmaktaki amaç; yapılan

tasarım ve uygulamaların, olumlu ve olumsuz yönlerini tespit etme düşüncesidir. Bütün bu veriler değerlendirilerek olumlu ve olumsuz yönlerine göre sonuçlara ulaşılmıştır. Uzmanların da hem fikir olduğu sonuç; anıt eserlerin yeniden işlev kazandırılarak yaşatılmasının önemli olduğudur. Restorasyonunu yaparak yeniden işlevlendirmenin; bütün olumsuzluklara ve eleştirilecek yönlerine rağmen, eseri sürdürülebilir kıldığı ve nefes alarak yaşamasını sağlandığı yönündedir. Ulaşılan sonuçlara göre de önerilerde bulunulmuştur. Bu önerilerin; ileride yapılması muhtemel benzer yeniden işlevlendirme tasarım ve restorasyon uygulamalarının, daha doğruya yakın yapılmasına ışık tutması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mimari Restorasyon Uygulamaları, Yeniden İşlevlendirme Tasarımları, Osmanlı Menzil Kervansarayları

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Alihan Keskin
	Numarası	154163001004
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Design / Design
	Programı	Doktora ■
	Danışmanı	Doç. Dr. Necla Dursun
Çalışmanın İngilizce Adı		Refunctioning Designs And Restoration Applications Of The Ottoman Roadside Caravanserais

ABSTRACT

In this study, eight of the Ottoman Roadside Caravanserais, which were built on the route of the Haj Road, also known as the Great Road, during the Ottoman period and could be reached, albeit partially, in the Republican Period (1923 – 2023), within the borders of the Republic of Turkey, were selected. Information and documents related to caravanserais were obtained from literature review and related institutions. Some of these institutions are; Protection Boards, Foundations Regional Directorates, Municipalities, Governorships, District Governorates, and the like. The selected caravanserais are divided into four main categories according to similar national and international documents, such as the Venice Charter. The caravanserais are classified according to the determined categories; designs and applications are examined. Re-functioning design and applications and restoration design and applications were evaluated separately. Especially the restorations in the last ten years (2013 – 2023) were taken into consideration. Evaluations; It was carried out by seven experts who are competent in re-functioning and especially restoration. In addition, the entire process (2017 – 2019) of a caravanserai, which was restored and re-functioned, was examined by making on-site observations in the field. The purpose of making these evaluations

is the idea of determining the positive and negative aspects of the designs and applications made. All these data were evaluated and results were obtained according to their positive and negative aspects. The conclusion that the experts agree on is; it is important to keep the monuments alive by regaining their function. Re-functioning by restoring; despite all the negativities and aspects to be criticized, it is that it makes the work sustainable and allows it to live by breathing. Suggestions were made according to the results obtained. These suggestions; it is aimed to shed light on making similar re-functioning design and restoration applications more accurate in the future.

Key Words: Architectural Restoration Applications, Refunctioning Designs, The Ottoman Roadside Caravanserais

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Sayfa No

Fotoğraf 1: Osmanlı Yollarından Sağ Kolu ve Menzilleri'ni Gösteren Harita (Müderrişoğlu, 1995: 96)	3
Fotoğraf 2: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının 18. Yüzyıldaki Halini Gösteren, Ressam Luigi Mayer Tarafından Yapılan, Suluboya Tablonun Fotoğrafı (Türkiye Kültür Portalı, 2013a)	26
Fotoğraf 3: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin Üç Boyutlu Modellemesi ve Numaralandırılmış Yerleşimi (Necipoğlu,2005)	27
Fotoğraf 4: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin Restitüsyon Projesi (Türkiye Kültür Portalı, 2013b)	27
Fotoğraf 5: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Planı (Türkiye Kültür Portalı, 2013a)	28
Fotoğraf 6: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının 1569 Yılında Yapıldığını Gösterir Kitabesi (Türkiye Kültür Portalı, 2013a)	28
Fotoğraf 7: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Yıkılmadan Önceki Hali (Koçu, 1936: 16)	29
Fotoğraf 8: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Kalan Duvarı ve Külliye (Saatçi, 2017: 44)	29
Fotoğraf 9: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının İç Duvarı (Saatçi, 2017: 45)	30
Fotoğraf 10: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Günümüzdeki Duvar Kalıntısı (Türkiye Kültür Portalı, 2013a)	30
Fotoğraf 11: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı Dua Kubbesinin Kervansaray Tarafı Girişi (Saatçi, 2017: 42)	31
Fotoğraf 12: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı Dua Kubbesinin Altı (Saatçi, 2017: 42)	31
Fotoğraf 13: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı Dua Kubbesi ve Arasta (Saatçi, 2017: 42)	32
Fotoğraf 14: Çoban Mustafa Paşa Külliyesi Yerleşim Planı (Öngen, 2018:5) ...	35
Fotoğraf 15: Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin Kervansaray Tarafından Görünüşü (Akgün, 2018)	36

Fotoğraf 16: Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin 2012 Yılına Ait Restorasyon İhale Bilgileri (KİK, 2021)	37
Fotoğraf 17: Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin Genel Görünüşü (Çoban Mustafa Paşa Vakfı, 2021)	38
Fotoğraf 18: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Genel Görünüşü (Cambaz, 2012)	38
Fotoğraf 19 – 20: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Ana Giriş Kapısı ve Ön Cephesi (Cambaz, 2012)	39
Fotoğraf 21 – 22: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Yol Tarafı Ana Giriş ve Külliye Girişi (Cambaz, 2012)	39
Fotoğraf 23 – 24: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Külliye Cephesi ve Külliye Cephesi Şadırvanları (Cambaz, 2012)	39
Fotoğraf 25 – 26: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Külliye Tarafı Çıkışı ve Ana Yol Tarafı Çıkışı (Cambaz, 2012)	40
Fotoğraf 27 – 28: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Külliye Çıkış Kapısı ve İç Ocaklar (Cambaz, 2012)	40
Fotoğraf 29 – 30: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekan Yol Tarafı ve İç Mekan Külliye Tarafı (Cambaz, 2012)	40
Fotoğraf 31: Sinan Paşa Külliyesi Rölöve Vaziyet Planı (Ünay, 2019: 1195) ...	43
Fotoğraf 32: Sinan Paşa Külliyesi Cami Şerefesinden Görünüşü (Ünay, 2019: 1196)	44
Fotoğraf 33: Sinan Paşa Külliyesindeki Kazıda Çıkan Temel Duvarları (Ünay, 2019:1197)	44
Fotoğraf 34: Sinan Paşa Külliyesindeki Beton İle Tarihi Yapı Birleşimi (Ünay, 2019:1197)	45
Fotoğraf 35: Sinan Paşa Külliyesinin Şantiye Araç Giriş Kapısının Görünüşü (Yüzer Cankılıç, 2019)	46
Fotoğraf 36 – 37: Sinan Paşa Külliyesinin Yıkılan Duvar Kapı Görünüşü ve Yıkılan Duvar İç Detay Görünüş (Bıçak, 2015)	47
Fotoğraf 38 – 39: Sinan Paşa Külliyesinin Yıkılan Duvar Dıştan Görünüş ve Yıkılan Duvar Dış Detay Görünüş (Bıçak, 2015)	47

Sayfa No

Fotoğraf 40: Sinan Paşa Külliyesindeki Duvarın Yıkılışının Tutanak Altına Alınması (Bıçak, 2015)	47
Fotoğraf 41: Sinan Paşa Kervansarayının Temel Kalıntıları (Bursapage, 2022)	48
Fotoğraf 42: Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin Genel Görünüşü (Altınsapan, 2011: 48)	51
Fotoğraf 43: Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin Vaziyet Planı ve Kervansarayın Yeri (Süvari, 2015: 34)	52
Fotoğraf 44: Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin Batı Cephesi Görünüşü (Süvari, 2015: 33)	52
Fotoğraf 45: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Planı (Süvari, 2015: 35)	53
Fotoğraf 46: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Girişi ve Yakın Çevresi (1960 – 1969) (Süvari, 2015: 36)	54
Fotoğraf 47: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Kapısı (1960 – 1969) (Süvari, 2015: 37)	54
Fotoğraf 48: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekanı 1 (1960 – 1969) (Süvari, 2015: 38)	55
Fotoğraf 49: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekanı 2 (1960 – 1969) (Süvari, 2015: 38)	55
Fotoğraf 50: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Çatı Örtüsü (1960 – 1969) (Süvari, 2015: 61)	56
Fotoğraf 51: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Girişi ve Yakın Çevresi 1 (1990 – 2000) (Süvari, 2015: 40)	56
Fotoğraf 52: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Girişi ve Yakın Çevresi 2 (1990 – 2000) (Süvari, 2015: 41)	57
Fotoğraf 53: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Girişi ve Yakın Çevresi (2000 – 2008) (Süvari, 2015: 41)	57
Fotoğraf 54: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekan Kullanımı 1 (2005) (Süvari, 2015: 43)	58
Fotoğraf 55: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekan Kullanımı 2 (2005) (Süvari, 2015: 43)	58

Fotoğraf 56: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Batı Cephesi Ağaçları (2007) (Süvari, 2015: 50)	59
Fotoğraf 57: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Batı Cephesi Ağaçları (2008) (Süvari, 2015: 36)	59
Fotoğraf 58: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Batı Cephesi Ağaçları (2015) (Süvari, 2015: 50)	60
Fotoğraf 59: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Girişi (2015) (Süvari, 2015: 49)	60
Fotoğraf 60: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Nikah Salonu Düzenlemesi (2015) (Süvari, 2015: 44)	61
Fotoğraf 61: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Sergi İçin Düzenlenmesi (2022)	61
Fotoğraf 62: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayında Bir Yanı Sergi Bir Yanı Nikâh Salonu Düzenlemesi (2015) (Süvari, 2015: 45)	62
Fotoğraf 63: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı Mevcut Mekânların Birbiriyle İlişkisi Kesit Görünüşü (Süvari, 2015: 66)	62
Fotoğraf 64 – 65: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının 1960 – 1969 ve 1990 – 2000 Yıllarındaki Giriş Kapısı (Süvari, 2015: 51)	63
Fotoğraf 66 – 67: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının 2015 Yılındaki Giriş Kapısı (Süvari, 2015: 52)	63
Fotoğraf 68: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının 2015 Yılındaki Engelli Rampalı Giriş Kapısı (Süvari, 2015: 54)	64
Fotoğraf 69 – 70: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının 2005 Yılında Sarı Olan Giriş Kapısının, 2008 Yılında Kırmızı İle Boyanması (Süvari, 2015: 47)	64
Fotoğraf 71: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Dış Mekan Da Özellikle Giriş Kapısı Ve Çevresindeki Doku Ve Malzeme Kartelası (2015) (Süvari, 2015: 53)	65
Fotoğraf 72 – 73: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekan da Aydınlatma Direklerinin 2015 Yılı Kaplanması ve Öncesi (Süvari, 2015: 59)	65

Sayfa No

Fotoğraf 74: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekanda Kullanılan Donatı ve Mobilyaların Malzeme Kartelası (Süvari, 2015: 77)	66
Fotoğraf 75: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İslî ve Mantarlı Görüntüsü (2005) (Süvari, 2015: 64)	66
Fotoğraf 76: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İsten ve Mantardan Temizlenmiş Görüntüsü (2015) (Süvari, 2015: 64)	66
Fotoğraf 77: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekandaki Zemin Seviye Farklılıklarının Giderilmesi (2022)	67
Fotoğraf 78: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayındaki Ocakların Sergi Elemanı Olarak Kullanımı (2022)	67
Fotoğraf 79: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Yapısal Verilerinden Oluşturulan Malzeme Kartelası (Süvari, 2015: 77)	68
Fotoğraf 80: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekan Kontrol Odası (Süvari, 2015: 72)	68
Fotoğraf 81 – 82: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekan Elektrik Kablosu Detayları (Süvari, 2015: 58)	69
Fotoğraf 83: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Çevresiyle Beraber Restorasyon Projelerinin Hazırlanması İle İlgili 26.09.1986 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)	73
Fotoğraf 84: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı ve Çevresinin Koruma Alanının Tespiti İle İlgili 11.03.1992 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)	74
Fotoğraf 85: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Seki Sistemi İle İlgili 24.08.2009 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)	74
Fotoğraf 86: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının WC Yapımı İle İlgili 25.01.2010 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)	75
Fotoğraf 87: GEEAYK’a Göre Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Koruma Grubunun Belirlenmesi İle İlgili 21.04.2011 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)	75
Fotoğraf 88: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Restorasyon Projelerinin Onaylanması İle İlgili 06.05.2011 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)	76

Sayfa No

Fotoğraf 89: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Eyvanın İki Girişinin Ahşap Görünümlü Alüminyum Kapı İle Kapatılması İle İlgili 29.03.2012 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)	76
Fotoğraf 90: Lala Mustafa Paşa Kervansarayına Konuşlandırılacak Klimaların Tesisi İle İlgili 11.10.2013 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)	77
Fotoğraf 91: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Cephesi (KVBM Arşivi)	77
Fotoğraf 92: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Giriş Kapısı (KVBM Arşivi)	78
Fotoğraf 93: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Kuzey-Doğu Cephesi (KVBM Arşivi)	78
Fotoğraf 94: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Kuzey-Doğu Yuvarlak Köşesi (KVBM Arşivi)	79
Fotoğraf 95: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Güney-Doğu Cephesi 1 (KVBM Arşivi)	79
Fotoğraf 96: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Güney-Doğu Cephesi 2 (KVBM Arşivi)	80
Fotoğraf 97: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Güney-Doğu Cephe Eklenti Detayı (KVBM Arşivi)	80
Fotoğraf 98: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Avludan Görünüşü (KVBM Arşivi)	81
Fotoğraf 99: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Güney-Batı cephesi ve Abdesthane (KVBM Arşivi)	81
Fotoğraf 100 – 101: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının 2012 Restorasyonu Sonrası Genel Görünüşü (KVBM Arşivi)	84
Fotoğraf 102 – 103: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının 2020 Genel Görünüşü	84
Fotoğraf 104: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının İç Giriş Mekanı Lokanta Bölümü	85
Fotoğraf 105: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının İç Güney Tarafı Lokanta Bölümü	85

Sayfa No

Fotoğraf 106: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının İç Avlu Kızılay'ın Kullandığı Bölüm	85
Fotoğraf 107: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının İç Avluya Açılan Kapısı	86
Fotoğraf 108: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının İç Avluda Cami İle Birleşimi	86
Fotoğraf 109: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Batı Cephesi KBB'nin Kullandığı Bölüm	86
Fotoğraf 110: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Güney Doğusu Dış Tuvalet Olarak Kullanılan Bölüm	87
Fotoğraf 111: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının İç Kuzey Tarafı Toplantı Salonu Bölümü (Konya Bakış, 2022)	87
Fotoğraf 112: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının İç Kuzey Tarafı Kütüphane Bölümü (Akşehir Postası, 2023)	87
Fotoğraf 113: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının İç Kuzey Tarafı Sergi Salonu Bölümü (Konya Bakış, 2022)	88
Fotoğraf 114 – 115: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Ana Giriş ve Girişin İç Mekan Görünüşü	88
Fotoğraf 116 – 117: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Arasta İç Mekan Genel Görünüşleri	89
Fotoğraf 118 – 119: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının İç Avlu ve Kuzey Yol Tarafı	89
Fotoğraf 120: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Doğu Cephesi	90
Fotoğraf 121: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Doğu Cephe İle Arastanın Birleşim Yeri	90
Fotoğraf 122: Lala Mustafa Paşa Külliyesinin Kuzey-Doğu Cephesinden Genel Görünüşü	91
Fotoğraf 123: Lala Mustafa Paşa Külliyesinin Yol Tarafı (Kuzey) Küçük Kapı Detayı	91
Fotoğraf 124: Rüstem Paşa Kervansarayının 25.02.1971 Tarihli Tapu (KVBM Arşivi)	93
Fotoğraf 125: Rüstem Paşa Kervansarayının Tescillendiği Zamanki Hali (KBB	

Arşivi)	94
Fotoğraf 126: Rüstem Paşa Kervansarayının Restorasyon Projelerinin Onaylanması İle İlgili 05.07.2013 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)	95
Fotoğraf 127: Rüstem Paşa Kervansarayının Kullanımı Hakkında KBB İle KVBM Arasında Yapılan 08.10.2015 Tarihli Protokol (KBB ve KVBM Arşivi)	95
Fotoğraf 128: Rüstem Paşa Kervansarayının Yeniden İşlevlendirme Projelerinin Onayı İle İlgili 25.03.2016 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)	96
Fotoğraf 129: Rüstem Paşa Kervansaray Restorasyonu İhale İlanı (KBKK Ve KİK Arşivi)	96
Fotoğraf 130: Rüstem Paşa Kervansarayının Restorasyonu İhalesi Sonucu (KİK Arşivi)	97
Fotoğraf 131: Rüstem Paşa Kervansaray Restorasyonu İçin Yüklenici İle Yapılan Sözleşme (KBB Arşivi)	97
Fotoğraf 132: Rüstem Paşa Kervansaray Restorasyonu İşe Başlama Tutanağı (KBB Arşivi)	98
Fotoğraf 133: Rüstem Paşa Kervansaray Restorasyonu İçin Vakıfların Kontrol Atama İsteği Yazısı (KBB Arşivi)	98
Fotoğraf 134: Rüstem Paşa Kervansaray Restorasyonu Teknik Personel Bildirimi (KBB Arşivi)	99
Fotoğraf 135: Rüstem Paşa Kervansaray Restorasyonu İçin Vakıfların Kontrol Atama Yazısı (KBB Arşivi)	99
Fotoğraf 136: Rüstem Paşa Kervansarayının 2017 Yılında İlk İşe Başlandığındaki Durumu	101
Fotoğraf 137: Rüstem Paşa Kervansarayının II. Tadilat Projesi İle İlgili 13.07.2018 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)	102
Fotoğraf 138: Rüstem Paşa Kervansarayının Elektrik – Mekanik Odaları Hakkındaki 03.08.2018 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)	102
Fotoğraf 139: Rüstem Paşa Kervansaray Çatısında Bitki Oluşumu	104

Sayfa No

Fotoğraf 140 – 141 – 142: Rüstem Paşa Kervansarayı Çatısında Tonozların Üstündeki Uygulamalar 1	104
Fotoğraf 143 – 144 – 145: Rüstem Paşa Kervansarayı Çatısında Tonozların Üstündeki Uygulamalar 2	104
Fotoğraf 146 – 147: Rüstem Paşa Kervansarayının İç Mekan Zemin Uygulamaları	105
Fotoğraf 148 – 149 – 150: Rüstem Paşa Kervansarayının Kapı Merdiven Detayı	105
Fotoğraf 151 – 152: Rüstem Paşa Kervansarayının Eskiz 1 Döşeme Detayı ve Eskiz 2 Mutfak İle Tesisat Odaları İlişkisi Detayları	105
Fotoğraf 153 – 154 – 155: Rüstem Paşa Kervansarayının Eskiz 3 Mutfak Yer Değişim Önerisi, Eskiz 4 Eşiklerin Kodları İle İlgili Detaylar ve Eskiz 5 Merdiven Kesit Detayları	106
Fotoğraf 156 – 157 – 158: Rüstem Paşa Kervansarayının Not 1 Pencere Adet ve Ölçüleri, Eskiz 6 Tonozlardaki Bakır Kodları İle İlgili Detaylar ve Eskiz 7 Baca Uygulama Detayı	106
Fotoğraf 159 – 160: Rüstem Paşa Kervansarayının Eskiz 8 Tonozlardaki Enjeksiyon Uygulanacak Yüzey Ölçüleri ve Eskiz 9 enjeksiyon uygulama detayı	106
Fotoğraf 161 – 162 – 163: Rüstem Paşa Kervansarayının Pencerelelerindeki Ahşap Izgara (Seperatör) ve Pleksiglas Uygulama Detayları	107
Fotoğraf 164 – 165 – 166: Rüstem Paşa Kervansarayının Avlusundaki Uygulama Detayları	107
Fotoğraf 167 – 168: Rüstem Paşa Kervansarayının İç Mekan Döşeme Ve Isıtma Uygulama Detayları	107
Fotoğraf 169: Rüstem Paşa Kervansarayı Yerleşiminin Son Haline Ait III. Tadilat Projesi İle İlgili 01.02.2019 Tarihli Karar (KBKK Arşiv)	109
Fotoğraf 170: Rüstem Paşa Kervansarayında Girişe Yapılacak Transparan (Spider) Cam Cepheye Ait 14.06.2019 tarihli karar (KBKK Arşiv)	109

Fotoğraf 171 – 172: Rüstem Paşa Kervansarayının Avluya Bakan Cephedeki Yağmur Oluğu Ve İç Mekan Pabuç Detayı	110
Fotoğraf 173 – 174 – 175: Rüstem Paşa Kervansarayı Elektrik Panolarının Ahşap Kaplanması, Ana Giriş Harpuşta Detayı Ve Eskiz 10 Giriş Spider Detayları	111
Fotoğraf 176 – 177 – 178: Rüstem Paşa Kervansarayının Avlu Yağmur Gideri Izgara Sistemi, Avlu Giriş Kapısı Üstü TonoZ İçin Kalıp Yapımı Ve Avlu Kapısı Üstü Betondan Temizlendikten Sonraki Durumu	111
Fotoğraf 179 – 180: Rüstem Paşa Kervansarayının Avlu Giriş Kapısı Güneyi Duvar Detayı Ve Avlu Giriş Kapısı Üstü Çatı Örgüsü Kurşun Öncesi Son Durumu	111
Fotoğraf 181: Rüstem Paşa Kervansarayının Gece Görünüşü	113
Fotoğraf 182: Rüstem Paşa Kervansarayının İç Mekan Görünüşleri	113
Fotoğraf 183: Rüstem Paşa Kervansarayının Giriş Gece Görünüşleri	114
Fotoğraf 184: Rüstem Paşa Kervansarayının Yeni İşlevin Ait Tabelasıyla Gündüz Görünüşleri	114
Fotoğraf 185: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin Dua Kubbesi (Köklü, 2016)	117
Fotoğraf 186: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin Planı (Müderrişoğlu, 2009b:365)	118
Fotoğraf 187: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Restorasyon Sonrası Genel Görünüşü (Taş, 2020)	118
Fotoğraf 188: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin Vaziyet Planı (Eskici, 2008: 84)	119
Fotoğraf 189: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Onarım Öncesi Görünüşü (Eskici, 2008: 86)	120
Fotoğraf 190: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Restorasyon Sonraki Durumu (Eskici, 2008: 87)	121
Fotoğraf 191: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Kuzey Duvarı, Mikro Kumlama İle Temizlik Denemeleri (Eskici, 2008: 89)	121

Sayfa No

Fotoğraf 192: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Mikro Kumlama ile Temizlik Denemeleri Sonucu (Eskici, 2008: 89)	122
Fotoğraf 193: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin İhale Bilgileri (EKAP, 2021)	122
Fotoğraf 194: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin Restorasyon Öncesi Görünüşü (ÇEKÜL, 2015)	123
Fotoğraf 195: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı ve Çevresi Restorasyon Sonrası Genel Görünüşü (Emlak Kulisi, 2014)	123
Fotoğraf 196: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Restorasyon Sonrası İç Avlusu (Ardoğa, 2020)	123
Fotoğraf 197: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı ve Çevresi Restorasyon Sonrası Genel Görünüşü (Wordpress, 2021)	124
Fotoğraf 198: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Restorasyon Sonrası Çatısının Görünüşü (Wordpress, 2021)	124
Fotoğraf 199: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı Bedesten İçi Restorasyon Sonrası görünüşü (Wordpress, 2021)	124
Fotoğraf 200: Belen Kervansarayının Planı (Müderrişoğlu, 1994:266)	128
Fotoğraf 201: Belen Kervansarayının Restorasyon Öncesi Görünüşü (Belen Kaymakamlığı, 2020)	128
Fotoğraf 202: Belen Kervansarayının Restorasyon Sonrası Görünüşü (Belen Kaymakamlığı, 2020)	129
Fotoğraf 203: Belen Kervansarayının Restorasyon Sonrası Ana Girişi (Belen Kaymakamlığı, 2020)	129
Fotoğraf 204– 205: Belen Kervansarayının İlk ve Son Kitabesi (Belen Kaymakamlığı, 2020)	130
Fotoğraf 206 – 207: Belen Kervansarayının İç Mekanı (Belen Kaymakamlığı 2020)	130
Fotoğraf 208: Belen Kervansarayının Günümüzde Sergi Maksatlı Kullanımı 1 (Bozok, 2018)	131
Fotoğraf 209: Belen Kervansarayının Günümüz Sergi Maksatlı Kullanımı 2 (Hatay Valiliği, 2022)	131

Fotoğraf 210: Belen Kervansarayının Günümüz Etkinlik Maksatlı Kullanımı (SES / İskenderun, 2018)	132

ÇİZİMLER LİSTESİ

Sayfa No

Çizim 1: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Restorasyon Projesi – Vaziyet Planı (KVBM Arşivi)	82
Çizim 2: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Restorasyon As-Built Projesi-Vaziyet Planı (KVBM Arşivi)	82
Çizim 3: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Restorasyon Projesi Plan (KVBM Arşivi)	83
Çizim 4: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Restorasyon Projesi Kesit (KVBM Arşivi)	83
Çizim 5: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Restorasyon As-Built Projesi Kesit (KVBM Arşivi)	83
Çizim 6: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Restorasyon Projesi Görünüş (KVBM Arşivi)	84
Çizim 7: Rüstem Paşa Kervansarayı Rölöve Projesi (KBB Arşivi)	100
Çizim 8: Rüstem Paşa Kervansarayı İlk İşlevlendirme Tasarımı / I. Tadilat Projesi (KBB Arşivi)	100
Çizim 9: Rüstem Paşa Kervansarayı II. Tadilat Projesi (KBB Arşivi)	102
Çizim 10: Rüstem Paşa Kervansarayı Elektrik ve Mekanik İçin Ek Tadilat Projesi (KBB Arşivi)	102
Çizim 11: Rüstem Paşa Kervansarayı III. Tadilat Projesi (KBB Arşivi)	110
Çizim 12: Rüstem Paşa Kervansarayı IV. Tadilat Projesi (KBB Arşivi)	110

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Yeniden İşlevlendirme Tasarımları İle İlgili Uzman Görüşlerinin Dağılımı	133
Tablo 2: Restorasyon Tasarımları İle İlgili Uzman Görüşlerinin Dağılımı	135
Tablo 3: Yeniden İşlevlendirme Uygulamaları İle İlgili Uzman Görüşlerinin Dağılımı	136
Tablo 4: Restorasyon Uygulamaları İle İlgili Uzman Görüşlerinin Dağılımı ...	138

KISALTMALAR VE TANIMLAR

EKAP	: Elektronik Kamu Alımları Platformu
GEEAYK	: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
HİKTM	: Hatay İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (<i>International Council on Monuments and Sites</i>)
KBKK	: Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü (<i>Koruma Kurulu</i>)
KBB	: Konya Büyükşehir Belediyesi
KİK	: Kamu İhale Kurumu
KTVKK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
KTÜN	: Konya Teknik Üniversitesi
KUDEB	: Koruma Uygulama ve Denetim Bürosu
KVBM (Vakıflar)	: Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü
Rekonstrüksiyon	: Yeniden yapım / Kurma
Restitüsyon	: Binanın ilk halini yeniden tasarılama / Kurgulama
Restorasyon	: Onarım / Yenileme
Rölöve	: Binanın mevcut halinin belirlenmesi
Şirket	: Yüklenici firma
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKA	: Trakya Kalkınma Ajansı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)
VGM	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
Yeniden İşlevlendirme	: Özgün kullanımını kaybeden binanın, farklı disiplinlere hizmet etmesi için yapılan, fonksiyon değişikliği

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Osmanlı Dönemi Menzil Kervansarayları

Devlet bünyesinde çalışan bir görevlinin, ülkenin uzak bölgelerinde kapsamlı olarak toplu yapılar inşa ettirmiş olması, devletin var olan gücünü ortaya koymakla birlikte halka güven sağlamaktadır. Çünkü imar sistemi hem ekonomik olarak hem de siyasi olarak güçle bağlantılıdır. Bu dönemde inşa edilen külliyeler, devlet ideolojisini göstermekle birlikte, devlet politikası olarak yaygınlaştırılmıştır. Külliyelerin, Osmanlı İmparatorluğunun ve Türk kültürünün yerleşmesine önemli katkıları vardır. Bu sebeple Osmanlı İmparatorluğu iskan politikası çerçevesinde, fethettikleri yerleri imar etmek ve demografik yapıyı uygun hale getirmek için ilk olarak külliyeler yaptırmışlardır. Devlet eliyle inşa edilen bu yapılarda farklı coğrafyalar ve şartlarda olsa bile ortak plan ve yapımlar ilkelere sahip oldukları görülmektedir. Sofya’da Mahmut Paşa Külliyesi’nden Romanya Babadağ’da bulunan Gazi Ali Paşa Külliyesi’ne ve Şam’da Süleymaniye Külliyesi’ne kadar uzanan bu coğrafyadaki yapılar, çok zengin kimlikleri ile, yaptıkları hizmetlerle, bulundukları bölgelerde devletin gücünün ve büyüklüğünün simgeleri olmuştur. Her bir yapı şehrin başyapıtı ve simgesi durumundadır. On üçüncü ve on altıncı yüzyıllara ait külliye ve diğer dönemlerdeki kışlalar, saat kuleleri, hükümet binaları, adalet binaları gibi, inşa edildikleri beldelerde, hatta çok ıssız olan kervanların geçtiği yollar üzerinde, devletin varlığını ve merkezi yönetimini temsil eden yapılar olarak değerlendirilebilir (Ramazanoğlu, 2008: 242).

Kentler arası menzillerde kurulan XVI. Yüzyıl Osmanlı hanları tek katlı ve genellikle büyük bir ahır bölümüyle birkaç konuk odasından oluşmuştur. Menzil hanlarındaki tabhâneler, bu konaklama ve dinlenme birimleri özellikle menzil külliye için elzem olan yapılardır (Temiz, 2004: 15).

1.2. Osmanlı Dönemi Tarihi Yolları

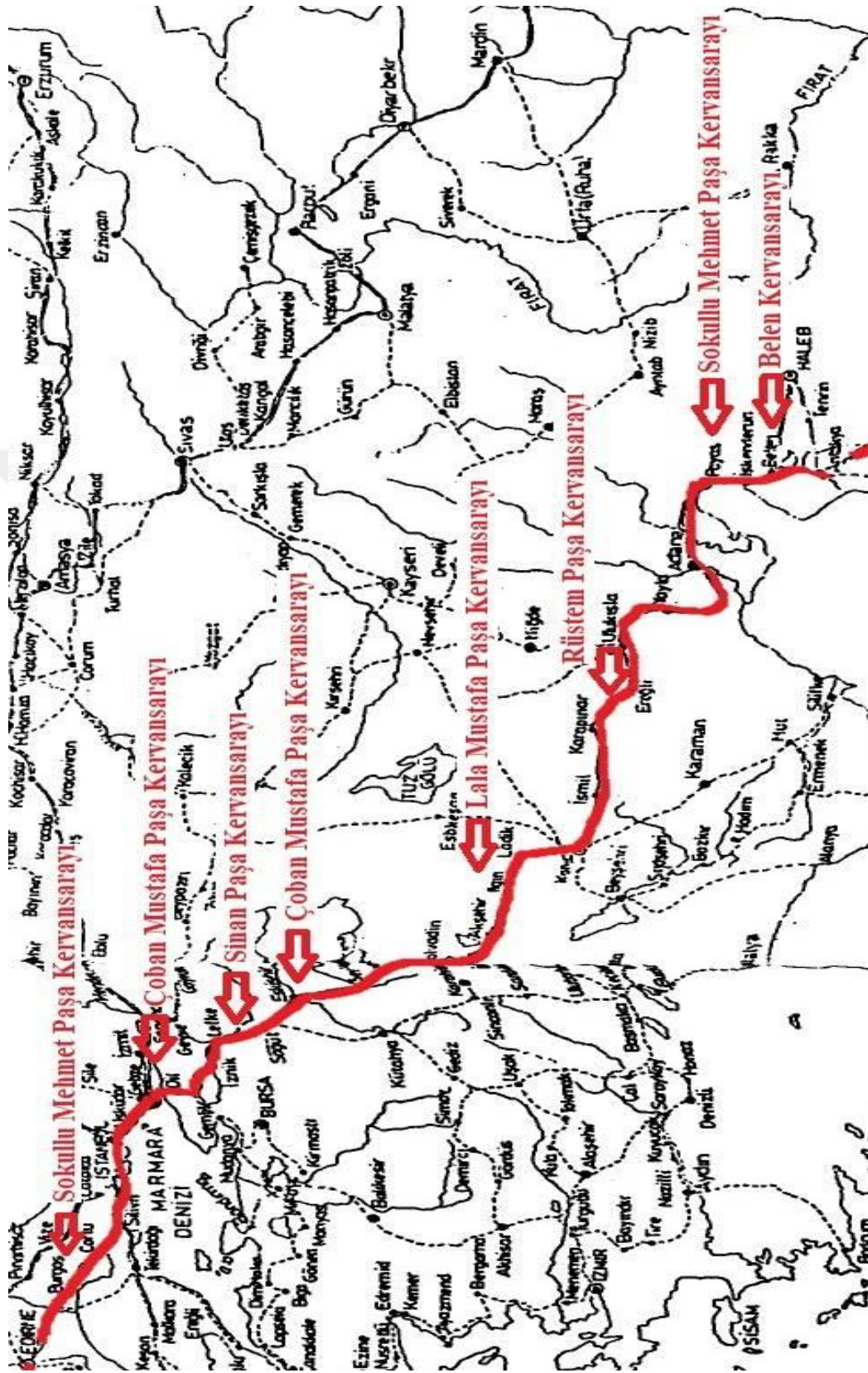
Osmanlı döneminde yapılmış, Anadolu’da var olan **üç ana yolun** başlıca güzergâhları şunlardır:

Sağ kol; Lüleburgaz, İstanbul’dan Gebze istikametiyle Güneye doğru giderek, Bursa, Eskişehir, Konya, Hatay’dan Anadolu’yu terk ederek Şam üzerinden Kutsal Topraklara gitmektedir (Fotoğraf 1).

Orta Kol; başlangıç noktası aynıdır. Gebze’ye kadar aynı, oradan İzmit üzerinden, Bolu, Merzifon, Tokat, Sivas, Malatya, Diyarbakır’dan Anadolu’yu terk ederek Musul ve Kerkük üzerinden Bağdat ve Basra’ya varmaktadır.

Sol Kol; Merzifon’a kadar Orta Kol yolunu kullanmaktadır. Oradan; Kelkit, Aşkale, Erzurum, Kars yolunu takip ederek Tebriz’e kadar uzanmaktadır. Bu yolun Kafkaslara gittiği düşünülmektedir (Sak ve Çetin, 2004: 182).

Bu yollar; askeri, ticari, dini ve ulaşım için kullanılmıştır. Özellikle Sağ Kol, aktif olarak en çok ve yoğunlukla daha da kısa olmasının verdiği özellikle dini ve askeri maksatla kullanılan yol olmuştur. “Ulu Yol” ya da daha yaygın ismiyle “Hac Yolu” olarak da bilinmektedir. Bu yol ile Kutsal Topraklardan sonra Mısır’a kadar gidildiği bilinmektedir. Bu yolun en önemli ayrıntısı güvenli olmasının sağlanması olmuştur. Çünkü bu yapılar birer kompleks; Menzil Kervansarayı, camisi, Hamamı ve Bedesteniyle bir bütün olmasıdır. Bu sebepten Külliye olarak birden çok yapıyı içinde barındırmaktaydılar. Menzil külliyeleri olarak adlandırılan bu kompleks yapıların en nadide ve seçkin örnekleri bu güzergahta inşa edilmiştir. Bu yapıların yakınlarına, kuyu, çeşme, köprü gibi yapılar da yapılmıştır (Müderrişoğlu, 1993: 29).

Fotoğraf 1: Osmanlı Yollarından Sağ Kolu ve Menzilleri'ni Gösteren Harita

(Müderrişoğlu, 1995: 96)

1.3. Yeniden İşlevlendirme Tasarımları ve Restorasyon Uygulamaları

Restorasyon: TDK'nın "Türkçe Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğünde", Fransızca kökenli olarak belirtilen bu kelime, "*Eski bir yapıda yıkılmış, bozulmuş olan bölümleri aslına uygun bir biçimde onarma, yenileme*" (Türk Dil Kurumu, 2022).

"Bir sanat eserinin sadece harap olan kısımlarını, eserin daha fazla harap olmasını önlemek amacıyla aslına uygun olarak onarma" (Turani, 1975: 110) olarak tanımlanmıştır.

1.3.1. Ulusal Alanda Restorasyonun Gelişim Süreci

Türkiye'de yapılan koruma yasaları, 1840'tan günümüze kadar devam etmiştir. Cumhuriyet döneminde, Atatürk'ün döneminde anıt niteliğindeki tarihi eserlerin imar planlarında yer almasıyla başlamıştır. 1930 yılından sonraki yıllarda sadece taşınabilir değil, taşınamaz eski eserler de dikkate alınmaya başlanmıştır. İlk olarak uzmanlar tarafından yaklaşık 3500 eser tescillenmiş ve bu anlayış 1980'lere kadar devam etmiştir. İlerleyen yıllarda, tarihi eser niteliğindeki yapıları etkileyen birçok kanun çıkarılmıştır. İlk olarak, 1945 yılında İller Bankası kurularak bu yapıların yapımına fayda sağlaması düşünülse de hızlı şehirleşmeye yetişememiştir. 1948 yılında Belediye Gelirleri Kanunu çıkarılsa da yeterli olmamıştır. Tarihi yapılar hızlı kentleşme ve beraberinde gelen gecekondulaşma eski eserlerin yok olmasının önüne geçememiştir. Konu ile ilgili ilk kanun olan 1951 yılında GEEAYK ile en olumlu gelişme sağlanmıştır. Bu gelişmeyi takip eden yıllarda, ilk olarak 1954 yılında Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinin kurulması ile yapıların kontrolü sağlanmak istenmiştir. 1967'da GEEAYK Venedik Tüzüğünü kabul etmiştir. Ama hemen yürürlüğe girememiş, bu zaman almıştır. 1973 yılında Avrupa ile ortak çalışmalar için Avrupa Konseyi Milli Komitesi kurulmuştur. 1982 ve 1983 yıllarında yapılan değişiklikler ile en son Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kabul edilmiş ve Koruma Amaçlı İmar Planları güncellenmiştir. Yeni kanunla Anıt yerine Kültür Varlığı kavramı da kabul edilmiştir (Kejanlı vd., 2007: 183).

Korumaya yönelik ilk işlerden biri de 1932 yılında H. Jansen'in tarafından tasarlanan Ankara'ya ait imar planının kabul edilmesidir. Buna göre Ankara Kalesinin kentin ve milletin bir simgesi olduğu, dolayısıyla korunması ve çevreden de kolayca görülebilmesi gerektiği belirtilmiştir. 1937 yılında da Ankara Kalesi çevresi ile beraber protokol alanı şeklinde ilk olarak tanımlanmış ve korunmaya alınmıştır. İlgili kurumların uygulama ve denetimleri karara bağlanmıştır (Dinçer, Akın, 1994).

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun, 5805 numarası ile 02.07.1951 tarihinde kabul edilmiştir. 1. maddede, yurt içindeki korunması ihtiyaç olan eserlerin bakım onarımının yapılmasına ve bunlar ile ilgili kararları almak için, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak Anıtlar Yüksek Kurulunun kurulduğu belirtilmektedir. 2. maddede, kurul üyelerinin hangi kurumlardan ve kaçır kişiden oluşacağı belirtilmiştir. 3. maddede, oluşturulan bu kurulun üyeliğinin sürekli olduğu, ölüm ve hastalık gibi mücbir sebepler ile biteceği söylenmektedir. Başkanın ve yeni üyenin seçimine de değinilmiştir. Ayrıca karar verme oranı da belirtilmiştir. 4., 5. ve 6. maddelerde, kurul üyelerinin yetki, özlük hakları ve maaşları ile harcırahları konu edilmiştir. 7. maddede, kanunun yürürlüğe girişı tarihi 05.07.1951 olarak belirtilmiştir. 8. maddede, kanunu kimin (Bakanlar Kurulu) yürüteceği belirtilmiştir (Resmî Gazete, 1951: 1578).

Eski eserlerin korunmasına yönelik en önemli gelişme, 1955 yılındaki, eski eserin turizm ile ilişkilendirilmesi olmuştur (Yücel ve Gülersoy, 2006: 8). 1970 yıllarından sonra, eski eserin tek başına değil de çevresi ile beraber değerlendirmenin doğru anlayışının gelişmesiyle sit alanları kavramı oluşmuştur (Salman, 1976: 52). Bütün bu gelişmelere ek olarak, Türkiye ICOMOS'a katılmış ve 1974 yılında TBMM'nin kararıyla Türkiye Ulusal Komitesini kurmuştur (Dişli ve Günel, 2020: 5).

2000 yılında Tarihi Kentler Birliğı, yerel yönetimlerin kendi kent kimliklerini korumaları ve doğru adımlar atmalarını sağlamak için kurulmuştur. 20 yılı aşkın bir süredir hizmet veren bu birlik önemli projelere imza atarak önemli tecrübeler kazanmıştır. Avrupa'da yapılan örneklerin, özellikle İtalya ve İngiltere'dekilerin bu gelişimde katkıları vardır (Tarihi Kentler Birliğı, 2022).

Taşınmaz kültür varlıkları ile ilgili yerel yönetimlerin kontrol mekanizmalarının sağlıklı işlemesi için 2005 yılında, KUDEB'ler kurulmuştur (Resmî Gazete, 1983: 444).

1.3.2. Uluslararası Alanda Restorasyonun Gelişim Süreci

Tarihi yapılara müdahalelerin ilk olarak 18. yüzyılda başladığı kabul edilmektedir. İlk olarak Fransa'da Viollet-le-Duc'ün restorasyon çalışmaları ile başlayan süreç ilerleyen yıllarda devam etmiştir. Fransa'da bilincin oluşmasında ve gelişmesinde, Victor Hugo, Arkeolog Prosper Merimée, André Malraux ve Arcisse de Caumont gibi aydınların rolü büyüktür. Daha bilinçli çalışmalar II. Dünya Savaşından sonra, tarihi yapının çevresi ile bir bütün olduğu anlayışıyla, müdahaleler hız kazanmıştır (Dedehayır, 2010:12).

İtalya'da 1863 yılında Sanat Eserleri ile Tarihi Anıt ve Eski Eserleri Koruma Komisyonu kurulmuş ve takip eden yıllarda ilgili kanunlar ile desteklenerek devam eden bir anlayışla kurumsallaşması sağlanmıştır. Gustavo Giovannoni adlı kişi İtalya'daki restorasyonları da düzenleyen, "Carta del Restauro Italiana" isimli bir bildiri ile onarımın esaslarını kaleme almıştır. İngiltere'de de çeşitli kurumlar bu işe öncülük etmiştir. Bunlar; Kilise Yapma Derneği (Church Building Society), Tarihi Yapıları Koruma Derneği, Londra Tarihi Yapılar Dairesi ve Kraliyet Tarihi Anıtlar Komisyonudur. Bu kuruluşların yanı sıra Sir George Gilbert Scott'un da adı bu süreçte tarihe geçmiştir. Fransız Viollet-le-Duc'ün tarihi yapının eklentilerinden temizlendikten sonra yeni bir form kazandırılması yönünde bir yaklaşımı vardı. Bu yaklaşıma en ağır tepki İngiltere'den William Morris ve John Ruskin'den gelmiştir. Yapının özgünlüğünün bozulmasının yapıya yapılabilecek en ağır yanlış olacağını düşünmekteydiler. İtalyan Mimar Camillo Boito ve sonra gelen Gustavo Giovannoni tarihi eserlerin çevreleri için önemli referans teşkil ettiklerini belirtmişlerdir. Bu yapıların kimliklerine uygun yeni işlev üstlenilebilecekleri bilincindeydiler (Rosas, 2005:4).

Venedik Tüzüğü 1964 yılında kabulünden sonraki onarımlara yönelik, tüm dünya için kabul edilir, özel bir belge olmuştur. Doğal olarak bu prensipler ilk olarak Avrupa’da uygulamaya geçmiştir. İtalya ile başlayan bu süreç, Fransa ve İngiltere’de devam ederek ülkemiz dahil tüm dünyaya yayılmıştır. Tüzüğün etkileri sadece uygulama ile kalmamış, kanunlar ile de genişletilerek hukuki bir boyut da kazanmıştır (Werning, 2013:164).

Venedik Tüzüğü toplam 16 maddeden oluşmaktadır. Tüzüğün hazırlanmasına ise 23 uzman kişi katkı sunmuştur. Tüzükte; ilk iki madde ile tarihi yapı tanımlanmıştır. Binanın değerinin, ölçeğinin büyük veya küçük olmasından ziyade taşıdığı değer ile belirlenebileceği belirtilmektedir ve tarihi binayı tanımlamanın bilimsel olarak yapılması vurgulanmaktadır (Jokilehto, 1986: 6). Üçüncü maddede, uygulanacak onarımın (restorasyonun) amacına değinilmiş, bu binaların tarihi eser yanında tarihe tanıklık etmiş olduğu vurgulanmıştır. Diğer dört, beş, altı, yedi ve sekizinci maddelerde, koruma başlığı altında açıklamalar yapılmıştır. Bunlar ise; yapının korunması düşüncesinin uzun süreli ve kalıcı olması gerektiği ile ilgilidir. Bu maksatla binalara yeni işlev kazandırılabilceği söylenmektedir. Fakat bu işlev kazandırma esnasında ana plan elamanları ve süslemelerin korunması vurgulanmaktadır. Dokuz, on, on bir, on iki ve on üçüncü maddeler onarım hakkındadır. Onarım esnasında uzman kişilerin ve uygun tekniklerin kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. Dönem farklarının belirgin olması ve bir bütünlük arz etmesi gerektiği belirtilmiştir. On dördüncü maddede tarihi yerler başlığı ile yapıların çevresinin de bir bütün olarak değerlendirilmesinin gerektiği belirtilmektedir. On beşinci maddede kazılar ile ilgili olarak UNESCO’nun kriterlerine bağlı olarak yapılması gerektiği belirtilmiştir (Tamer, 1974: 15). Son madde olan on altıncı madde ile bütün bu yapılanların raporlanıp, fotoğraflanıp ve belgelenerek yayınlanması gerektiği bilgisi yer almaktadır. Çünkü bu belgelerin ileride yapılacak çalışmalara örnek teşkil edileceği vurgulanmıştır (Erder, 1968: 113).

1.3.3. Yeniden İşlevlendirme Tasarımı

Eski eserin yeniden işlev kazandırılarak korunması ile ilgili olarak alan uzmanları tarafından yapılan tespitler doğrultusunda, eserin yaşatılmasının yanı sıra sürekliliğinin de sağlanarak esere modern görevler vermesi süreci yeniden işlevlendirme tasarımının alanıdır.

Geçmişte tarihi eserlere yapılan işlevlendirmeler ve buna bağlı olarak bakımlarının sürekli yapılması sayesinde, birçok yapı yok olmaktan kurtularak günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Yeniden işlevlendirme, tarihi özelliği olan yapıların korunma altına alınması için bir amaçtan ziyade, kullanılarak ve nefes alarak ayakta kalmalarını sağlamak için bir araçtır. İlk yapılışına ait veriler kullanılarak, yapıların iç mekânlarında esnetilmiş tasarım yapılabilir. Çok önemli bir plana ve iç mekâna sahip özellikler taşıyan bir yapıda, tasarım yapan kişi yapının mimari özelliğini bozmadan uygun bir şekilde çözüm oluşturmak ve öneri getirmek durumundadır (Ahunbay 2009: 87). Çünkü binalar bu sayede nefes almaya başlar, ayrıca insan sıcaklığı ile beraber kullanıldıkça bakımı da yapılarak harap olmasının önüne geçilmiş olur (Bektaş 2001: 114).

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesinde yapılan tasarımın sınır hatlarını belirleyen şey, yapıda olan tarihi dokunun korunmasıdır. Yeniden işlevlendirme yapmanın dikkat edilecek noktası geriye dönüştürülebilirlik ilkesi olmasıdır. Bu ilke, ileride şartların farklı olması halinde, yapının eski asıl olan durumuna dönüştürülebilmesini gerekli kılmaktadır. Bu var olan yapıların estetik olarak ve taşıdığı kültürün geleceğe doğru bir şekilde aktarılması hedeflenmektedir. Bunun yanında yeni yapılan işlevselliğin, yapının dıştan görüntüsünü bozmaması gereklidir (Kuban, 2000: 118).

Bir yapı için yeniden işlevlendirme kazandırmanın da sınırları vardır. Venedik Tüzüğü'nün beşinci maddesinde bu konu vurgulanmaktadır. Anıtın ana plan elemanları ve süslemeleri korunarak, yeni tasarım yapılabilir denmektedir (Erder 2007: 241).

Eserlere, uzman kişilerce müdahaleler yapılmalı ve tekrarlanarak yeniden işlev kazandırılarak sürdürülebilir olmalıdır (Pehlivan, 2018b: 540). Zaten, bir yapı eğer işlevini bir şekilde sürdürebilir ise mimari açıdan bir değer olma

özelliğini koruyabilir. Eğer işlevini sürdüremez ise sadece arkeolojik bir değer olarak kalır. İşlevin sürdürülebilmesi yenilenmesi ile olabilir. Sürekli gelişen ve değişen toplumumuzdaki oluşabilecek değişik ihtiyaçları karşılamak için, yapının ilk yapılış maksadından farklı fonksiyonlar yüklenme ihtiyacı doğmaktadır. Bu maksat doğrultusunda tasarlanan ve uygulanan yeni işlev kazandırma işlemi “yeniden işlevlendirme” olarak adlandırılmaktadır (Pehlivan, 2018a: 1).

1.3.4. Restorasyon Uygulamaları

Anıt sınıfında olan eski eserler, birtakım değişiklere uğramış olsalar bile, gelecek nesillere orijinalliğini korumak şartı ile daha iyi bir durumda aktarılmaları için gerekli tedbirleri almak gerekmektedir. Vakıf mimarı olarak da bilinen, değerli üstat Yüksek Mimar Ali Sami Ülgen’in 1948 yılında kaleme aldığı ve ölümünün on birinci yıl dönümünde, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Rölöve ve Restorasyon dergisinde “Tarihi Anıtların Korunması ve Onarılmasına Ait Prensipler adlı makalesinde, bu alınabilecek tedbirler ile ilgili bazı önerilerde bulunmuştur. Ülgen’in restorasyon uygulamaları ile ilgili bundan yetmiş dört yıl önceki tespitleri halan güncelliğini korumaktadır. Maddeler halinde belirttiği prensiplerde; ilk olarak eski eserlerin hızlı bir şekilde kayıt altına alınmasının gerekli olduğunu belirtmiştir. Bunun; çizim, fotoğraf ve belgeler ile olmasını vurgulamıştır. Eserlerin korunmasının ilk basamağının da mülkiyetinin kime ait olduğunun tespiti ve eğer özel mülkiyet değil ise hangi kurumun bünyesinde korunacağını belirlenmesini gerektiğini söylemiştir. Ayrıca bütün bu tedbirlerden sonra hızlıca restore edilerek, eserin ayağa kaldırılması gerektiğini söylemiştir. Restorasyon sonrası eserin yaşamasına katkı sağlamak için bu eserlere modern görevler verilmesinin de gerekliliğine vurgu yapmıştır. Tabi ki, Ali Sami Ülgen’e göre bütün bunların doğru şekilde ve uzman kişilerce yapılması gerekmektedir (Ülgen, 1974: 16).

Restorasyon uygulamaları, geçmişten günümüze kadar geçen süreçte farklı disiplinlerde de olsa ortak olarak yukarıda yazılanların ışığında, özellikle kervansaraylar için, aşağıdaki sınıflandırma yapılabilir.

Mevcut Haliyle Koruma: Kalan yapıya uygun olarak stabilize etmek ve gelecek zararlardan korumak için gerekenin ötesinde hiçbir şey yapmamak. Korumaya almaktır.

Basit Onarım: Binayı yararlı bir konuma geri getirmek için, mümkün olduğunca tarihsel olarak doğruya yakın olan modern yapım yöntemleri kullanmaktır. Bu işlem fonksiyon değişikliğinden ziyade, mevcut olan yapıyı sadece kullanılabilir duruma getirmektir.

Rekonstrüksiyon: Bina günümüze çeşitli sebeplerden ulaşamamış olabilir. Bu yapılar için rekonstrüksiyonla yapı ilk haline uygun malzemeler ve modern yapı teknikleri uygulanarak aynı yere tekrar inşa edilebilir.

Yeniden İşlevlendirerek Koruma: Binayı yararlı bir duruma getirmek, ancak modern yapım yöntemlerini ve malzemelerini kullanarak, yeni işlev kazandırmaktır. Ayrıca eski binanın nerede bitip yeni binanın nerede başladığını kesinlikle netleştirmek gerekmektedir. Buradaki düşünce; yapıyı ilk yapıldığı fonksiyonundan farklı da olsa, bir fonksiyonla kullanarak yaşatılmasını sağlamaktır (Magann, 2001,2).

1.4. Araştırmanın Konusu

Araştırma konusu yeniden işlev kazandırılarak korunması planlanan, Osmanlı Döneminde Hac Yolunda yapılmış ve kullanılmış menzil kervansaraylarındaki, yeniden işlevlendirme tasarımları ve restorasyon uygulamalarıdır. Çalışmada, genel değerlendirme başlıkları altında her yapı için tasarım uygulamaları belirlenmiş, kendi içinde Osmanlı Menzil Kervansaraylarındaki benzer ve farklı özellikler ortaya konulmuştur. Elde edilen veriler yurtiçi ve yurtdışında yapılan uygulamalar ile karşılaştırılmıştır. Çıkan sonuçlar, restorasyon uygulamaları ve yeniden işlevlendirme tasarımı bağlamında ele alınmıştır.

Bu kapsamda, restorasyon çalışmaları ile yapıya müdahale süreci çok önemlidir. Bu süreç doğru ve zamanında yönetilemez ise olumsuz ve belki de geri dönülemez hataları beraberinde getirebilmektedir. Bugüne kadar yeniden işlevlendirme için yapılan restorasyon çalışmalarında bu gibi sorunlar ile karşılaşmıştır. Çalışmada, restorasyon öncesi yapılan tasarımlar ile bu tasarımların yerinde uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve çözümleri için eklerde künyeleri belirtilen konusunda uzman kişilerin değerlendirmeleri de ele alınmıştır. Bu araştırmanın, sonraki dönemlerde yapılması planlanan çalışmalara ışık tutması hedeflenmektedir.

1.5. Araştırmanın Amacı

Hangi alanda olursa olsun tasarım dilinin ortak olduğu ancak çevresel, yapısal, ekonomik, yapan, yaptıran ve usta faktörlerinin etkileri doğrultusunda farklılıklar gözlemlenen restorasyon uygulamalarının, ne derecede uygun olduğu sorusu araştırmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Araştırmanın amacı; Osmanlı döneminde inşa edilen menzil kervansaraylarında yapılan restorasyon ve yeniden işlevlendirme sürecinde tasarım ve uygulama kararlarının incelenerek, her eser için yeniden işlevlendirme tasarımı ve uygulamalarında değişen ve/veya korunan yapıya ait elemanların ve eklentilerin tespit edilmesidir. Bu doğrultuda yerinde yapılan eylem araştırması ve

uzman görüşleri ile tasarım ve uygulamalarının uygunluğunun değerlendirilerek katkı sağlayıcı sonuçlar ortaya koymak amaçlanmıştır.

1.6. Araştırmanın Önemi

Gelişen dünyanın yapıları eskiyi de korumanın gerekliliğinin önemini artırmıştır. Bu durum dikkate alındığında korumanın yeniden işlevlendirilerek kullanımdan geçtiğinin anlaşılması ile bu ihtiyacı karşılamaya yönelik tasarımlar önem kazanmıştır.

İncelenen örneklerde, bugüne kadar yapılmış olan restorasyonların izine rastlamak mümkündür.

Bu çalışmayla, bugüne kadar yapılan çalışmalarda yapıların restorasyonu anlatılırken tasarım özelliklerinin ve yeniden işlevlendirme durumlarına ilişkin, uzmanlarca değerlendirilmiş, detaylı bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu çalışma yeniden işlevlendirme tasarımları ve restorasyon uygulamalarına dair, uzman görüşleri ile de analiz edilerek sunduğu öneriler doğrultusunda, ileride yapılacak olan çalışmalara ve uygulamalara örnek teşkil etmesi bakımından önemli olacaktır.

1.7. Sınırlılıklar

Araştırma konusu, Türkiye Cumhuriyeti'nin günümüzdeki sınırları içinde, Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılmış olan ve yine aynı dönemde kullanılan "Hac Yolundaki" menzil kervansarayları olarak belirlenmiştir. Osmanlı döneminde Anadolu'da farklı özelliklerde inşa edilen kervansaraylardan, restorasyonu Cumhuriyet döneminde (1923 – 2023) yapılan ve özellikle son on yılda (2013 – 2023) yeniden işlevlendirilen kervansaraylar seçilmiştir. Diğer binalar, özellikle yeni fonksiyon kazandırılmayanlar; cami gibi ibadethane, medrese, türbe, hazire, imaret vs. gibi dini ve sivil mimarlık örnekleri araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Ayrıca ana bina ve içi hariç, peyzaj ile çevre düzenlemeleri de araştırma kapsamına alınmamıştır.

1.8. Konu ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Araştırma konusu ile ilgili yapılan çalışmalar kronolojik sıralama ile aşağıda özetlenmiştir:

Sönmez (2007), “*Ortaçağ Türk ve İslam Dünyasında Kervansaraylar (Hanlar-Ribatlar)*”, adlı makalesinde Orta Çağda Türk-İslam dünyasında ticaret ve dini amaçlı seyahatlerinde kervan adlı konaklama yerlerinin kullanıldığını ve buraların fonksiyonlu yerler olduğunu belirtmektedir. Çalışmanın amacı bu yapıların hangi düşünce ile yapıldığı ve bu yapılar ile ne anlatılmak istendiğinin belirlenmesidir. Araştırma verileri tarihi belgelerin taranması yoluyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda kervansarayların sadece bir yapı olarak görülmemesi gerektiği, çünkü bu eserlerin bir kültürü yansıttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ramazanoğlu (2008), “16. Yüzyılda Osmanlı Külliyesi”, adlı çalışmada kervansarayları incelemiştir. Araştırmada literatür taraması yapılmıştır. Kervansarayların, yolcuların çeşitli ihtiyaçlarının karşılandığı, şehirleri birbirine bağlayan yolların üzerinde bulunan durma yerlerinde olduğu ve bu yapıların merkezi otoritenin gücünü temsil ettiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Kaya ve Gelmez (2013), “*Grassroots Empowerment With Design In A Community Of Practice In Turkey. Journal Of Arts & Communities*”, adlı çalışmalarında gerçek anlamda tasarımcı ile bu konuda eğitim almamış uygulamacılar arasındaki örtük öğrenme ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada gözleme dayalı eylem araştırması yapılmıştır. Eğitim almamış uygulamacıların eksikliklerinin, tasarımcılarla birliktelikleri durumunda hızlı etkileşim ile tamamladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Atay (2016), “*Avusturyalı sanat tarihçisi Alois Riegl’in Tarihi Anıtlar Kuramı ve Modern Kült Olarak Anıtlar*”, adlı çalışmada anıtların sanat tarihi açısından rehber özelliği taşıdığını vurgulamıştır. Makalede Alois Riegl’in

eserinin incelenerek çıkarımlar yapılması amaçlanmıştır. Çünkü Alois Riegel'in eseri sanat ve mimarlık tarihi kadar restorasyon tarihi açısından da önemli görülmektedir. Araştırma sonucunda Yirminci Yüzyılın modernist ve koruyucu anlayışına geçiş sürecinde, yeni bakış açısının temelini atan, koruma harici çözümlerin de üretilebileceği sonucuna varılabileceği ifade edilmiştir.

Karabağ (2018), “*Özgün Bir Yerleşim Olarak Kalkan'ın Tarihi ve Mimari Nitelikleri*”, adlı makalesinde geleneksel dokuda yeni yapı tasarımlarının problemini hesaplamalı tasarım araçlarını kullanan yaklaşım ile ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma; literatür taraması, belge incelemesi, gözlem ve yüz yüze görüşmeler ile tamamlanmıştır. Doğal miras ile turizm ilişkisine, yerel yaşamın katkısı olduğu ve bir bütün olarak korumanın gerekliliği sonucu ortaya çıkmıştır.

Pehlivan (2018), “*Anıtsal Türk Mimarlık Örneklerinden Deveci Han'ın Yeniden İşlevlendirilmesi*” adlı makalesinde, korunması zorunlu olan kültür varlıklarına “yeniden işlevlendirme” yöntemi uygulanmanın olumlu ve olumsuz yönlerini incelemeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma ile yerinde gözlem yapılmıştır. Yeniden işlevlendirme uygulamalarının zararlı yönleri olsa bile, eserin yaşamasına fayda sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Hmood (2019), “*Conservation and Restoration of Archaeological and Historic Buildings Some successful experiences*”, adlı makalesinde bazı önemli tarihi binaların başarılı örneklerini inceleyerek, mimari mirasın korunması ve restorasyonunun önemini doğrulamayı amaçlamıştır. Literatür araştırmasının yanı sıra, saha gözlemi ve kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Restorasyonu yapılan yapılarda yeniden işlev ile kullanımı ve bakımı süreklilik arz ettiğinde yapının iyi durumunu koruduğu gözlemlenmiştir. Esad Paşa Kervansarayının da diğer bazı benzer örnekler gibi, belli periyodlar ile bakımı yapıldığı için iyi bir restorasyona örnek olduğu düşünülmektedir.

Yazgan ve Ünay (2019), “*Bursa, Yenişehir Sinan Paşa Külliyesi İmaretinin Sayısal Modellenmesi ve Yapısal Analizi*”, adlı makalelerinde zamanla

özelliklerini yitiren tarihi yapıların özgün durumlarını sayısal model ile ortaya konulması, yapıya etki eden farklı etkilerin ve deformasyonların analiz edilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırmada yerinde gözlem yapılarak veriler elde edilmiştir. Bunlar yapısal hareket açısından karşılaştırıldığında yığma yapı sistemi, modern olan yapı inşaat sisteminden farklı olarak daha komplekstir. Taşıyıcı sistemlere etki eden durumlar ve oluşan zararların yığma yapılara nazaran vereceği reaksiyonların bazen öncesinde tespit edilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Zakar ve Eren (2020), “*Tarihi Binalara Ek Bina Tasarımında Strüktür ve Malzeme Seçimi için Bir Değerlendirme Modeli*”, adlı çalışmalarında eski yapılarda lineer tasarım süreci yerine çok disiplinli olan bütünleşmiş tasarımların hayata geçirilememesi eleştirilmiştir. Mimarların karşı karşıya kalabilecekleri problemlere sadece tasarımda değil, aynı zaman da uygulamada da sonuç alınabilecek bir uygulanabilir çözüm sunmayı amaçlamıştır. Nitel bir araştırma yapılmıştır. Estetik yapıdan uzak, tek şekil halinde, eski eser niteliğindeki yapıların taklit edilmeye çalışıldığı ve bunun ise yapının doğasına ve çevresine olumsuz etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma için; yayınlanmış tezlerden, makalelerden, kitaplardan ve internet kaynaklarından faydalanılmıştır. Çalışmada Nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma olay ve olguları içinde bulundukları doğal ortamında araştırmayı ve onu anlayarak değerlendirmeyi esas alan bir yaklaşımdır. Araştırmada, gözlem yapılmış, ilgili uzmanlar ile görüşme yapılmış ve doküman analizi yapılarak veriler toplanmıştır. Algılar ve olaylar kendi ortamlarında gerçekçi ve bir bütün olarak değerlendirilen bir süreç izlenerek tanımlanmıştır (Gültepe, 2018: 51).

Çalışma “Amaçlı Örneklemenin” bir yöntemi olan, “Benzeşik Örnekleme” yöntemi ile çalışılmıştır. Bu da örneklemin, araştırmanın problemiyle ilgili evrendeki benzeşik bir alt grubunu veya durumunu oluşturulmaktadır. Ayrıca araştırmacı eyleme dahil olduğu için “Eylem Araştırması” da yapılmıştır.

Araştırmacı, bu iki yöntemi de kullanılarak hem benzer örnekleri birbirleriyle mukayese edilebilmiş, hem de bu örneklerden en az birinin tamamında bulunarak daha sağlıklı bir sonuç elde etmiştir. Ayrıca tarama yönteminin kullanılması ile geçmişte ve halen yapılan yapıların birbirleri ile olan ilişkilerinin benzeşikliğinden de yararlanmıştır.

Çalışmada, nitel veriler kullanılmakla birlikte, uzman görüşleriyle desteklenmiş, toplanan veriler analiz edilerek genel değerlendirmeleri ortaya konulmuştur.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılmış olan 8 adet Menzil Kervansarayı oluşturmaktadır. Bu evrendeki elemanlar, Anadolu’da kullanılan Sağ Kolda (Hac Yolunda) Cumhuriyet döneminde (1923 – 2023) halen

var olduğunu kaynaklardan tespit edilen Kervansaraylardır. Günümüze en yakın, özellikle son on yılda (2013 – 2023) restorasyon amaçlı kısmen de olsa müdahale edilenler ve edilmesi muhtemel olanlar ile yeniden işlevlendirilenler araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Bunların arasından “Seçkisiz Olmayan” (Non-Random Sampling) yöntemle belirlenerek seçilen birden çok tasarım ve/veya uygulama oluşturmaktadır. Tespit edilen Kervansaraylar, Giriş Bölümünde, Restorasyon Uygulamaları Sınıflandırmalarına göre; Mevcut Haliyle Koruma, Basit Onarım ve Rekonstrüksiyon olarak birer adet ile Yeniden İşlevlendirerek Koruma olarak da beş adet Kervansaray incelenmiştir.

Bu binaların seçilmesindeki en önemli faktör ise; diğer tarihi binalar, cami türbe gibi dini yapılara, restore edilse dahi aynı işlevin verilmesidir. Özellikle kervansaraylar geniş kullanım alanlarına sahip oldukları için her türlü yeni yüklenebilecek fonksiyona müsaittir. Bu binalar önceki dönemlerde yeniden işlevlendirilmiş ve insanların kullanımına kazandırılmıştır. Bu arada tarihten günümüze, özellikle yerleşim alanları içinde kalan kervansarayların birçoğunun daha sağlam oldukları tespit edilmiştir. Diğer yandan menzil kervansarayları ise tarihte yoğun yerleşim yerlerinden uzak inşa edilmiştir. Hatta günümüzde de bir kısmı halen yerleşim alanlarına uzak noktalardadır. Dolayısıyla bu menzil kervansaraylarının bir kısmı fonksiyon kaybı yaşamış ya da doğru bir restorasyon olmaksızın çeşitli maksatlar ile kötü kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen kervansaraylar belirlenen yol üzerinde, günümüzde bir kısmına da olsa ulaşılabilir olanlardır. Bu eserler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca uzman evreni oluştururken belli kriterler belirlenmiştir. Uzmanlar; yeniden işlevlendirme tasarımı ve restorasyon uygulamalarından en az birini, bir veya birkaç defa yapmış ve/veya yönetmiş kişiler arasından, davet ile kendilerinden izin alınarak belirlenmiştir.

Araştırmada görüş bildiren 7 adet uzman ve belirlenmelerindeki yetkinlikleri aşağıdaki gibidir.

Sayın Doç. Dr. Saadet Armağan Güleç Korumaz; mimardır. Kendisi, halen aktif olarak, KTÜN’de Öğr. Üyesi ve aynı zamanda TMMOB Mimarlar

Odası Konya Şubesi başkanıdır. Konya Mimarlar Odasına; Afyonkarahisar, Karaman, Aksaray, Niğde, Akşehir ve Ereğli temsilcilikleri de bağlıdır. Dolayısıyla kendisi bu yerlerdeki restorasyon ve onarım konularına da hakimdir. Kendisinin, “*Kültürel miras yönetiminde karar destek sistemlerinin kullanımına yönelik bir model önerisi*” adlı, doktora çalışması vardır. Kendisinin restorasyon ve koruma üzerine birçok akademik yayını vardır. Ayrıca Türkiye’deki çalışmalarının yanı sıra, kendisi İtalya’da da post doktora yaparak, oradaki restorasyon ve onarım konularına da hakimdir.

Sayın Gülgün Atalay; mimardır. Kendisi halen aktif olarak Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürü olarak görev yapmaktadır. Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğüne; Afyonkarahisar, Karaman ve Aksaray da bağlıdır. Dolayısıyla kendisi bu yerlerdeki restorasyon ve onarım konularına da hakimdir. Kendisinin, “*Antik devirde mimari kurallar ve inşaat teknikleri*” adlı, yüksek lisans çalışması vardır. Kendisi, restorasyon ve koruma ile ilgili görev alanındaki bütün yerlerdeki birçok projeyi yönetmiştir.

Sayın Şenay Baykal; mimardır. Kendisi halen aktif olarak Konya Büyükşehir Belediyesi Koruma Uygulama ve Denetim Bürosu şube müdürlüğünü yürütmektedir. Konya Uygulama ve Denetim Bürosu Müdürlüğü Konya’nın ilçeleri ile birlikte tamamındaki tarihi eserlerin denetiminden sorumludur. Dolayısıyla kendisi büyükşehirdeki restorasyon ve onarımların tamamının denetiminden mesuldür. Kendisi, restorasyon ve koruma ile ilgili görev alanındaki bütün yerlerdeki birçok projeyi denetlemiştir. Ayrıca kendisi mevcut müdürlük görevinden önce aynı müdürlükte görev yaparken, araştırma konularımızdan biri olan “*Rüstem Paşa Kervansarayının*” restorasyonu esnasında aktif olarak denetleme ve projelerin revize (as-built) çizimleri görevlerini de yapmıştır.

Sayın Ali Rıza Tekin; mimardır. Kendisi bir dönem Konya Büyükşehir Belediyesi Sanat Yapıları Şube Müdürlüğünü görevini yürütmüştür. Konya Sanat Yapıları Müdürlüğü Konya’nın ilçeleri ile birlikte tamamındaki tarihi eserlerin uygulamalarını yapmakla sorumlu idi. Dolayısıyla kendisi büyükşehirdeki

restorasyon ve onarımların tamamının uygulamasından mesuldü. Kendisi, restorasyon ve koruma ile ilgili görev alanındaki bütün yerlerdeki birçok projeyi yönetmiştir. Ayrıca kendisi araştırma konularımızdan biri olan “*Rüstem Paşa Kervansarayının*” restorasyonu esnasında aktif olarak şube müdürü görevini ifa etmekteydi.

Sayın İbrahim Genç; inşaat mühendisidir. Kendisi Türkiye’deki birçok şehirde Vakıflar Bölge Müdürü olarak görev yapmıştır. Kayseri, Antalya ve en son Konya Vakıflar Bölge Müdürü olarak görev yapmış ve emekli olmuştur. Kendisi bütün bu illerdeki görevi esnasında yetki alanındaki tarihi eserlerin tamamının uygulamalarını yapmakla sorumlu idi. Kendisi, restorasyon ve koruma ile ilgili görev alanındaki bütün yerlerdeki birçok projeyi yönetmiştir. Ayrıca kendisi araştırma konularımızdan ikisi olan “*Lala Mustafa Paşa Kervansarayı*” ve “*Rüstem Paşa Kervansarayının*” restorasyonları esnasında aktif olarak bölge müdürü görevini ifa etmekteydi.

Sayın İhsan Sarı; mimardır. Kendisi aktif olarak Türkiye’deki birçok şehirde, özellikle İstanbul’da, bilim kurulu üyeliği ve danışmanlık yapmaktadır. Halen “*Kubbe-i Hadranın Çinilerinin Değiştirilmesi*” işinde bilim kurulu üyesi olarak görev yapmıştır. Kendisi 40 yılı aşkındır görev aldığı restorasyon projelerinde etkin rol almıştır.

Sayın Semih Aylı; inşaat teknikeri. Kendisi aktif olarak Türkiye’deki birçok şehirde, özellikle Bursa ve Konya’da, bir çok restorasyon projesini yüklenici olarak yapmıştır. Halen çeşitli idarelerden restorasyon işi alarak müteahhitliğe devam etmektedir. Ayrıca kendisi araştırma konularımızdan biri olan “*Rüstem Paşa Kervansarayının*” restorasyonu esnasında aktif olarak sahaya gelerek, yapılan imalatların ölçüm ve çizim ekleri olan ataşmanlarını da hazırlamak suretiyle hakedişleri düzenlemiştir.

Yukarıdaki bilgilerde de belirtildiği gibi, dört uzman “*Rüstem Paşa Kervansarayı*” restorasyonu işinde aktif olarak, o günkü makamlarına göre görev

yapmışlardır. Dört uzmandan biri de ayrıyeten “*Lala Mustafa Paşa Kervansarayı*” restorasyonu işinde de aktif olarak, o günkü makamına göre görev yapmıştır. Dolayısıyla dört uzman araştırma konusu iki kervansaraydaki, tasarım ve uygulamalara bizzat yerinde ve zamanında vâkıf olmuşlardır. Ayrıca uzmanların künyelerine, “**EKLER**” adlı bölümde de yer verilmiştir.

2.3. Veri Toplama Tekniği

Bu çalışmada üç genel veri toplama tekniği kullanılmıştır. Bunlar; görüşme, gözlem ve doküman incelemesidir.

Bu bağlamda çalışmada, ilgili uzmanlar ile görüşmeler yapılmıştır. Bu uzmanlara ilk olarak dijital kanallarla eserler ile ilgili tezde yer aldığı şekliyle bilgiler ve görselleri gönderildi. Dönüşler dijital ve yüz yüze gerçekleşmiştir.

Uzmanların bilgiler ile değerlendirmeleri nasıl yaptıkları ve verilerin kendilerinden nasıl elde edildiği hakkındaki bilgiler aşağıdaki gibidir.

Sayın Doç. Dr. Saadet Armağan Güleç Korumaz; kendisine değerlendirme formu ve dokümanlar dijital olarak gönderilmiştir. Dokümanların incelenmesiyle hazırlanan değerlendirme formu dijital olarak araştırmacıya geri gönderilmiştir.

Sayın Gülgün Atalay; kendisine değerlendirme formu ve dokümanlar dijital olarak gönderilmiştir. Dokümanların incelenmesiyle hazırlanan değerlendirme formu dijital olarak araştırmacıya geri gönderilmiştir.

Sayın Şenay Baykal; kendisine değerlendirme formu ve dokümanlar dijital olarak gönderilmiştir. Dokümanların incelenmesiyle hazırlanan değerlendirme formu dijital olarak araştırmacıya geri gönderilmiştir.

Sayın Ali Rıza Tekin; kendisine değerlendirme formu ve dokümanlar dijital olarak gönderilmiştir. Değerlendirme formu araştırmacı ve uzmanın yüz yüze görüşmesi yöntemi ile doldurulmuştur.

Sayın İbrahim Genç; kendisine değerlendirme formu ve dokümanlar dijital olarak gönderilmiştir. Değerlendirme formu araştırmacı ve uzmanın yüz yüze görüşmesi yöntemi ile doldurulmuştur.

Sayın İhsan Sarı; kendisine değerlendirme formu ve dokümanlar dijital olarak gönderilmiştir. Dokümanların incelenmesiyle hazırlanan değerlendirme formu dijital olarak araştırmacıya geri gönderilmiştir.

Sayın Semih Aylı; kendisine değerlendirme formu ve dokümanlar dijital olarak gönderilmiştir. Dokümanların incelenmesiyle hazırlanan değerlendirme formu dijital olarak araştırmacıya geri gönderilmiştir.

Ayrıca uzmanların doldurdıkları formlara, **“EKLER”** adlı bölümde yer verilmiştir.

Gözlem olarak da; eylem araştırması yapan araştırmacı, araştırma konusu kervansaraylardan birini olan *“Rüstem Paşa Kervansarayı”* restorasyonu projesinde, ihalesinden kesin kabulüne kadar olan sürecin (2017 – 2019) tamamını aktif olarak sahada yönetmiş ve tasarımlara katkı sunmuştur.

2.4. Veri Analiz Yöntemi

Ülke içi ve dışı kütüphane ve sanal ortamlardan, yazılı ve uzman görüşlerinin harmanlanması ile yerinde saha gözlemlerinden elde edilen veriler araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Bunun ile ilgili toplanan verilerden yola çıkılarak karşılaştırmalı analizler yapılmıştır. Uzman görüşleri ve yarı yapılandırılmış olan görüşme formlarından ortaya çıkan verilerin analizleri değerlendirilmiştir.

Uzman görüşme formlarında uzmanlara **iki kategoride** ve **dört alt başlıkta** toplam 16 soru sorulmuştur. Sorular, soruların ayrıldığı kategoriler ile alt başlıkları ve detaylar aşağıdaki gibidir.

1. Kategori, uzmanların yapıları “**Tasarım Açısından**” değerlendirmeleri istenmiştir. Toplam sekiz soru içermektedir. Bu kategori iki adet alt başlık olarak ayrılır.

1. Başlık, uzmanların yapıları “**Yeniden İşlevlendirme Tasarımı**” olarak değerlendirmeleridir.

Beş soru şu şekildedir:

Soru 1: Verilen yeni işlevde; işi veren kurumun, diğer paydaşların ve/veya başkaca uzmanların katkısı olduğu gözlemlenebiliyor mu?

Soru 2: Kervansaray modern görevler; kafeterya, sergi ve çok amaçlı salon gibi, verilerek ve kullanılarak yaşatılmasına uygun tasarlandığı hissi oluşuyor mu?

Soru 3: Yapının yeni işlevi için gerekli olan modern ihtiyaçların gereksinimi olan; tuvalet, mutfak ve enerji odaları gibi eklentiler yapı ile bütünlük sağlamakta mıdır?

Soru 4: Kervansarayın yeni işlevi; fonksiyonel ve yapının tamamının kullanımına yönelik mi?

Soru 5: Yapılan yeniden işlevlendirme tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğunu ve anıtın yaşatılmasına katkı sunduğunu düşünüyor musunuz?

2. Başlık, uzmanların yapıları “**Restorasyon Tasarımı**” olarak değerlendirmeleridir.

Üç soru şu şekildedir:

Soru 6: Yapının restorasyonu açısından; tasarımında ve uygulamasında ana plan elemanlarına, gerekli onaylar alınarak ve as-built projeler işlenerek, yapılan eklemeler yapı ile bütünlük sağlamış mıdır?

Soru 7: Tasarım ve uygulama öncesi; yapının arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapıp, buna göre uygun malzeme seçimi ve uygulaması yapıldığı hissi oluşuyor mu?

Soru 8: Yapılan restorasyon tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğunu ve anıtın özgün kimliğini koruduğunu düşünüyor musunuz?

2. Kategori, uzmanların yapıları “**Uygulamalar Açısından**” değerlendirmeleri istenmiştir. Toplam sekiz soru içermektedir. Bu kategori iki adet alt başlık olarak ayrılır.

1. Başlık, uzmanların yapıları “**Yeniden İşlevlendirme Uygulaması**” olarak değerlendirmeleridir.

Üç soru şu şekildedir:

Soru 9: Kervansarayın yapılan restorasyon ile yeniden işlev kazandırılarak kullanımının devam etmesi yapıya fayda sağlamış mıdır?

Soru 10: Genel restorasyon ve yeniden işlevlendirme uygulamaları açısından; eserin dününü, bugününü ve yarınını kapsayacak şekilde sürdürülebilir olduğu hissi oluşmuş mudur?

Soru 11: Yeniden işlevlendirme için yapılan, restorasyon çalışmalarında, iş yükünün fazlasının iç mekanda olduğu düşünülürse, bu bağlamda uzman ekiple iç mimar da olduğu ve etkisinin hissedildiğini düşünüyor musunuz?

2. Başlık, uzmanların yapıları “**Restorasyon Uygulaması**” olarak değerlendirmeleridir.

Beş soru şu şekildedir:

Soru 12: Restorasyonun uzman bir ekiple mi yapıldığı ve bu uzmanların özellikle yönetici olanların işin başından sonuna kadar, işin başında durarak doğru yapıldığı hissi oluşmakta mıdır?

Soru 13: Restorasyon uygulamasında özgün malzeme kullanılmış mı?

Soru 14: Dönem farkları yapının restorasyon uygulamasının sonunda da gözlemlenebiliyor mu?

Soru 15: Restorasyonun bitiminde, yapının arkeolojik ve tarihi yapısı korunmuş mu?

Soru 16: Restorasyon uygulamasının sonunda; bütün bu uygulamalar sonucunda, esere yapılan onarımın ve yeniden işlevlendirilmesinin anıtın korunup – yaşatıldığını ve gelecek nesillere aktarıldığını düşünüyor musunuz?

Uzmanlardan sorulan sorulara 3 şekilde, “Evet”, “Hayır” ve “Kısmen” olarak cevap vermeleri talep edilmiştir. “Evet” cevabı, sorudaki aranan cevabın neticesinin, uzmana göre olumlu sonuçlandığını belirtmektedir. “Hayır” cevabı, sorudaki aranan cevabın neticesinin, uzmana göre olumsuz sonuçlandığını belirtmektedir. “Kısmen” cevabı, sorudaki aranan cevabın neticesinin, uzmana göre ne olumlu ne de olumsuz sonuçlandığını veya olumlu olduğu kadar olumsuz yönünün de olduğunu belirtmektedir. Ayrıca; sorulara evet, hayır veya kısmen cevaplarından herhangi birini vermiş olsalar da istedikleri soruya açıklama da getirmek isteyenler için her soruya bölüm açılmıştır. Bu bölümlerde verdikleri 3 cevaplama şeklini yeterli görmeyen veya ekstra birtakım açıklamalar yapmak isteyen uzmanlar, görüşlerini bu bölümde ifade etmişlerdir. Her kervansaray için ortaya koydukları görüşlere yer verilmiştir. Ayrıca, sonuç bölümünde de 7 uzman tarafından yapılan değerlendirmeler tablolar halinde verilerek analiz edilmiştir.

Sahada yapılan gözlemler ve doküman incelemeleri ile uzman görüşlerinden de yararlanılarak, çıkan veriler analiz edilmek suretiyle, çalışma ile ilgili sonuca gidilip, önerilerde bulunulmuştur.

3. BÖLÜM

OSMANLI MENZİL KERVANSARAYLARINDAKİ YENİDEN İŞLEVLENDİRME TASARIMLARI VE RESTORASYON UYGULAMALARI

3.1. Mevcut Haliyle Koruma

Araştırma kapsamında incelenen ve koruma amacı dışında herhangi bir restorasyon uygulaması yapılmayan, mevcut hali ile koruma altına alınan eserler ile ilgili bilgi ve değerlendirmeler aşağıda yer almaktadır.

3.1.1. Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı / Lüleburgaz

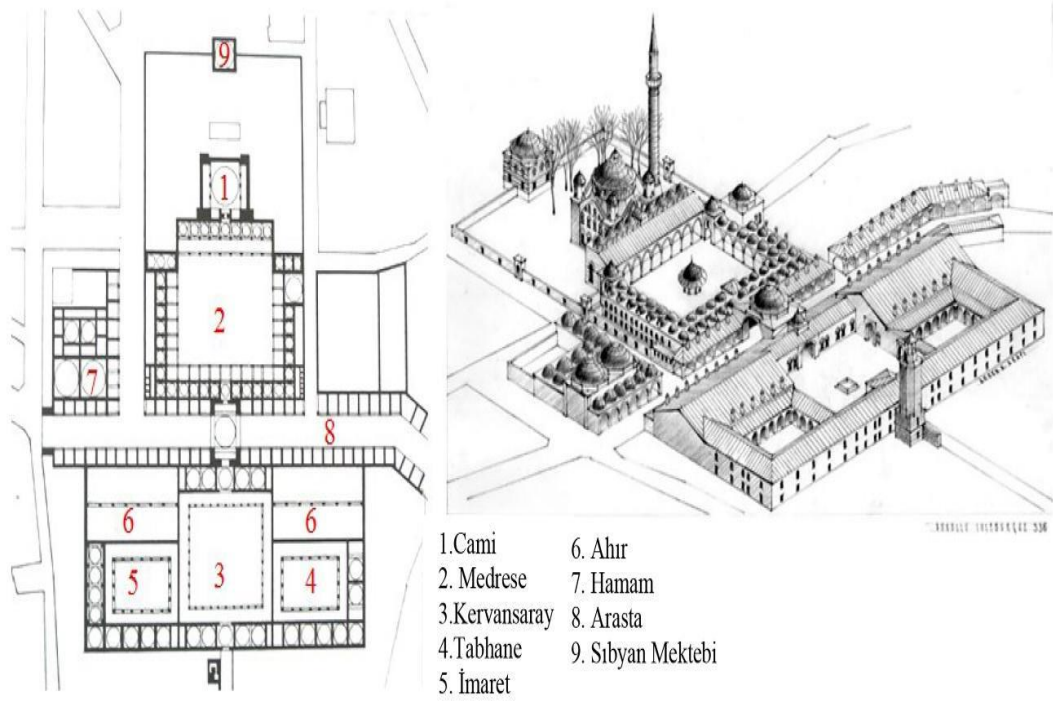
Mimar Sinan'ın yaşadığı dönemde banileri ile iyi ilişkiler kurduğu düşünülmektedir. Bunun sonucu olarak, bu menzil külliyesinin tasarımı üzerinde Sokullu Paşanın isteklerinin de etkisi olduğu söylenebilir. Sokullu Paşa'nın, padişahlardan sonra Sinan'a en çok yapı siparişi veren kişi olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda Sokullu Paşa, Lüleburgaz'ı tek başına bir menzil olarak görmek istememiş, bunun yanında bir ilgi noktası olması için katkısı olacak olan sıbyan mektebi, medrese, su ulaştırma sistemleri ve farklı yapılar ile insanların etraftan gelip buraya gelerek yerleşim sağlayacak ilgi çekici yapılar yaptırmıştır. Elli dokuz dükkan ve dua kubbesinden oluşan arasta külliyesinin temel özelliğini oluşturmaktadır. Arastanın kuzeyinde kervansaray ve tabhane bulunmaktadır. Tasarımlara göre, mimari olarak bakıldığında dua kubbesi kuzeyi ve güneyi blok yapılar olarak birbirine bağlar durumdadır. Böylece külliye işlevsel özelliği fazla olan ve mantıksal bir proje düşüncesiyle yapılmıştır. Bu yapım şekli ile geometrik olarak tasarlanmıştır. Bu külliye de simetrik oran ve ritim ilişkisi dikkat çekmektedir. Malzeme kullanımı ve özel itinalı bir işçilik yapıldığı gözlemlenmektedir. Yapılarda bulunan dikey ve yatay vurgular, ortak noktada bulunan avlu ve çift son cemaat yerinin kullanımı ile dua kubbesi şema yapısı Mimar Sinan ile özdeşleşen tipik özelliklere sahiptir. Bu eser bir taşra yapı

külliyesi görünümünden öte daha çok İstanbul'da yapılmış olan eserler ile benzerlikler göstermektedir. Arastadan geriye sayısı yarıya düşmüş bakımsız haldeki dükkanlar ve dua kubbesi kalmıştır. 1935 yılında mevcut yerel belediye başkanı tarafından yıktırılmış olan kervansaraydan geriye giriş kapısı, bunun yanında bulunan görevli odası ile hayvan ahırlarına ait bazı bacalar ve nişler günümüze ulaşabilmişlerdir. Tamamen ortadan kalkmış olan tabhane, imaret ve iç avlunun yerinde bugün yol geçişi ve otopark vardır (Müderrişoğlu, 2009a: 363).

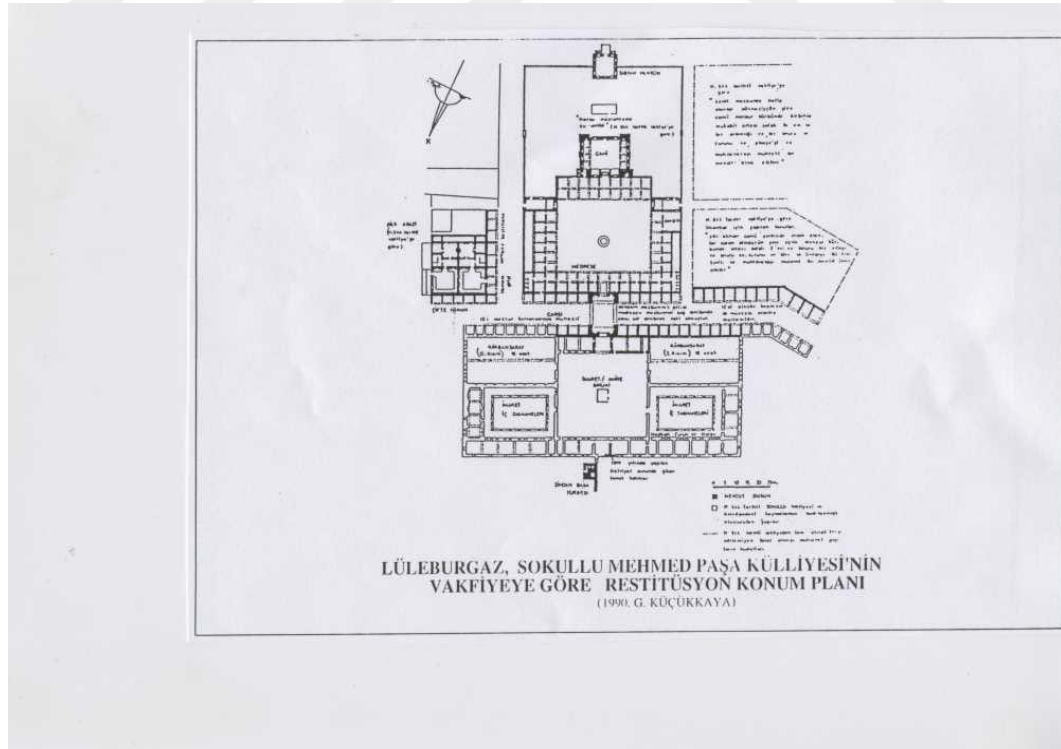
Lüleburgaz merkezde menzil külliyesi olarak yapılan, Sinan ekolüne uygun Sokollu Mehmed Paşa Külliyesi, yollar ile çakışık, arasta eksenin de bir kuruluş sistemine sahiptir. Çok fonksiyonlu yapılar, külliye bütünlemesinde önemli bir merkez konumunda olan Dua kubbesine doğru açılır. Bu sebeple Dua Kubbesi'nin hakimiyetinin tam olarak algılandığını ifade etmek mümkündür (Sönmezer ve Ögel, 2004: 76).

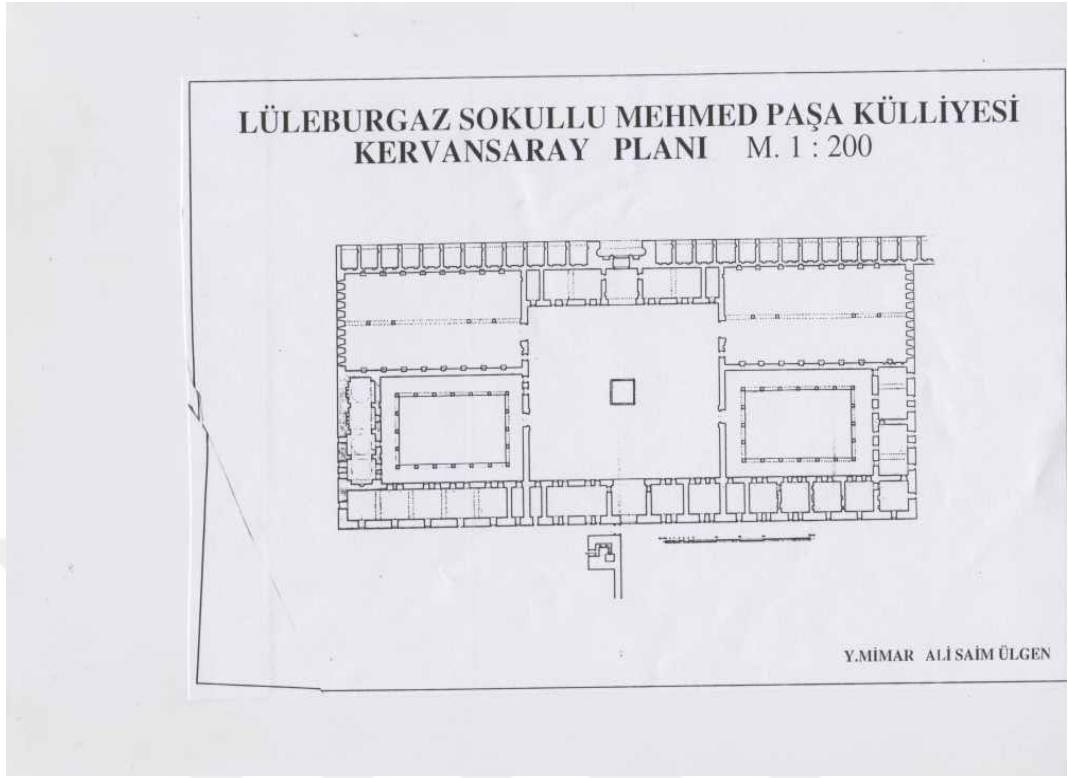
Fotoğraf 2: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının 18. Yüzyıldaki Halini Gösteren, Ressam Luigi Mayer Tarafından Yapılan, Suluboya Tablonun Fotoğrafı (Türkiye Kültür Portalı, 2013a)

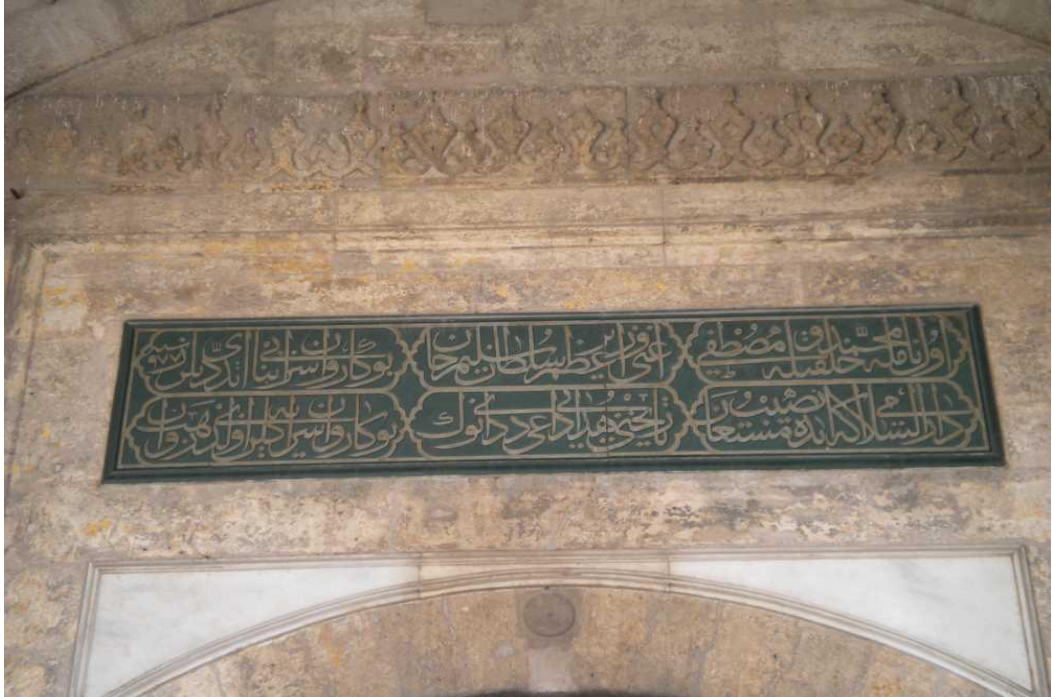
Fotoğraf 3: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin Üç Boyutlu Modellemesi ve Numaralandırılmış Yerleşimi (Necipoğlu,2005)

Fotoğraf 4: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin Restitüsyon Projesi (Türkiye Kültür Portalı, 2013b)

Fotoğraf 5: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Planı (Türkiye Kültür Portalı, 2013a)

Fotoğraf 6: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının 1569 Yılında Yapıldığını Gösterir Kitabesi (Türkiye Kültür Portalı, 2013a)

Fotoğraf 7: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı'nın Yıkılmadan Önceki Hali
(Koçu, 1936: 16)

Fotoğraf 8: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı'nın Kalan Duvarı ve Külliye
(Saatçi, 2017: 44)

Fotoğraf 9: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı'nın İç Duvarı (Saatçi, 2017: 45)

Fotoğraf 10: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı'nın Günümüzdeki Duvar Kalıntısı (Türkiye Kültür Portalı, 2013a)

Fotoğraf 11: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı Dua Kubbesinin Kervansaray Tarafı Girişi (Saatçi, 2017: 42)

Fotoğraf 12: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı Dua Kubbesinin Altı (Saatçi, 2017: 42)

Fotoğraf 13: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı Dua Kubbesi ve Arasta (Saatçi, 2017: 42)

Evliya Çelebi'nin seyahatnamelerinde bahsettiği gibi, yapıya girilince 150 oda var imiş. Hana gece de olsa giriş yapılabiliyor, fakat çıkış yapılamıyormuş. Girenler sabah olup da gidecekleri zaman mallarının eksik olup olmadığını kontrol etmeleri istenirmiş. Eğer bir eksik yok ise herkesin gitmesine izin verilirmiş. Giriş ve çıkışlarda mehteran çalınır ve ne saat olursa olsun gelenlere gece dahil yemek çıkarmış (Koçu, 1936: 15).

Onarımlar

Kırklareli Lüleburgaz İlçesinde bulunan bu menzil külliyesi, H. 977 (1569-70) yıllarında inşa ettirilmiştir. Klasik dönemde yapılmış olan Osmanlı menzil külliyelerinin içinde en büyük olanıdır. Zengin yapıları sayesinde adeta topluluk olarak bir kent külliyesi özelliği taşımaktadır. Kervansaray, yapılan imaret, arastanın bir bölümü ve diğer inşa edilen yapılar 1935 yılında yol yapımı için yıkılmıştır (Tünaydın, 2022).

Günümüzde arasta yapısının duvarına bitişik olan duvarda bulunan ocak ve duvar nişleri ile taç kapı ve girişinin batısında tam olarak ne için yapıldığı ve fonksiyonunun ne olduğu anlaşılamayan dikdörtgen formda bir yapı ayakta kalmıştır (Türkiye Kültür Portalı, 2013a). Kervansarayın yıkılmadan öncesini ait fotoğraf Mimar Sedat Çetintaş koleksiyonundadır (Fotoğraf 7) (Koçu, 1936: 16).

Kırıkkale Kültür Varlıkları Envanterine; 39-05-705 no ile kayıtlıdır. Külliye'deki kervansaray hariç diğer yapılar ile ilgili Bölge Koruma Kurulun aldığı kararlar; ilk olarak şadırvan ve camiinin 2012 yılında rölöve ve restitüsyon projelerinin yapılması kararını almıştır. Müteakiben, 2014 yılındaki medrese yapısının rölöve ve 2015 yılında ise rölöve detay projelerinin yapılmasını karara bağlamıştır. Ardından yine 2015 yılında sıbyan mektebinin rölöve ve 2016 yılında da restitüsyon projelerinin yapılması kararını almıştır (TKA, 2021).

Bütün bu kararlar arasında maalesef kervansaray ile ilgili bir karar yoktur.

Günümüzdeki Son İşlevi

Kervansaray, maalesef günümüze ulaşamamakla beraber, kalan duvar kalıntısı da restore edilememiştir. Ancak kalıntısı da olsa görülebilmektedir. Dolayısıyla herhangi bir yeni işlev kazandırılmadan yok olmuştur. Sadece külliye'de hamam yanında ve Dua Kubbesi istikametinde yeni dükkanlar bulunmaktadır. İleride belki rekonstrüksiyon ile kalan duvar da restore edilmek suretiyle, yeni bir işlev de kazandırılarak korunması ve geleceğe taşınması sağlanabilir.

Uzman Görüşleri

Eser ile ilgili herhangi bir restorasyon ve yeniden işlevlendirme yapılmadığı için uzmanlar bu eser ile alakalı olarak, olduğu şekliyle korunmasını tavsiye etmişlerdir. Ayrıca büyük oranda yıkılan kervansarayın eski görünümüleri ve arşiv belgeleri esas alınarak rekonstrüksiyon yapılabileceği konusunda görüş bildirmişlerdir.

3.2. Basit Onarım

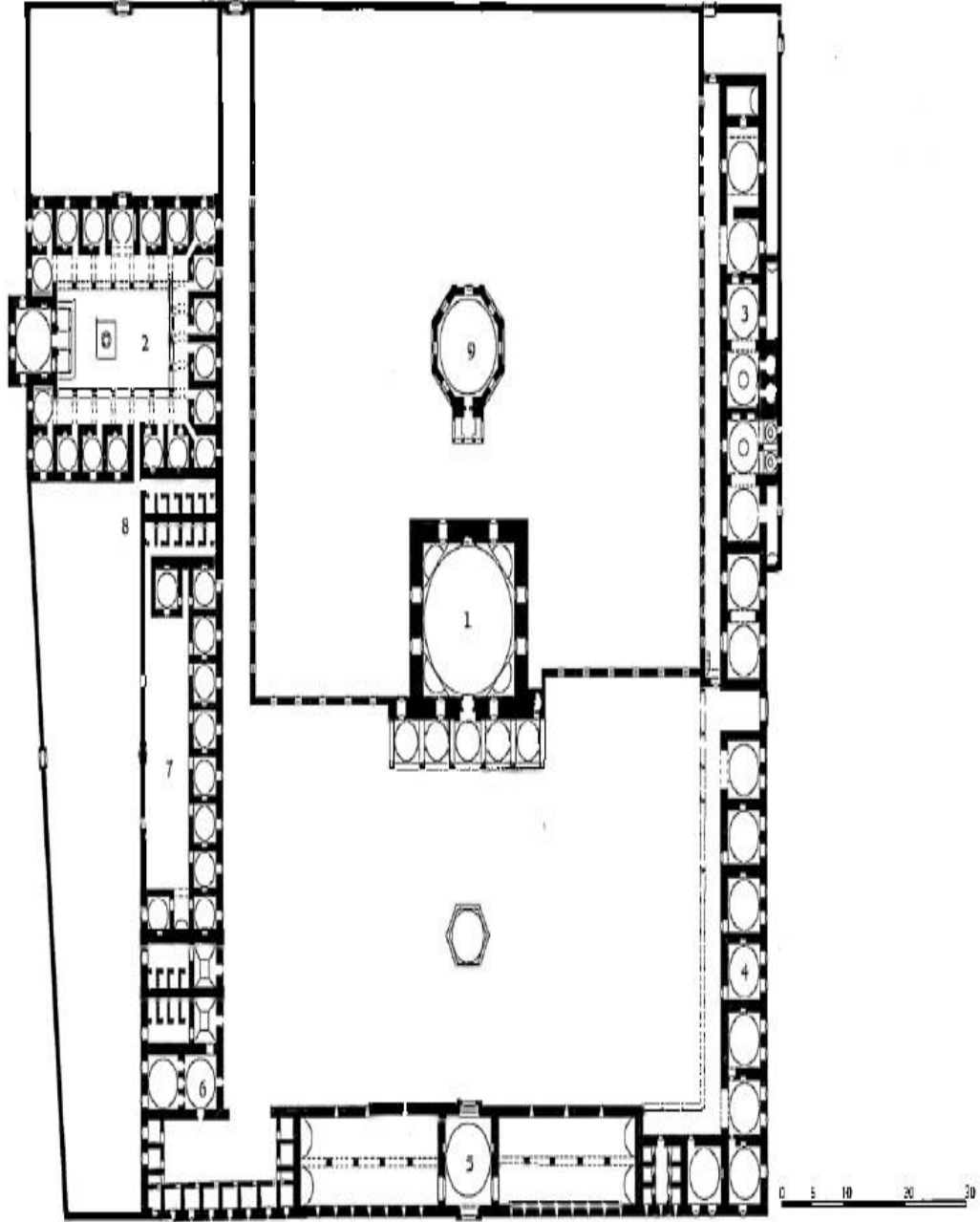
Binayı yararlı bir konuma geri getirmek için, yalnızca mümkün olduğunca tarihsel olarak doğruya yakın olan modern yapım yöntemleri kullanmaktır. Bu işlem fonksiyon değişikliğinden ziyade, mevcut olan yapıyı sadece kullanılır duruma getirmektir.

3.2.1. Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı / Gebze

Gebze’de yapılan Çoban Mustafa Paşa Külliyesi, Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılmış önemli eserlerindendir. Bir menzil olan bu yer, konaklama için uygun bir külliye. Belgelerde külliye ve caminin mimarının Mimar Sinan olduğu görülmektedir. Ayrıca, Yavuz Sultan Selim’in Mısır’dan getirmiş olduğu Memluk Sarayı mimarları ve ustalarının da bu yapı için önemli katkı sağladıkları bilinmektedir. Külliye, yapısal olarak incelendiğinde mimari düzeni ve içinde bulunan yapıların çok olması açısından, yapılan diğer menzil külliyelerinin en başarılı örneklerinden biri olduğu görülmektedir. Menzil külliyelerinin özelliği de diğer külliyelerden farklı olarak kalan yolcuların bütün ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için inşa edilmiş ek binalardan oluşmasıdır. Gebze'nin kuzeybatısında bir tepenin üzerinde yapılmış olan külliye kalabalık grupların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yapılması kapasitesinin büyük (117 x 106 m.) olmasına neden olmuştur. Bu düzendeki yapılar Selçuklu dönemi yapılmış olan kervansaraylar ile aynı özelliği taşırlar. Külliye bakıldığında dengeli bir geometrik yapı düzeni göze çarpmaktadır. Külliye; türbe, tekke, medrese, darüşşifa, paşa odaları, cami, imaret, kütüphane, kervansaray ve çarşı içinde yapılan hamamdan meydana gelmektedir. Yapılar incelendiğinde dikdörtgen formda bir avlu içinde camiye üç tarafından çevrelemiş haldedir (Seyhan, 1993: 352).

Cami avlusunu kuzey yönden sınırlandıran kervansarayın ana giriş kısmı kesme taştan, diğer bölümleri ise moloz taş kullanılarak yapılmıştır. Dikdörtgen formu bir saha üzerinde üç kısımdan meydana gelen kompleksin orta bölümü gelenler için ayrılmış, hanın yandaki bölümler ise gelenlerin yanlarındaki

hayvanlara için yapılmış ahırlardan oluşmuştur. Han'ın hem sokak kısmına hem de avlu tarafına bakan her iki yönünde de mazgaldan yapılmış açıklıklar ile sıralandığı görülür (Seyhan, 1993: 353).

Çoban Mustafa Paşa Külliyesi, Gebze. Yerleşim planı: 1. Cami, 2. Medrese, 3. İmaret,
4. Misafir odaları, 5. Kervansaray, 6. Semahane, 7. Tekke, 8. Hela, 9. Türbe (A. Kuran)

Fotoğraf 14: Çoban Mustafa Paşa Külliyesi Yerleşim Planı (Öngen, 2018:5)

Fotoğraf 15: Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin Kervansaray Tarafından Görünüşü (Akgün, 2018)

Günümüze ulaşan yapılardan anlaşılabileceği üzere, külliyyede sık olarak taş ve çeşitleri olan tuğla, ahşap, kurşun malzeme, demir ve alçı ya tek başlarına ya da karışık olarak farklı konum ve biçimlerde kullanılmıştır. Tek başına kesme taş han ceplerinde, külliyyenin taç kapılarında, paşa odaları revak payelerinde ve han içindeki payelerde karşımıza çıkar. Kaba yontma ve moloz taş, seyrek olarak tuğla hatıllı imaret, paşa odaları, kütüphane, hanın avluya bakan cephesinde; tabhane, hânîkâh, ve tüm medresenin cepheleri ile çevre duvarlarında görülmektedir. Tuğla, taş ile birlikte, cephe örgüsünün dışında ve hanın kemerleri ile bacalarda kullanılmıştır. Ahşap hanın girişlerinde, kurşun diğer yapıların bir kısmı ile hanın orta bölümünün kubbesinde kullanılmıştır. Demir ise, külliyyenin alt sırada olan pencerelerinde ve çevre duvarında bulunan pencerelerinde göze çarpar. Kervansaray; 57.00x11.20 metre boyutlarında olan han, külliyyenin diğer yapıları ile doğal bütünlük olarak inşa edilmişlerdir. Vakfiyesinde "ahır-tavla", arşiv malzemesinde "ahır", seyahatnamelerde ise "han" adıyla geçen yapı için Evliya Çelebi seyahatnamesinde üç binden fazla insan ve iki bin atın sığabileceğini belirtmiştir (Müderrişoğlu, 1995: 85).

Onarımlar

İlk onarım 1865’de, ikinci onarım II. Abdülhamid’in tuğrasının da kitabede yer aldığı kadarıyla 1889-90’da Cumhuriyet döneminde ise ilk olarak 1952’de, takip eden onarımlar 1961 ile 1965-66 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğüne yaptırılmıştır (Müderrişoğlu, 1995: 83).

Cumhuriyet dönemi onarımı ile ilgili bilgi notu: 1961 yılında ilk kadın restoratör Y. Mimar Cahide Tamer tarafından başlanmış olan restorasyon çalışmaları 1970 senesinde tamamlanmıştır. Yüksek Mimar Cahide Tamer, *"Yaptıklarımın hepsini sevgimi de katarak nakış işler gibi tek tek işledim."*, ifadesini kullanmıştır. Bu yapılan restorasyon Vakıflar Genel Müdürlüğü öncülüğünde yaptırılmıştır. Yapılan bu zamandan bugüne kadar külliye'nin yapısı mümkün olduğunca iyi korunarak günümüze gelmiştir. 1999 senesinde meydana gelen depremde ise yapının minaresi zarar görerek daha sonra onarım geçirmiştir (Kocaeli B.B. 2021).

A 2012/62047

Yapım - 4734 / 3-k (5737/79 md.)

Sonuç İlanı Yayınlanmış

**Kocaeli İli, Gebze İlçesi, Çoban Mustafa Paşa Külliyesi
2012-2014 yılları uygulama işi**

İSTANBUL - 04.06.2012 14:30

İSTANBUL VAKIFLAR II. BÖLGE SAYMANLIK MÜDÜRLÜĞÜ
DİĞER ÖZEL BÜTÇELİ KURULUŞLAR VAKIFLAR GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ

GÜÇLÜ İNŞAAT SAN. VETİC. LTD. ŞTİ.

Sözleşme Bilgileri

2.994.726,29 TRY

Yaklaşık Maliyet

5.013.344,27 TRY

Sözleşme Tarihi

09.08.2012

En Yüksek Teklif

4.187.535,65 TRY

En Düşük Teklif

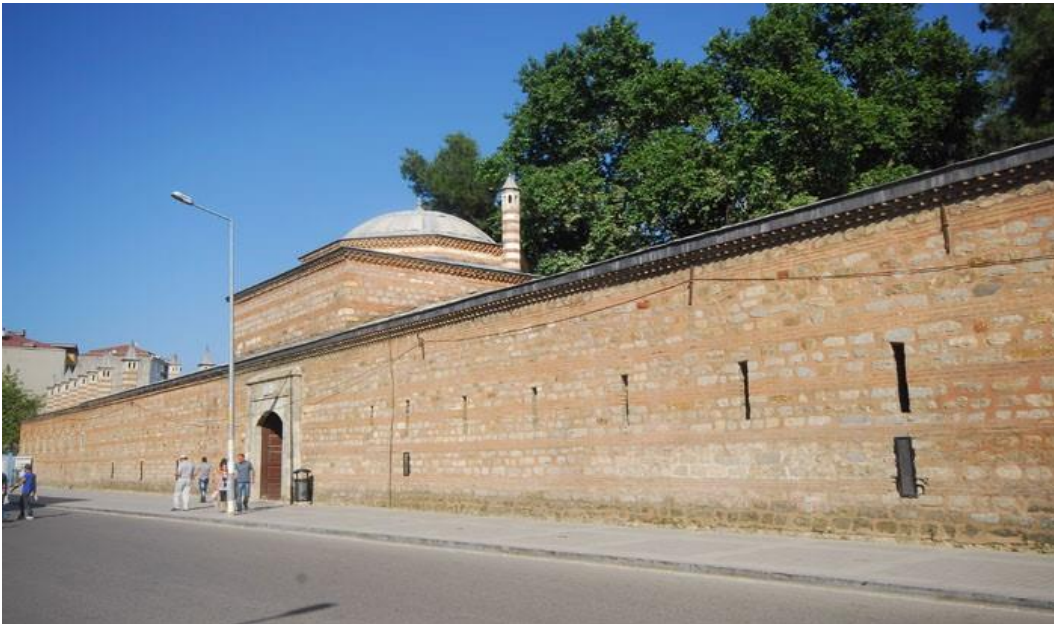
2.994.726,29 TRY

Fotoğraf 16: Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin 2012 Yılına Ait Restorasyon İhale Bilgileri (KİK, 2021)

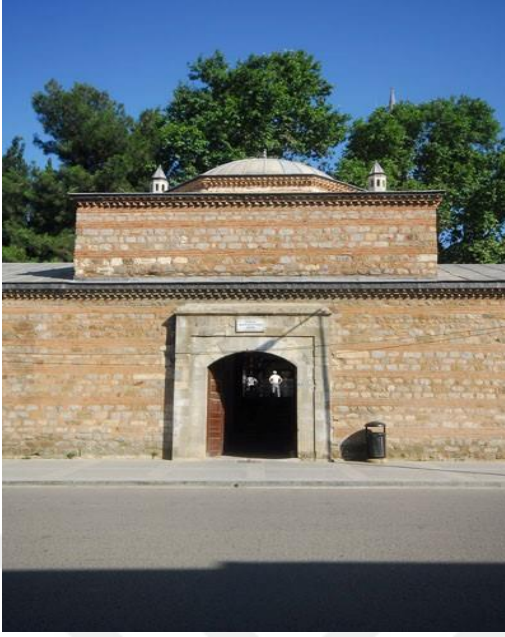

Fotoğraf 17: Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin Genel Görünüşü (Çoban Mustafa Paşa Vakfı, 2021)

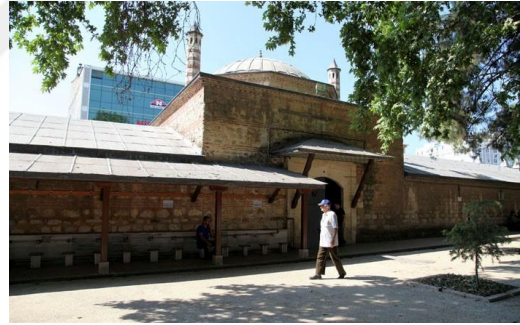
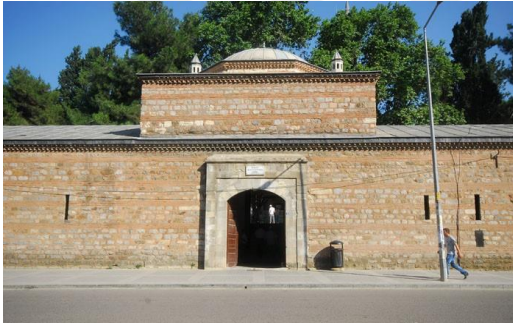
Son olarak İstanbul Vakıflar II. Bölge Müdürlüğünce 2012-14 yıllarında restore edilmiştir (KİK, 2021).

Fotoğraf 18: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Genel Görünüşü (Cambaz, 2012)

Fotoğraf 19 – 20: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Ana Giriş Kapısı ve Ön Cephesi (Cambaz, 2012)

Fotoğraf 21 – 22: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Yol Tarafı Ana Giriş ve Külliye Girişi (Cambaz, 2012)

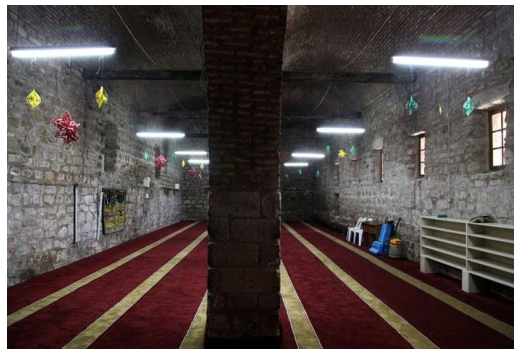
Fotoğraf 23 – 24: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Külliye Cephesi ve Külliye Cephesi Şadırvanları (Cambaz, 2012)

Fotoğraf 25 – 26: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Külliye Tarafı Çıkışı ve Ana Yol Tarafı Çıkışı (Cambaz, 2012)

Fotoğraf 27 – 28: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Külliye Çıkış Kapısı ve İçi Ocaklar (Cambaz, 2012)

Fotoğraf 29 – 30: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Mekan Yol Tarafı ve İç Mekan Külliye Tarafı (Cambaz, 2012)

Günümüzdeki Son İşlevi

Yapılan son basit onarım ile mescit olarak kullanılmaktadır.

Uzman Görüşleri

Uzmanlar yapının yeniden işlevlendirmeden ziyade, kullanılır duruma getirildiğini gözlemlemişlerdir. Uzmanlar yapının mescit olarak kullanılabilmesi için uygulanan, zeminin halı kaplanması haricinde özel bir tasarım ve çaba sarf edilmediği kanaatindedirler. Yakınında cami olduğu düşünülürse daha farklı bir işlev kazandırılabilceğini belirtmişlerdir. Uzmanlar bu basit onarım sonrası kullanılıyor olmasının da esere fayda sağladığını düşünmektedirler.

3.3. Rekonstrüksiyon

Bina günümüze çeşitli sebeplerden ulaşamamış olabilir. Bu yapılar için rekonstrüksiyonla, yapı ilk haline uygun malzemeler ve modern yapı teknikleri uygulanarak aynı yere tekrar inşa edilebilir.

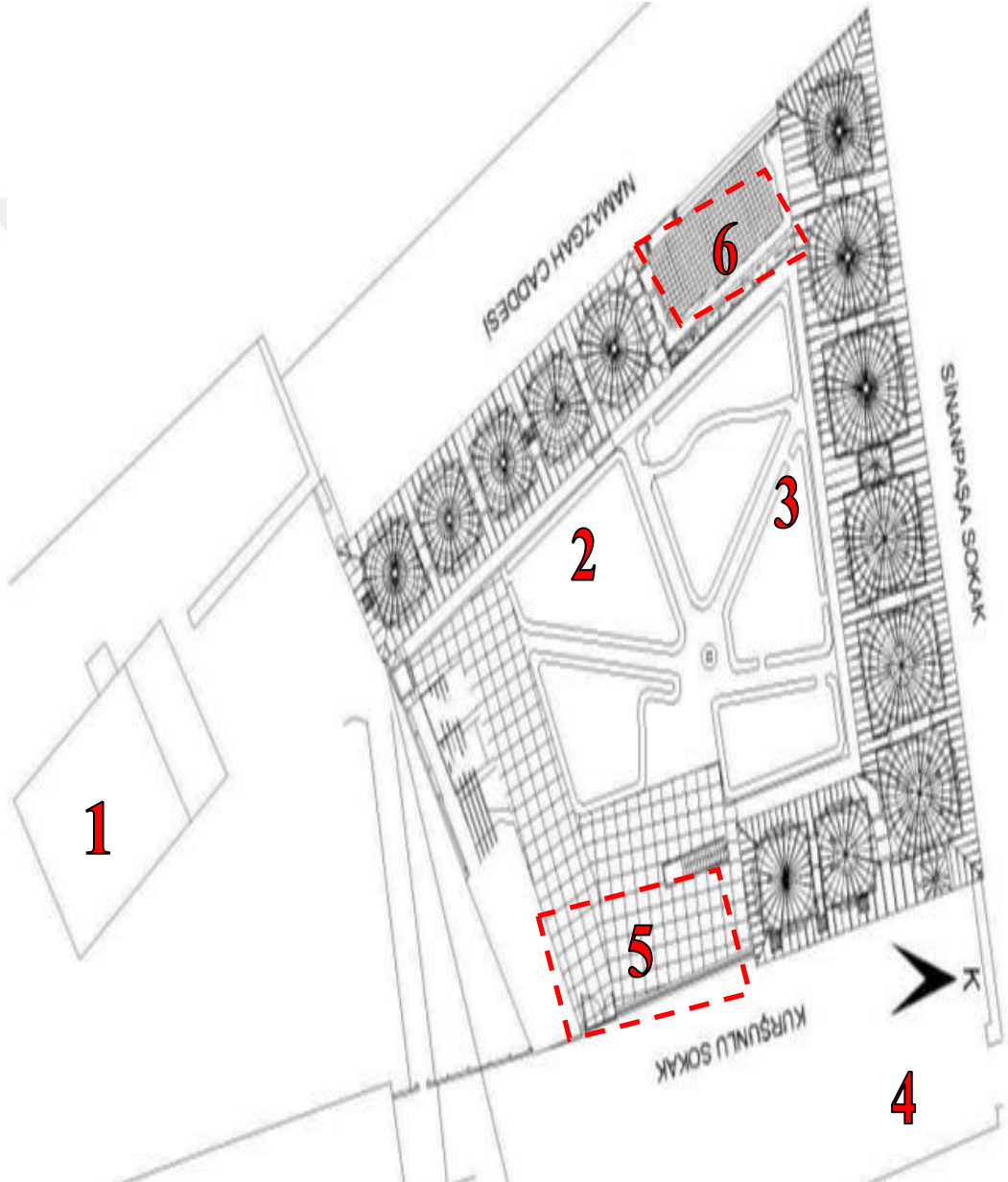
3.3.1. Sinan Paşa Kervansarayı / Bursa

Koca Sinan Paşa Külliyesi'nin Vakıf kayıtlarına göre; 1572 ile 1582 yılları arasında Koca Sinan Paşa tarafından o dönemde hacca gitmek isteyen vatandaşların kendi ihtiyaçlarını karşılaması için yapıldığı düşünülmektedir. Yenişehir ilçe merkezinde, Bilecik, Bursa, İznik ve İnegöl yollarının kesiştiği yerde bulunmaktadır (Yavaş, 2012: 38).

Bütün yapılarda ana malzeme olarak kesme, kırma taş ve tuğla kullanılmıştır. Duvarlar kırma taş ve araları harçla doldurulmuştur. İmaretin bugünkü durumu ve şimdi ortadan kalkmış olan yapılarından bazı duvar izleri, topluluğun “arastalı külliyeler” adı altında toplanabilen gurubun bir örneği olduğunu göstermektedir. Bu toplulukların genel özellikleri, topluluğa ait yapıların arastalı bir sokakla iki bloğa ayrılmış olmaları ve caminin genellikle tek kubbeli ve bağımsız bir avlunun ortasında, kervansarayında aynı blokta yer almasıdır. Büyük kapıdan arastaya girilmekte, kalan izlerden anlaşıldığına göre, üzerleri içten tonoz örtülü hücreler (Fotoğraf 32) sağlı, sollu bir sokağın iki yanında uzanmakta idi. Yeni örnekleri ile karşılaştırılırsa, kervansarayın da arastanın diğer tarafında, ayrı bir blokta yer aldığı düşünülebilir. Bu hücrelerin kervansaraya ait olmaları, bu durumda uzak bir ihtimaldir (Reyhanlı, 1978: 380).

Birbirine sivri yapıdaki kemerlerle bağlanmış olan geniş kütlelerden meydana gelen imaretin (Fotoğraf 31 – 3 Numaralı Bölüm) içerisinde ocaklar, baca bölümleri ve çeşmesi varken, tabhane (Fotoğraf 31 – 2 Numaralı Bölüm) ise erkeklere ve kadınlara özel yan yana halde kubbeli durumda iki adet mekân kısmından meydana gelmektedir. Özgün olan yapının planında birbirlerine kuzeybatı yönünden iki adet yarı açık revak ile bağlanmış olan imaret ve tabhane bölümleri var olduğu düşünülmektedir. Zamanla arada bulunan revaklar yıkılarak

ortadan kaybolmuş, günümüzde ise birbirinden ayrı halde kütleler gibi durmaktadırlar. Bu durumda iki yapı kuzeybatı yönündeki avlu duvarı ile (Fotoğraf 31 – 6 Numaralı Bölüm) bağdaştırılmaktadır. Ayakta kalan yapıların klasik dönem Osmanlı mimari yapı özelliklerini taşımaktadırlar (Yazgan, 2019: 1195).

Fotoğraf 31: Sinan Paşa Külliyesi Rölöve Vaziyet Planı (Ünay, 2019: 1195)

Sinan Paşa Külliyesinin rölöve vaziyet planında 4 numara ile gösterilen yer kervansarayı konumlamaktadır (Fotoğraf 31). 1900'lü yıllarda kervansarayın

var olduğunu ise külliye'nin güneyinde bulunan cami minaresinin şerefesinden çekilen fotoğrafın (Fotoğraf 32) sağ tarafında ayakta olduğu görülmektedir. (Erzincan, 2009: 239).

Fotoğraf 32: Sinan Paşa Külliyesi Cami Şerefesinden Görünüşü (Ünay, 2019: 1196)

Fotoğraf 33: Sinan Paşa Külliyesindeki Kazıda Çıkan Temel Duvarları (Ünay, 2019:1197)

Fotoğraf 34: Sinan Paşa Külliyesindeki Beton İle Tarihi Yapı Birleşimi (Ünay, 2019:1197)

Onarımlar

Son dönemde 2012 senesinde imaret kısmının dış duvarın sınırına doğru, zemin seviyesinin alt kodunda gömülü halde betonarme tuvalet ve depo alanları yapılmıştır (Fotoğraf 31 – 5 Numaralı Bölüm ve Fotoğraf 33 ve 34). İmaretin güneydoğu cephesinde köşe kısmında avlunun zemin seviyesinin altında muhdes ıslak zemin mekanına ait 2012 tarihli yapılan kazıda ortaya çıkan temel duvarı (Fotoğraf 33). Muhdes betonarme eklentisinin tarihi özelliğe sahip yapının imaret bölümü ile onarım yapılmadan öncesi birleşikti (Fotoğraf 34). Bu yapılan eklenti tarihi yapıda ciddi anlamda oluşan çatlaklar ve birbirinden ayrılmalar ile zemin emniyet gerilmelerine olumsuz etki yapmıştır. Külliye'deki tabhane kısmı ve imaret kısmı 2012 senesinde eklenmiş olan muhdesler ile beraber yakın zamana kadar öğrencilerin kaldığı yurt olarak kullanılmıştır. Koca Sinan Paşa Külliyesi, ilk yapıldığında zaman farklı özelliklere sahip birden çok yapıyı bünyesinde bulundurmasına rağmen, yapıdan sadece imaret kısmının da bulunduğu 3 birim günümüze ulaşabilmiştir. Külliye'den günümüze yalnızca cami, medresenin bölümleri, imareti, Doğu kısmında imarete yapışık halde arastası, Kuzeydoğu

tarafında külliye'nin girişı ve Batı kısmında, camiye geçişı sağlayan bir kapı bugün ayakta kalabilmiştir. Evliya elebinin yazmış olduğu Seyahatnâmesi'nde belirtilmiş olan kervansaray günümüzde varlığını korumamaktadır. Yapı kalıntısının kuzey duvarı eksenindeki ie taşkın portal, Kurşunlu sokağa açılır. Yapının batı duvarında yalnızca üç dikdörtgen niş görölür; bölüntüyü sağlayan duvarlar ve örtü sistemi yıkıktır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından bugün mevcut olmayan ancak literatürde varlığı belgelenen arasta ve külliye evre duvarının araştırılması amacıyla Yenişehir Belediyesi tarafından finansmanı sağlanarak 2005 yılı Kasım ayında başlayan arkeolojik kazı çalışması sonucunda kayıtlarda bahsi geçen ancak bu gün toprak üstünde görölmemeyen, kervansaray, arasta vb. yapıların temellerine ulaşılmış, 2800 m³ kazı yapılmıştır. Buradaki kazı çalışmasının sonucuna göre restorasyon ve restitüsyon proje çalışmalarına Vakıflar Bölge Müdürlüğünce 2016 yılında başlanmıştır (Ünay, 2019: 1195).

Fotoğraf 35: Sinan Paşa Külliyesi'nin şantiye Araç Giriş Kapısının Görünüşü
(Yüzer Cankılıç, 2019)

Fotoğraf 36 – 37: Sinan Paşa Külliyesinin Yıkılan Duvar Kapı Görünüşü ve Yıkılan Duvar İç Detay Görünüş (Bıçak, 2015)

Fotoğraf 38 – 39: Sinan Paşa Külliyesinin Yıkılan Duvar Dıştan Görünüşü ve Yıkılan Duvar Dış Detay Görünüş (Bıçak, 2015)

Fotoğraf 40: Sinan Paşa Külliyesindeki Duvarın Yıkılışının Tutanak Altına Alınması (Bıçak, 2015)

Kervansarayın az bir bölümü günümüze ulaşmıştır. Bugün, topluluktan sadece, cami, medrese hücreleri, aşhane ve topluluğun büyük giriş kapısı ve aşhane hücrelerinin dış duvarında bazı duvar ve tonoz izleri kalmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi, Sultan Paşa arşivinde bulunan ve Evliya Çelebi'nin ifadesinde, burada büyük bir kervansaray olduğu anlaşılmaktaysa da bugün bundan bir iz bulmak mümkün olmamıştır. Halk arasında imaret, han cami veya Kurşunlu cami, adıyla bilinmektedir (Reyhanlı, 1978: 375).

Son olarak 2019 yılında külliye'nin bazı bölümlerinin restorasyonu esnasında, yaklaşık 420 senelik tarihe sahip külliye'ye ait duvar, restorasyon yapım çalışmaları sırasında kamyonların giriş çıkış yapması için yıkıldığı tespit edilmiştir (Yüzer Cankılıç, 2019).

Fotoğraf 41: Sinan Paşa Kervansarayının Temel Kalıntıları (Bursapage, 2022)

Günümüzdeki Son İşlevi

Kervansaraydan günümüze temelleri (Fotoğraf 41) hariç ayakta kalan bir duvarı bile mevcut değildir. Günümüzde bir işlevi yoktur.

Uzman Görüşleri

Uzmanlar Restitüsyon projeleri ve yapılan kazılardaki bulgular doğrultusunda rekonstrüksiyon ile tekrar inşa edilebileceği görüşündedirler. Uzmanlar kervansaray haricindeki yapıların uygulamaları esnasında, mevcut tarihi duvara bilerek zarar verildiğinin kontrol ekibi (Fotoğraf 40) tarafından tespit edildiğini gözlemlenmişlerdir. Bu arada uzmanlar kervansaray harici diğer külliye yapılarının yapımı esnasında karşılaşılan bu tür yanlış uygulamaların sebebinin, sahadaki uzman ekibin işin başında olmamasından kaynaklandığını düşünmektedirler.

3.4. Yeniden İşlevlendirerek Koruma

Binayı yararlı bir duruma getirmek, ancak modern yapım yöntemlerini ve malzemelerini kullanarak, yeni işlev kazandırmaktır. Ayrıca eski binanın nerede bitip yeni binanın nerede başladığını kesinlikle netleştirmek gerektiğidir. Burada yapı, yeni işlev kazandırılarak kullanılmaktadır.

3.4.1. Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı / Eskişehir

Kurşunlu Külliyesi (Çoban Mustafa Paşa Külliyesi), Topkapı Sarayı Müzesinde bulunan vakıf arşiv kayıtlarına göre, büyük olan kervansaray haricinde külliyein içinde bulunan yapıların hepsi vezir olan Çoban Mustafa Paşa tarafından 1517-1525 seneleri arasında inşa ettirilmiştir. Kurşunlu Külliyesini yapan mimarın Acem Ali olduğu düşünülmektedir. Acem Ali, Mimar Sinan'dan önce mimarbaşılık yapmıştır. Klasik Osmanlı mimarlığı döneminde ismi bilinen ilk mimarbaşısıdır. Burası; cami, şadırvan, medrese, imâret, Mevlevî olan şeyhlere ait olan türbe, kervansarayı gibi yapıları bünyesinde barındıran bir menzil külliyesidir (Yılmaz, 2002, 62).

Kervansaray, 1529'dan sonraki yıllara tarihlenmiş olan yapı, kesme taş ve doğal taşların kullanılmasıyla yapılmıştır. Ekseninde olan altı adet paye, mekânı hem derinlik olarak hem de eninden ortadan böler. Eninden bakıldığında yapı on dört kısma ayrılıp, her bölümün üzeri beşik tonozla kapatılmıştır. Mutfaktan sonraki bölümde kuzey cepheye giden yapı vakfiyede ahır olduğu belirtilmiş olan kervansaraydır. Kuzey cephesinde bulunan basık kemerli girişin iki tarafında payandalar bulunmaktadır. Derinlemesine dikdörtgen olan bina 18.20x37.70 metre içten ölçülere sahiptir. İçeride girişin her iki tarafında başlamış olan seki, güney tarafta bulunan duvar istikametinde uzatılmıştır. Sekinin seviyesinde bulunan on altı adet ocak ile yapının ısıtıldığı düşünülmektedir. Mekân doğuda, batıda ve güney cephe duvarlarında bulunan on iki adet mazgal pencere ile aydınlatılmaktadır. Eserin inşasını yapıldığı alanın aşağı doğru meyilli olması zeminde bulunan kademeler kullanılarak çözülmeye çalışılmıştır. Yapının orta kısmında bulunan altı adet kare ayak ile birbirine basık kemer ile doğu ve batı

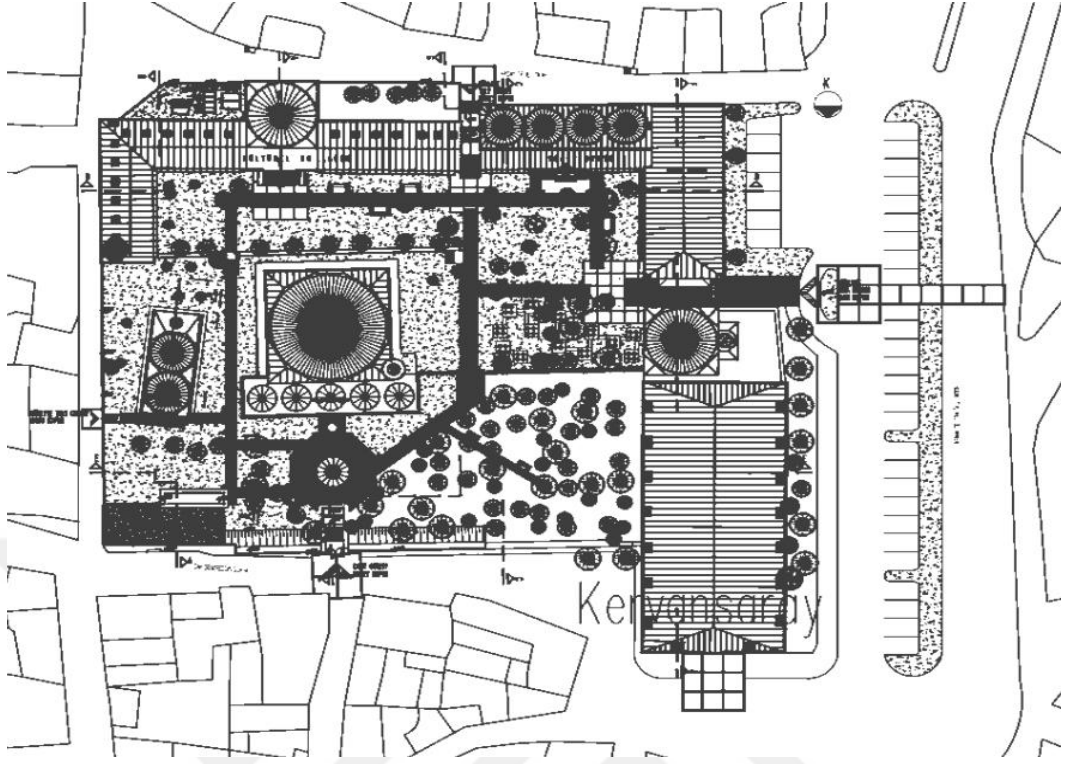
duvarları birbirine bağlanmıştır. Üst örtüde bulunan kemerler şekline uygun halde sivri beşik tonoz ile yapılmıştır. Bunun dışında kuzeyde ve güneyde bulunan duvarlar, ayaklar arasında kalan bölümün üstü bir yarım çapraz tonozla kapatılmıştır (Kaynak: İnce, 2002: 450).

Onarımlar

Kurşunlu Külliyesi'nin 20. y.y. öncesinde geçirmiş olduğu onarımlar hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. İlk kapsamlı onarımların 1956–1961 seneleri arasında gerçekleştiği ve en son onarımların ise Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2008 senesinde yapılmış olduğu bilinmektedir. Külliye de gerçekleştirilen onarımlarda matbah bölümünde değişiklikler yarattığı anlaşılmaktadır (Altınsapan, 2011: 41).

Fotoğraf 42: Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin Genel Görünüşü (Altınsapan, 2011: 48)

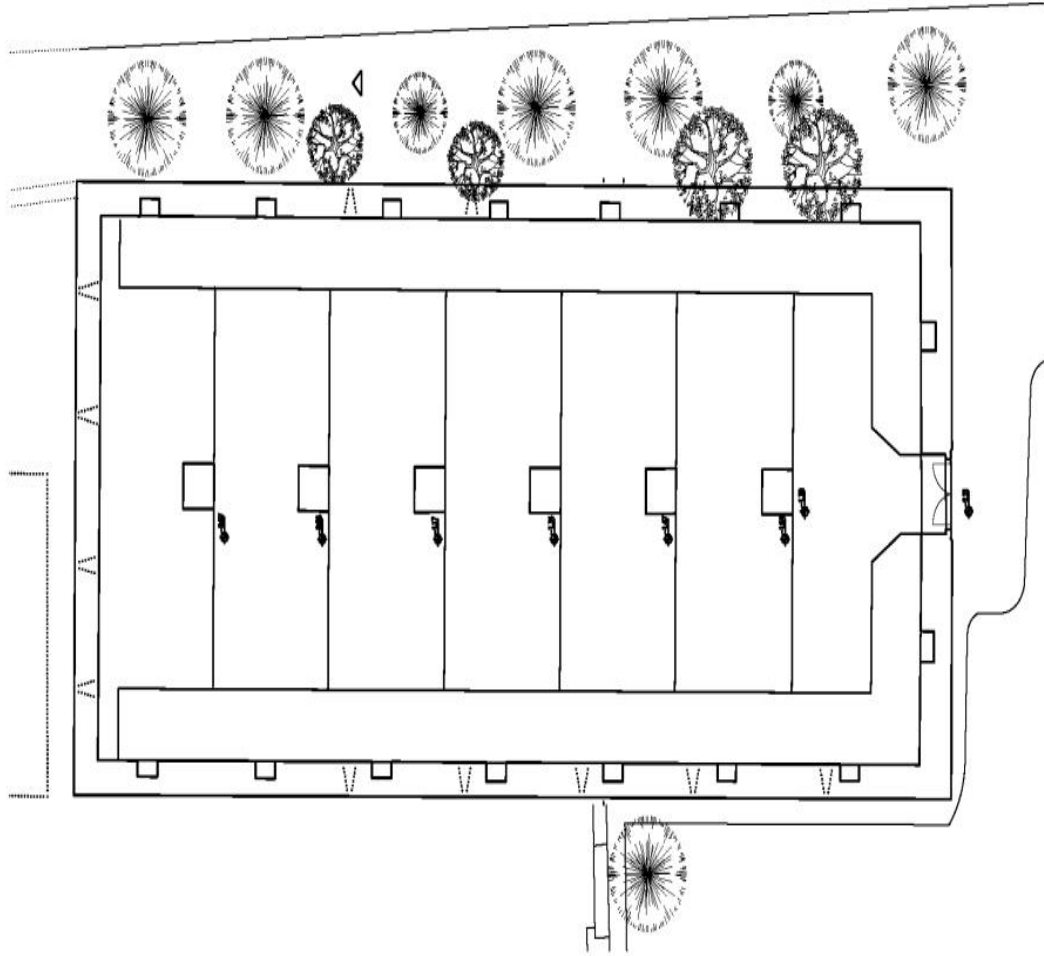
Fotoğraf 43: Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin Vaziyet Planı ve Kervansarayın Yeri (Süvari, 2015: 34)

Fotoğraf 44: Çoban Mustafa Paşa Külliyesinin Batı Cephesi Görünüşü (Süvari, 2015: 33)

Bu kervansaray form olarak dikdörtgen plana sahiptir. Yapı inşaatında moloz ve kesme taş kullanılmıştır. 1960'lı yıllarda yapıldığında topraktan çatılı olup, daha sonra 2015 senesinde çatının saç malzeme ile kaplanmış olduğu görülür. Yapı, birbirine basık halde kemerler ile bağlı olarak altı tane fil ayağı kolon ile taşınmış olan tonozlarla kapatılmıştır. Kervansarayın batı kısmında üç adet, güney kısmında dört adet, doğuda ise beş adet penceresi vardır. Yapının aynı zamanda iç kısmında ocakları da bulunur. Bu pencerelerin, iki tanesi giriş kısmında, doğu bölümünde yedi ve batı kısmında yedi adet toplamda on altı

adettir. Ocaklar, yapının giriş kısmında başlar ve U şeklinde iki yana uzanmış olan 60 cm yüksekliğinde sekiler üstünde durmaktadır. Eskişehir Kurşunlu Külliyesi kervansarayı, Osmanlı döneminde yapılan kervansarayların özelliklerini taşımaktadır. Küçük olan ve yüksekte bulunan mazgal pencereleri, giriş kısmının sadeliğini, kalın duvarlar kullanılarak yapılması, ocak ve baca özelliklerinin bulunması gibi özellikleri mevcuttur. Bütün bunlara ek olarak, kervansarayın zemin kısmı, topografya yapısına uyum sağlaması amacı ile seviye farkları oluşturularak düzenlenmiştir. Cantay'a (1988) göre; Eskişehir Kurşunlu Kervansarayında insan ve hayvanların aynı yerde konaklama özelliği aynı alan içinde olmamış, hayvanların kalacağı yer kervansaraya bitişik halde bir yapıyla giderilmiştir. Günümüzde hayvanların barınması için yapılan yapı ortada olmamaktadır (Süvari, 2015: 34).

Fotoğraf 45: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Planı (Süvari, 2015: 35)

Kervansarayın geçirdiği restorasyon süreçlerine ait görseller aşağıdaki gibidir.

Fotoğraf 46: oban Mustafa Paşa Kervansarayının Girişi ve Yakın evresi (1960 – 1969) (Süvari, 2015: 36)

Fotoğraf 47: oban Mustafa Paşa Kervansarayının Kapısı (1960 – 1969)
(Süvari, 2015: 37)

Fotoğraf 48: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Mekanı 1 (1960 – 1969)
(Süvari, 2015: 38)

Fotoğraf 49: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Mekanı 2 (1960 – 1969)
(Süvari, 2015: 38)

Fotoğraf 50: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Çatı Örtüsü (1960 – 1969)
(Süvari, 2015: 61)

Fotoğraf 51: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Girişi ve Yakın Çevresi 1
(1990 – 2000) (Süvari, 2015: 40)

Fotoğraf 52: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Girişi ve Yakın Çevresi 2
(1990 – 2000) (Süvari, 2015: 41)

Fotoğraf 53: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Girişi ve Yakın Çevresi (2000
– 2008) (Süvari, 2015: 41)

Fotoğraf 54: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Mekan Kullanımı 1 (2005)
(Süvari, 2015: 43)

Fotoğraf 55: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Mekan Kullanımı 2 (2005)
(Süvari, 2015: 43)

Fotoğraf 56: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Batı Cephesi Ağaçları (2007)
(Süvari, 2015: 50)

Fotoğraf 57: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Batı Cephesi Ağaçları (2008)
(Süvari, 2015: 36)

Fotoğraf 58: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Batı Cephesi Ağaçları (2015)
(Süvari, 2015: 50)

Fotoğraf 59: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Girişi (2015) (Süvari, 2015:
49)

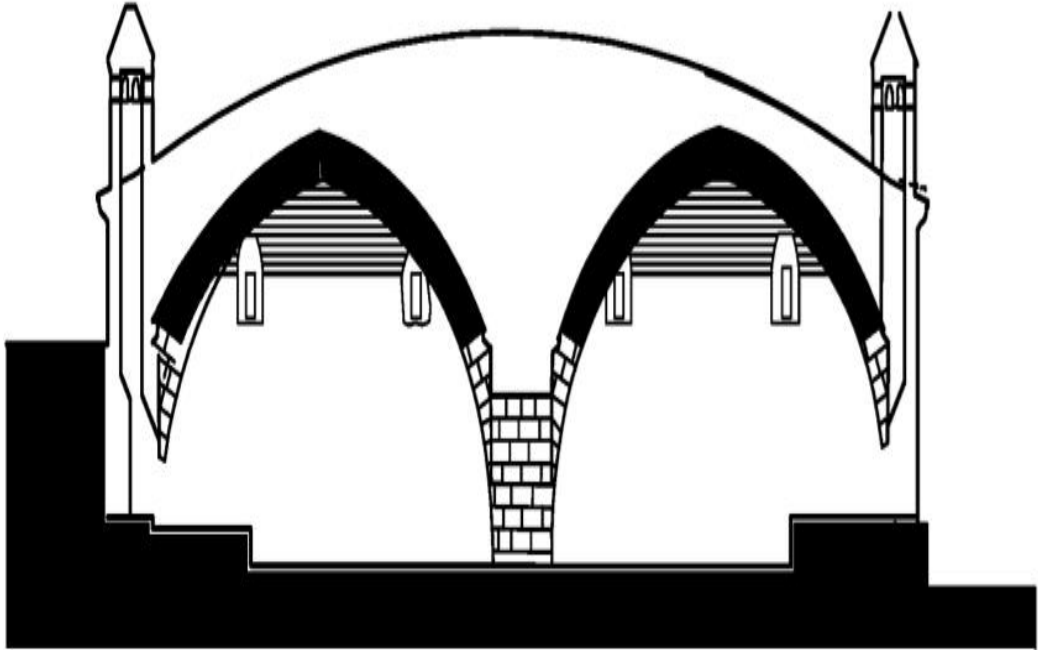
Fotoğraf 60: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Nikah Salonu Düzenlemesi
(2015) (Süvari, 2015: 44)

Fotoğraf 61: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Sergi İçin Düzenlenmesi
(2022)

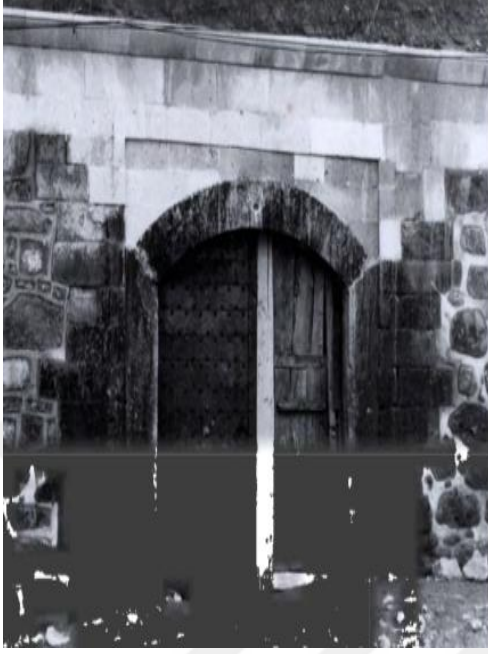

Fotoğraf 62: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nda Bir Yanı Sergi Bir Yanı Nikâh Salonu Düzenlemesi (2015) (Süvari, 2015: 45)

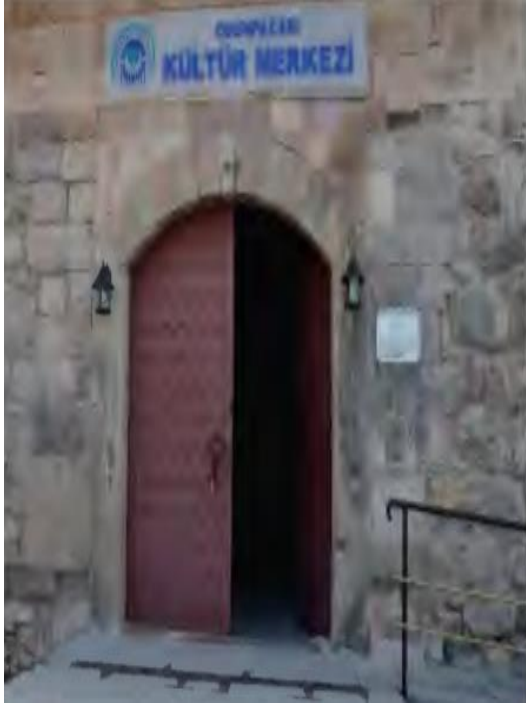

Fotoğraf 63: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı Mevcut Mekânların Birbiriyle İlişkisi Kesit Görünüşü (Süvari, 2015: 66)

Kervansarayın yeniden işlevlendirme sürecinde alınan tasarım kararlarına ait görseller aşağıda sıralanmıştır.

Fotoğraf 64 – 65: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının 1960 – 1969 ve 1990 – 2000 Yıllarındaki Giriş Kapısı (Süvari, 2015: 51)

Fotoğraf 66 – 67: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının 2015 Yılındaki Giriş Kapısı (Süvari, 2015: 52)

Fotoğraf 68: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın 2015 Yılındaki Engelli Rampalı Giriş Kapısı (Süvari, 2015: 54)

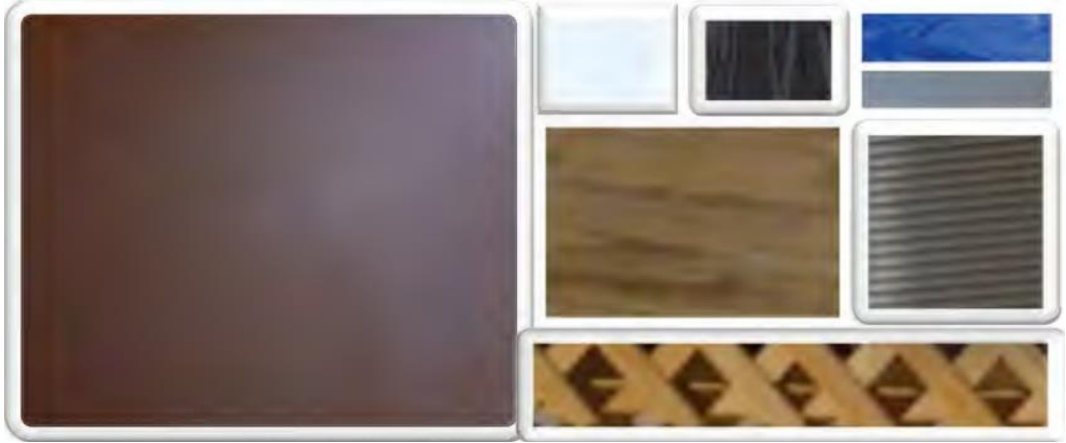
Fotoğraf 69 – 70: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın 2005 Yılında Sarı Olan Giriş Kapısının, 2008 Yılında Kırmızı İle Boyanması (Süvari, 2015: 47)

Fotoğraf 71: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının Dış Mekan Da Özellikle Giriş Kapısı Ve Çevresindeki Doku Ve Malzeme Kartelası (2015) (Süvari, 2015: 53)

Fotoğraf 72 – 73: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekan da Aydınlatma Direklerinin 2015 Yılı Kaplanması ve Öncesi (Süvari, 2015: 59)

Fotoğraf 74: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Mekanda Kullanılan Donatı ve Mobilyaların Malzeme Kartelası (Süvari, 2015: 77)

Fotoğraf 75: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İslî ve Mantarlı Görüntüsü (2005) (Süvari, 2015: 64)

Fotoğraf 76: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İsten ve Mantardan Temizlenmiş Görüntüsü (2015) (Süvari, 2015: 64)

Fotoğraf 77: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekandaki Zemin Seviye Farklılıklarının Giderilmesi (2022)

Fotoğraf 78: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayındaki Ocakların Sergi Elemanı Olarak Kullanımı (2022)

Fotoğraf 79: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Yapısal Verilerinden Oluşturulan Malzeme Kartelası (Süvari, 2015: 77)

Kervansarayın yeniden işlevlendirme sürecinde alınan tasarım dışı ek kararlarına ait görseller.

Fotoğraf 80: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Mekan Kontrol Odası (Süvari, 2015: 72)

Fotoğraf 81 – 82: Çoban Mustafa Paşa Kervansarayının İç Mekan Elektrik Kablosu Detayları (Süvari, 2015: 58)

Bu mekanın, günümüzdeki kullanım şekli nikah salonu olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca bu alanda sıcak cam üfleminin yapıldığı atölye ve cam sanat işleri atölyesi bulunmaktadır. Bu bölüm Uluslararası Odunpazarı Cam Festivali gibi yapılan birçok etkinlik için kullanılmaktadır (Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022).

Günümüzdeki Son İşlevi

Kervansarayın yeni işlev kazandırılması ve restorasyonu için yapılan uygulamalardan görüldüğü üzere değerli bir çalışma yapılmıştır. Tabii ki, bazı sonradan yapılan eklemelerin yerinde çözüldüğü, bu durum üzerinde işin başında yeterli planlama yapılamamasının etkileri olduğu görülmektedir. Bu ve benzeri uygulamada öncesinde ve yerinde uzmanların mesai harcamasının önemi bir daha anlaşılmıştır.

Uzman Görüşleri

Uzmanlar; yeni işlev verilmesinin olumlu olsa da mekan kalitesini daha da arttıracak biçimde düzenleme yapılmasının ve tefrişat elemanlarının kullanılmasının tercih edilebileceğini belirtmişlerdir. Verilen fonksiyonların daha uygun ve esnek biçimde tasarlanabileceği yönünde görüş belirtmişlerdir. İç mekandaki kontrol odasının malzeme ve tasarım açısından orijinal doku ile uyumlu olmadığını söylemişlerdir. Mekanın büyüklüğü ve şekli itibari ile toplu organizasyonların kullanımına uygun olduğu görülmektedir. İç mekan ve dış cephede yapılan temizlik ve onarım müdahalelerinin yapıya değer kattığını gözlemlemişlerdir. Tarihi yapıların restorasyon ile yeniden işlevlendirilmesinin yapının gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir ölçüt olduğu ve yapının yaşamasına katkı sağladığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Yapı, yeni fonksiyonuyla birlikte nitelikli kullanılır ve mekan kalitesi korunursa ancak sürdürülebilirlik alanında doğru değerlendirildiğinden bahsedilebileceğini düşünmektedirler. Bir mimarın iç mekana en az bir iç mimar kadar hakim olduğunu ve müdahale edebileceğini belirtmişlerdir. Müdahalelerden de anlaşılacağı üzere bir restorasyon uzmanı ile çalışıldığı hissi oluşmaktadır. Nitelikli, saygılı ve doğru kullanım ile düzenli onarım yapılırsa yapının gelecek nesillere aktarılabilceğini düşünülmektedir.

3.4.2. Lala Mustafa Paşa Kervansarayı / Ilgın

Konya’da bulunan Lala Mustafa Paşa Külliyesi inşaatı 1576 yılında başlamış ve 8 senede bitirilmiştir. Yapının tasarım ve uygulaması Mimar Sinan tarafından yürütülmüştür. Ilgın’da bulunan Lala Mustafa Paşa Külliyesi, Osmanlı döneminde yapılan külliyeler arasında önemli yeri olan yapılar grubudur. Lala Mustafa Paşa Külliyesinde çarşı kısmı ve kervansaray yapının merkezini temsil etmektedir. Ilgın’ın coğrafi yapısı dikkate alındığında bölgede konaklama yapılacak yerlerin başında gelir. Ayrıca ticaretin ön planda tutulduğu bir yerdir. Vakfiyesinde külliye; cami, çarşı, imaret, mutfak, medrese, kervansaray, fırın, kütüphane, hamam, çeşme, hayvanlar için samanlık, yakacak için odunluk, tuvalet gibi bir çok mekanı bünyesinde barındırmaktadır. Lala Mustafa Paşa Külliyesi o dönemde yapılmış olan önemli ilim ve ticaret merkezlerinden biri kabul edilmektedir. Lala Mustafa Paşa Külliyesindeki çarşı, 1966 yılında restore edilmiş ve halen kullanılmaktadır (Şahin, 2015).

Kervansarayın yapıldığı tarihin yazılı olduğunu gösteren bir kitabe yoktur. Ana koridorun solundan ikinci kat bölümüne çıkan merdivenlerin önünde bulunan ocağın konsolunun üzerinde kabartma tekniği ile taş uygulanmış hicri 992 tarihi yazılıdır. Kitabeden anlaşılabacağı üzere Han’ın 1584 senesinde tamamlandığı anlaşılmaktadır (Bedesten Net, 2020).

Han külliyesinin doğu bölümünde bulunmakta ve batı bölümü tabhane odalarına baştanbaşa bitişik olup, kuzey cephesinde arasta bulunmaktadır. Kervansaray yapısı itibari ile yamuk bir plana göre inşa edilmiştir. Doğru cephesi orta kısımdan çift açılır ana kapı ile doğu tarafından batıya doğru uzanan ve hanı ikiye bölen orta akstaki ana koridora girilmektedir. Bu koridorun kuzey cephesinde bulunan büyük mekan aynı yönde dört ayak ile mekanı ikiye bölmüş durumdadır. Güneyinde bulunan küçük handa koridorun güney cephesinde aynı durumda üç ayak ile iki bölüme ayrılmaktadır. Han’ın dış duvarlarında kısmen düz taş ve moloz taş duvarlar ile bazı bölümlerde da tuğla kullanılmıştır. Duvar örgüsünün bazı bölümleri yapılan restorasyonlardan dolayı değişmiştir. Han’ın doğu cephesinin ortasında üzengi çıkıntılı kesme taş pervazlı ve yay kemerli abidevi bir giriş kapısı vardır. Cephesi sade bir şekilde bırakılmıştır. Girişin üst

kısımında çatı bölümüne yakın üç tane pencere delikleri bulunmaktadır. Kuzeydeki Büyük Han'ın cephesinde yer alan büyük ve sivri kemerli dört adet pencereden ikisi sonradan yenilenmiştir. Orta ana koridorun güney bölümünde küçük hanın cümle kapısı üzerinde olduğu gibi, çift sıra halinde ikişerli aydınlık delikleri bulunur. Doğu batı yönünde beş kısımdan oluşan yapının her bölümü beşik tonozlar ile kapatılmıştır. Bu beşik tonozlar iç duvarlar, ayaklar ve yan duvarlara oturan kemerlerle desteklenmektedir. Tonozlar günümüzde beton malzeme ile kaplıdır (Çobanoğlu, 2003: 76).

Orta kısımdan hem dışarıya hem de iki ana bölüme geçiş sağlanmaktadır. 9x35metre uzunluğunda olan koridor kısmı, üçüncü kısımdan büyük birer kapı ile kuzeye ve güneydeki Küçük Han'a bağlanmaktadır. Beşik tonoz örtüsünü yanlardan payandalara oturmuş olan dört kemer sistemi taşımaktadır. Koridorun batı kısmındaki cami avlusuna geçişi sağlayan kapı yüksekliği üzerinde 15 merdiven ile çıkılan, üç odası bulunan ikinci kata çıkılmaktadır. İkinci katın üzerinde beşik tonozla örtülmüş olan her odada bir adet ocak bulunmaktadır. Koridorun sağ ve sol tarafında bulunan altı ocağın gelen yolcuların barınmaları için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kuzeyde bulunan büyük sahnın 22x35 metre ebatlarındadır. Dört adet büyük ayak, yan duvarlara bağlanan kemer sistemini taşımaktadır. Bu bölüm yapılan son restorasyonlar ile büyük oranda yeni hale getirilmiştir. Vakıfların restorasyonunda kuzey sahnının bir kısmı eksik bırakılmıştır. Ayrıca Han'ın vakfiyesinde Büyük Han içinde, buraya gelen misafirler için ikram edilmek üzere ve beslenmiş olan hayvanların kaldığı ahır ve yanında tuvaletin de bulunduğu belirtilmektedir (İlgın Kaymakamlığı, 2020).

Güney sahnının tamamı 16x35 metre ölçüsünde ve yamuk bir yapı plana sahiptir. Diğer kısımlarda olduğu gibi üçtaş ayak ile iki kısma ayrılmaktadır. Beşik tonoz ile yapılmış örtüyü kemerli sistem destekler. Kemer ayaklarına ahşap olan gergiler yapılmıştır. Ayrıca burada gelen misafirlerin dinleneceği sofa yerlerinin olduğu belirtilmiştir (Bilginnette, 2012).

Han'ın cümle kapısının kemerini destekleyen kesme taş pervazların üzengi çıkıntıları mukarnas yuvaları ile bezenmiş olduğu, ancak bu kısmı içeriye girip kamyonlarının burayı aşındırdığı anlaşılmaktadır. Lala Mustafa Paşa Külliyesi 1576-1584 seneleri arasında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. İlgın Lala Mustafa Paşa

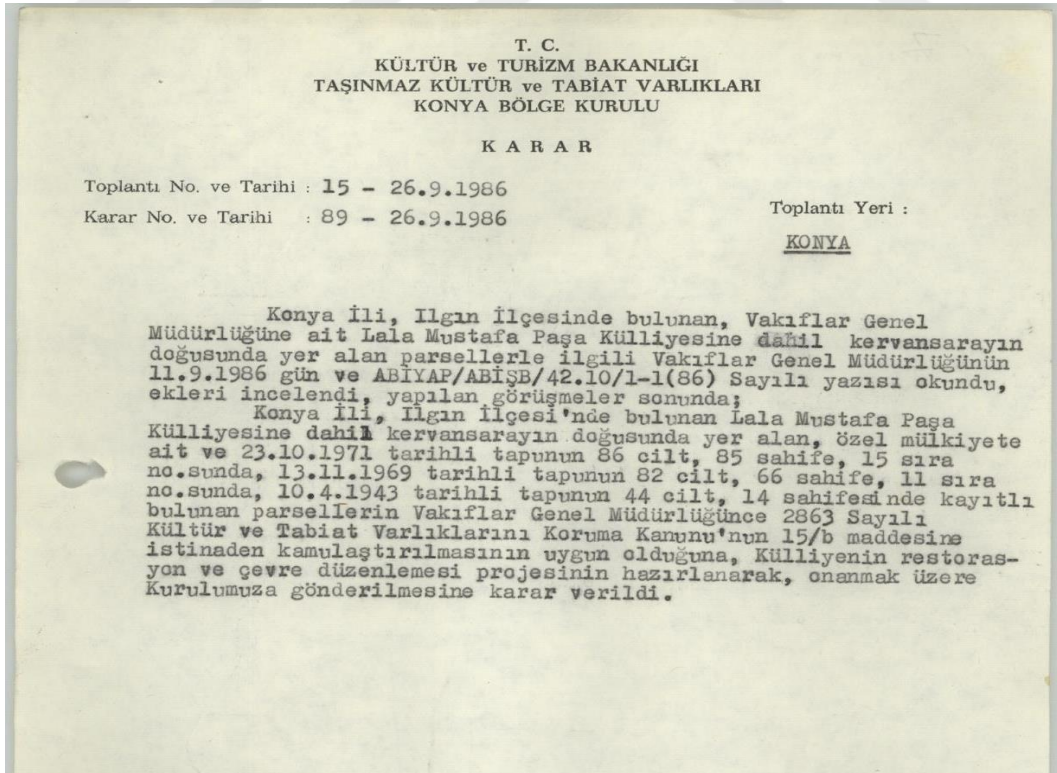
Külliyesi, Osmanlı külliyesi içinde önemli yeri olan yapılar topluluğudur. Lala Mustafa Paşa Külliyesi çarşının ve kervansarayın merkezi noktasını oluşturmaktadır. Ilgın İlçesinin coğrafi yapısı da dikkate alındığında konaklama yerleri ticari amaç için ön planda tutulduğu görülmektedir (ANİ, 2021).

Onarımlar

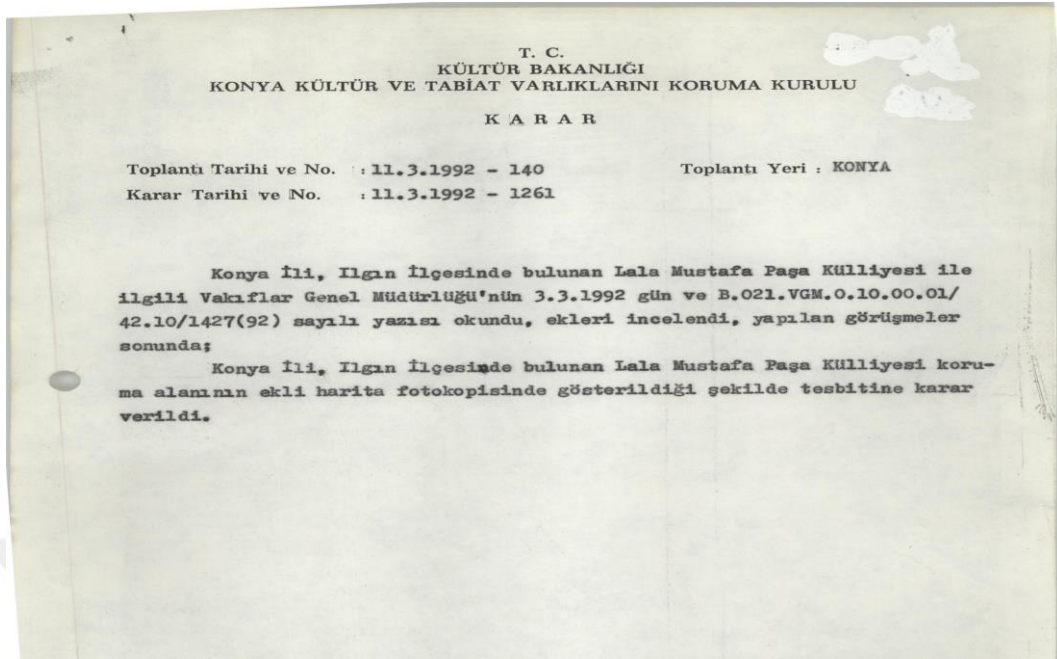
Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mülkiyetinde olan han, çarşının merkezinde ve Külliye'nin doğu kısmında bulunmaktadır. 1960 ve 1966 senelerinde yapılmış olan restorasyonlarla bir bölümü eski haline getirilmişse de daha sonra gübre konulan depo olarak kullanılmıştır (Webbly, 2020).

Son olarak 2012 yılında Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından kapsamlı bir restorasyon gerçekleştirilmiştir.

Kervansaray ile ilgili alınan Konya Koruma Kurul Kararları aşağıdaki gibidir.

Fotoğraf 83: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Çevresiyle Beraber Restorasyon Projelerinin Hazırlanması İle İlgili 26.09.1986 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)

Fotoğraf 84: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı ve Çevresinin Koruma Alanının Tespiti İle İlgili 11.03.1992 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)

**T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
KARAR**

**Toplantı Tarihi ve No :24.8.2009 - 235
Karar Tarihi ve No :24.8.2009 - 3253**

Toplantı Yeri:KONYA

Konya İli, Ilgın İlçesi, Sıhcarullah Mahallesi, 2828GC pafta, 132 ada, 6 parselde bulunan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait tescilli Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nda yapılmakta olan restorasyon uygulamalarından ocakların önüne yapılan sekilerin durumunun yeniden değerlendirilmesi istemine ilişkin, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 10.8.2009 gün, B.16.0.KVM.0.11.02.00/42.19-11-15379 sayılı yazısı, Kurulumuz üyelerinden Prof.Dr.Ali BAŞ, Yrd.Doç.Dr.İlhan KOÇ ve Konya Vakıflar Bölge Müdürü İbrahim GENÇ'in yerinde yapmış oldukları incelemeler neticesinde hazırlanan 21.8.2009 tarih, 2325 kayıt nolu rapor okundu, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Ilgın İlçesi, Sıhcarullah Mahallesi, 2828GC pafta, 132 ada, 6 parselde bulunan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait tescilli Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nda yapılmakta olan restorasyon uygulamaları benzer örneklerle karşılaştırılmış olup, hazırlanan raporda Osmanlı Döneminin önemli bir menzil külliyesi olan Ilgın Lala Mustafa Paşa Külliyesi'nin Kervansarayının seki sisteminin de zaman içerisinde tamamen ortadan kalktığı, ocakların özellikle alt seviyelerinin onarımlar sırasında değiştirilerek farklı kotlarda yapıldığı, bu bağlamda Ilgın Lala Mustafa Paşa Külliyesi Kervansarayında yapılan seki sisteminde bir hatanın olmadığına anlaşıldığı belirtildiğinden restorasyon uygulamasıyla ilgili Kurulumuzca yapılacak bir işlem bulunmadığına karar verildi.

Fotoğraf 85: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Seki Sistemi İle İlgili 24.08.2009 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

KARAR

Toplantı Tarihi ve No :25.01.2010 -252
Karar Tarihi ve No :25.01.2010 -3504

Toplantı Yeri:KONYA

Konya İli, Ilgın İlçesi, Şihcarullah Mahallesi, 2828GC pafta, 132 ada, 6 parselde bulunan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait, tescilli Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nda yapılan uygulamalara ilişkin, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 04.01.2010 gün, B.16.0.KVM.0.11.02.00/42.19.11-602 sayılı yazısı ekinde gönderilen ve yapılacak çalışmalar konusunda Prof.Dr.Hakkı ACUN, Prof.Dr.Işık AKSULU, Yrd.Doç.Dr.Seyfi BAŞKAN tarafından hazırlanan rapor okundu, hazırlanan revize restorasyon projesi, WC rölöve ve restorasyon projeleri, şadırvan rölöve-restorasyon projesi, Açık Çarşı alüminyum doğrama detayları paftası ve revize restorasyon raporunun değerlendirilmesi istemine ilişkin, Bölge Kurulumuzun 21.12.2009 gün, 3470 sayılı kararı doğrultusunda Kurulumuz üyelerince yerinde yapılan incelemeler sonunda;

Konya İli, Ilgın İlçesi, Şihcarullah Mahallesi, 2828GC pafta, 132 ada, 6 parselde bulunan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait, tescilli Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nda yapılan uygulamalar neticesinde ortaya çıkan yeni veriler doğrultusunda hazırlanan revize restorasyon projesi, WC rölöve ve restorasyon projeleri, şadırvan rölöve-restorasyon projesi, Açık Çarşı alüminyum doğrama detayları paftası ve revize restorasyon raporunun onaylanmasına, uygulamanın Vakıflar Genel Müdürlüğü uzmanları denetiminde yapılarak uygulama sonrasına ait rapor ve fotoğrafların Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

Fotoğraf 86: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının WC Yapımı İle İlgili
25.01.2010 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

KARAR

Toplantı Tarihi ve No :21.4.2011 - 304
Karar Tarihi ve No :21.4.2011 - 4525

Toplantı Yeri:KONYA

Konya İli, Ilgın İlçesi, Şihcarullah Mahallesi, 2828GC pafta, 132 ada, 6 nolu parselde kayıtlı, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait Lala Mustafa Paşa Külliyesi'nin (Cami, Arasta, Sıbyan Mektebi, Han) koruma grubunun belirlenmesi istemine ilişkin, Pekerler İnşaat Tic. ve San. Ltd. Şti'nin 23.3.2011 tarihli başvurusu ile Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün 12.4.2011 tarih, B.02.1.VGM.1.16.08/1393 sayılı yazısı okundu, eki dosya incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Ilgın İlçesi, Şihcarullah Mahallesi, 2828GC pafta, 132 ada, 6 nolu parselde kayıtlı, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait 1973 yılında yürürlüğe giren 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu doğrultusunda Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun onarım kararları bulunan tescilli Lala Mustafa Paşa Külliyesi'nin (Cami, Arasta, Sıbyan Mektebi, Han) tescil fişinin onaylanmasına, koruma grubunun I olarak belirlenmesine, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 11.3.1992 tarih, 1261 sayılı kararı ile belirlenen, 17.6.2002 tarih, 4576 sayılı kararı ile de genişletilen koruma alanının geçerli olduğuna karar verildi.

Fotoğraf 87: GEEAYK'a Göre Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Koruma
Grubunun Belirlenmesi İle İlgili 21.04.2011 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

KARAR

Toplantı Yeri:KONYA

Toplantı Tarihi ve No : 6.5.2011 -306
Karar Tarihi ve No : 6.5.2011 -4570

Konya İli, Ilgın İlçesi, Şihcarullah Mahallesi, 28-28 Gc pafta, 132 ada, 6 nolu parselde bulunan Bölge Kurulumuzun 14.5.2007 gün ve 1650 sayılı kararı ile rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait tescilli Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nda yapılmak istenen tadilatlarla ilişkin hazırlanan projenin değerlendirilmesi istemini içeren, Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün 04.05.2011 gün, B.02.1.VGM.1.16.00.755.02.01/1707 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Ilgın İlçesi, Şihcarullah Mahallesi, 28-28 Gc pafta, 132 ada, 6 nolu parselde bulunan Bölge Kurulumuzun 14.5.2007 gün ve 1650 sayılı kararı ile rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait tescilli Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nda yapılmak istenen tadilatlarla ilişkin hazırlanan projenin düzeltildiği şekilde onaylanmasına, uygulamanın Vakıflar Genel Müdürlüğü uzmanları denetiminde yapılarak, uygulama sonrasına ait rapor ve fotoğrafların Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

Fotoğraf 88: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Restorasyon Projelerinin
Onaylanması İle İlgili 06.05.2011 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

KARAR

Toplantı Yeri:KONYA

Toplantı Tarihi ve No :29.3.2012 - 22
Karar Tarihi ve No :29.3.2012 - 378

Konya İli, Ilgın İlçesi, Şihcarullah Mahallesi, 2828 Gc pafta, 132 ada 6 nolu parselde bulunan Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 14.05.2007 gün ve 1650 sayılı kararı ile rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait tescilli Lala Mustafa Paşa Külliyesi'nin açık avlunun kuzeyindeki iki kısımdan oluşan eyvanın ahşap görünümlü alüminyum profil ile kapatılması istemini içeren proje ve raporu, Vakıflar Genel Müdürlüğü Konya Bölge Müdürlüğü'nün 27.02.2012 gün ve 500 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Konya İli, Ilgın İlçesi, Şihcarullah Mahallesi, 2828 Gc pafta, 132 ada 6 nolu parselde bulunan Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 14.05.2007 gün ve 1650 sayılı kararı ile rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait tescilli Lala Mustafa Paşa Külliyesi'nin açık avlunun kuzeyindeki iki kısımdan oluşan eyvanın ahşap görünümlü alüminyum profil ile kapatılması için hazırlanan projenin düzeltildiği şekilde onaylanmasına, uygulamanın Vakıflar Genel Müdürlüğü uzmanları denetiminde yapılarak, uygulama sonrasına ait rapor ve fotoğrafların Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

Fotoğraf 89: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Eyvanın İki Girişinin Ahşap
Görünümlü Alüminyum Kapı İle Kapatılması İle İlgili 29.03.2012 Tarihli Karar
(KBKK Arşivi)

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

KARAR

Toplantı Yeri:KONYA

Toplantı Tarihi ve No : 11.10.2013 -81
Karar Tarihi ve No : 11.10.2013 -1639

Konya İli, Ilgın İlçesi, Şihcarullah Mahallesi, 2828Gc pafta, 132 ada, 6 nolu parsel üzerinde bulunan Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 14.5.2007 gün 1650 sayılı kararı ile rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri onaylanan tescilli I.grup Lala Mustafa Paşa Külliyesi'nin Han-1 ve Hol kısımlarının ısıtma ve soğutma işlevlerini sağlamak üzere klima kurulumu talebine ilişkin, Vakıflar Genel Müdürlüğü Konya Bölge Müdürlüğü'nün 02.09.2013 gün 17818981-755.99/2261 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Ilgın İlçesi, Şihcarullah Mahallesi, 2828Gc pafta, 132 ada, 6 nolu parsel üzerinde bulunan Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 14.5.2007 gün 1650 sayılı kararı ile rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri onaylanan tescilli I.grup Lala Mustafa Paşa Külliyesi'nin Han-1 ve Hol kısımlarının ısıtma ve soğutma işlevlerini sağlamak üzere klima tesisatına ait dış ünitelerin (2 adet) giriş kapısının yanında zemine monte edilmesi kaydıyla uygun olduğuna, uygulamanın Vakıflar Genel Müdürlüğü uzmanları denetiminde yapılarak, uygulama sonrasına ait rapor ve fotoğrafların Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

Fotoğraf 90: Lala Mustafa Paşa Kervansarayına Konuşlandırılacak Klimaların Tesisatı İle İlgili 11.10.2013 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)

Restorasyon öncesi fotoğrafları aşağıdaki gibidir.

Fotoğraf 91: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Cephesi (KVBM Arşivi)

Fotoğraf 92: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Giriş Kapısı (KVBM Arşivi)

Fotoğraf 93: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Kuzey-Doğu Cephesi (KVBM Arşivi)

Fotoğraf 94: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Kuzey-Doğu Yuvarlak Köşesi
(KVBM Arşivi)

Fotoğraf 95: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Güney-Doğu Cephesi 1 (KVBM
Arşivi)

Fotoğraf 96: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Güney-Doğu Cephesi 2 (KVBM Arşivi)

Fotoğraf 97: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Güney-Doğu Cephe Eklenti Detayı (KVBM Arşivi)

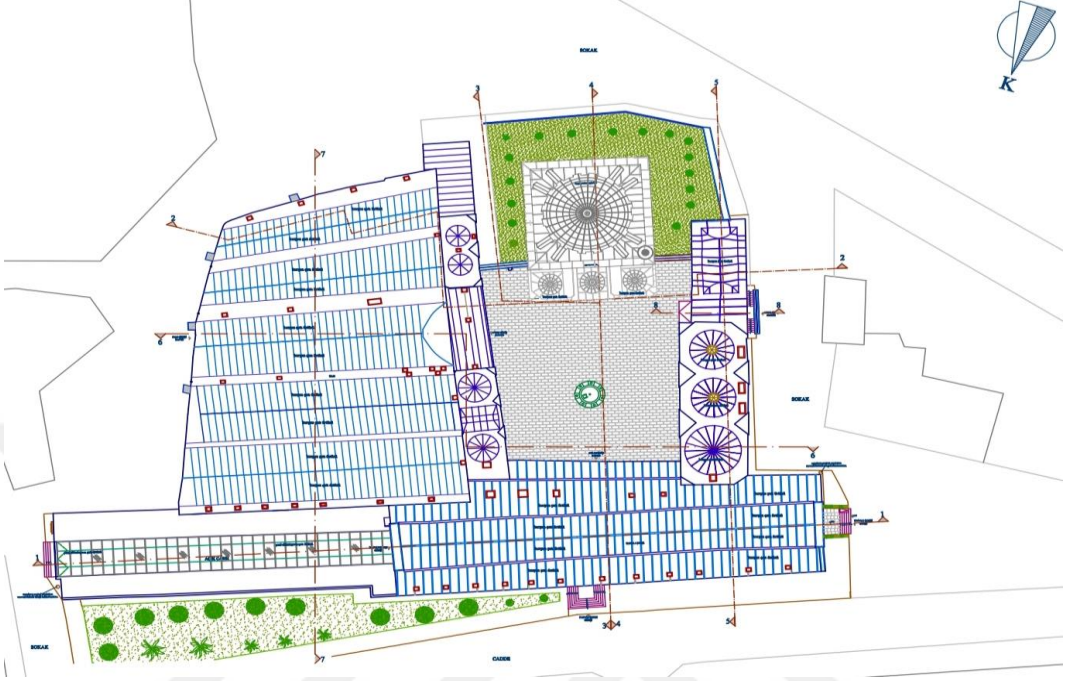

Fotoğraf 98: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Avludan Görünüşü (KVBM Arşivi)

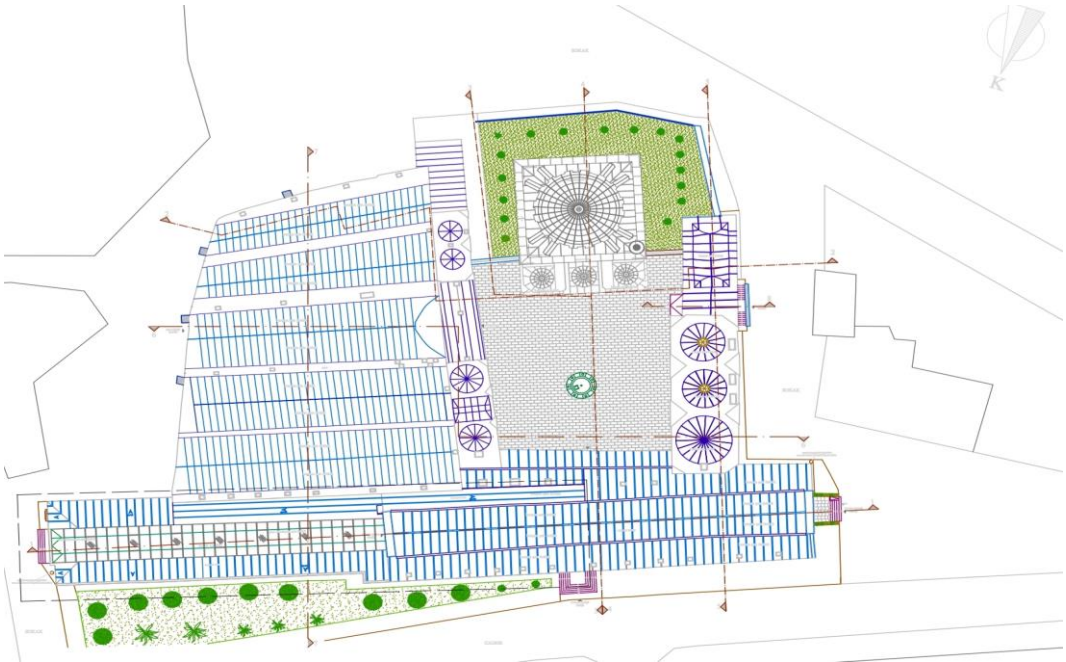

Fotoğraf 99: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Güney-Batı cephesi ve Abdesthane (KVBM Arşivi)

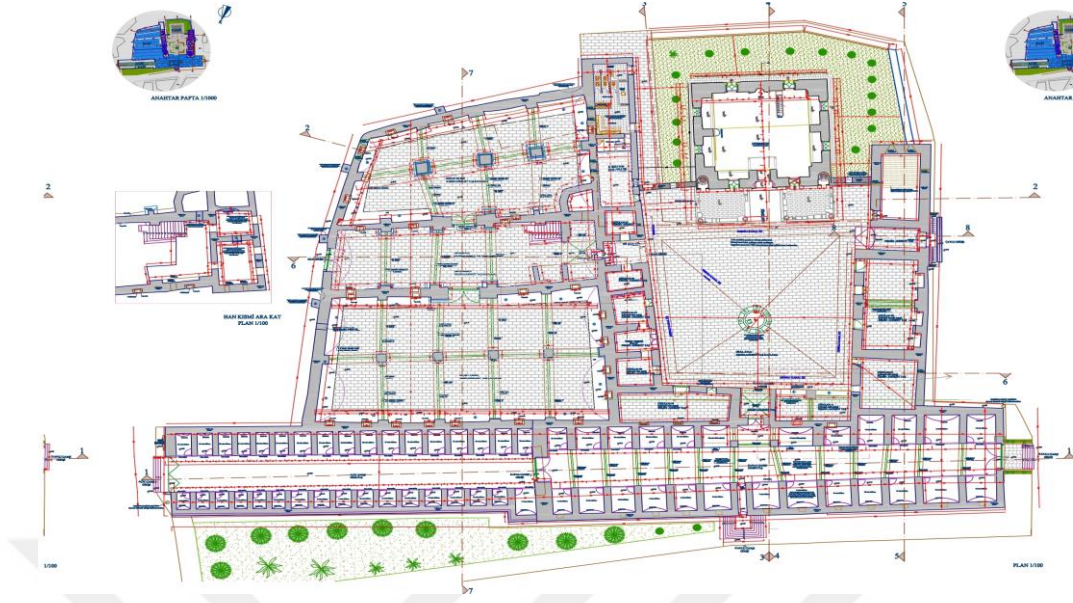
Restorasyon proje müellifi, Aktan Mimarlıktır. Hazırladıkları restorasyon projeleri aşağıdaki gibidir.

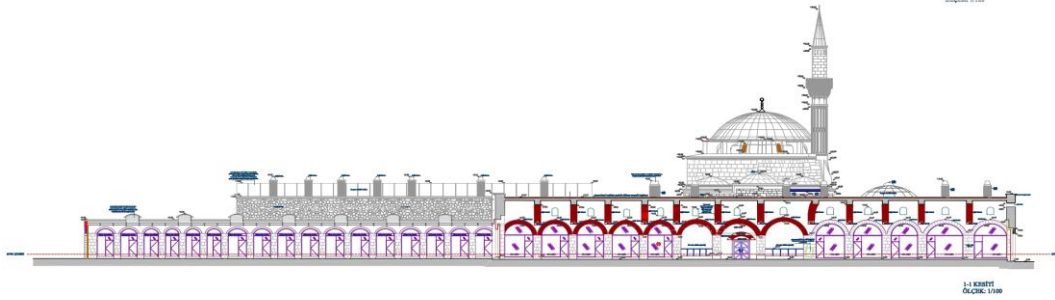
Çizim 1: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Restorasyon Projesi – Vaziyet Planı
(KVBM Arşivi)

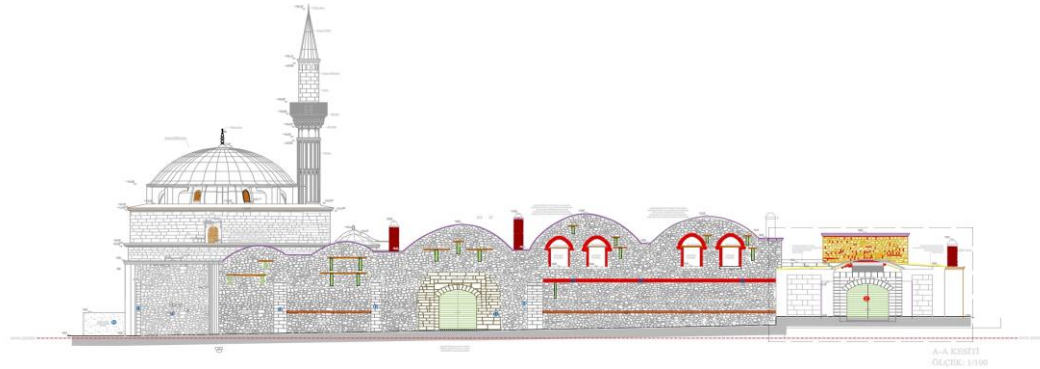
Çizim 2: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Restorasyon As-Built Projesi-Vaziyet
Planı (KVBM Arşivi)

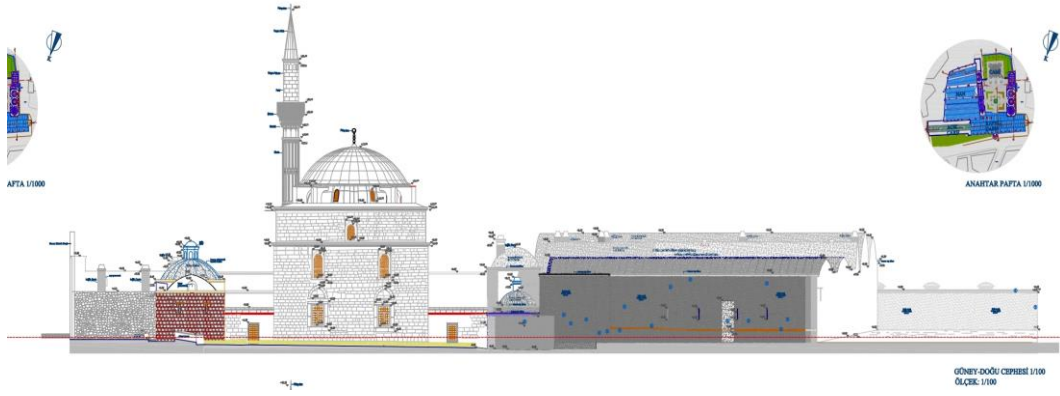
Çizim 3: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Restorasyon Projesi Plan (KVBM Arşivi)

Çizim 4: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Restorasyon Projesi Kesit (KVBM Arşivi)

Çizim 5: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Restorasyon As-Built Projesi Kesit (KVBM Arşivi)

Çizim 6: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı Restorasyon Projesi Görünüş (KVBM Arşivi)

Restorasyon Uygulama Müellifi, Pekerler İnşaat'tır. Yaptıkları restorasyon sonrası fotoğraflar aşağıdaki gibidir.

Fotoğraf 100 – 101: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın 2012 Restorasyonu Sonrası Genel Görünüşü (KVBM Arşivi)

Fotoğraf 102 – 103: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın 2020 Genel Görünüşü

Fotoğraf 104: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Giriş Mekanı Lokanta Bölümü

Fotoğraf 105: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Güney Tarafı Lokanta Bölümü

Fotoğraf 106: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Avlu Kızılay'ın Kullandığı Bölüm

Fotoğraf 107: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının İç Avluya Açılan Kapısı

Fotoğraf 108: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının İç Avluda Cami İle Birleşimi

Fotoğraf 109: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Batı Cephesi KBB'nin
Kullandığı Bölüm

Fotoğraf 110: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Güney Doğusu Dış Tuvalet Olarak Kullanılan Bölüm

Fotoğraf 111: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Kuzey Tarafı Toplantı Salonu Bölümü (Konya Bakış, 2022)

Fotoğraf 112: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Kuzey Tarafı Kütüphane Bölümü (Akşehir Postası, 2023)

Fotoğraf 113: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın İç Kuzey Tarafı Sergi Salonu Bölümü (Konya Bakış, 2022)

Fotoğraf 114 – 115: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Ana Giriş ve Girişin İç Mekan Görünüşü

Fotoğraf 116 – 117: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının Arasta İç Mekan Genel Görünüşleri

Fotoğraf 118 – 119: Lala Mustafa Paşa Kervansarayının İç Avlu ve Kuzey Yol Tarafı

Fotoğraf 120: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Doğu Cephesi

Fotoğraf 121: Lala Mustafa Paşa Kervansarayı'nın Doğu Cephe İle Arasta'nın Birleşim Yeri

Fotoğraf 122: Lala Mustafa Paşa Külliyesinin Kuzey-Doğu Cephesinden Genel Görünüşü

Fotoğraf 123: Lala Mustafa Paşa Külliyesinin Yol Tarafı (Kuzey) Küçük Kapı Detayı

Günümüzdeki Son İşlevi

Restorasyon sonrası günümüzde, Güney tarafındaki mekan ve giriş mekanı restourant olarak işletilmektedir. Kuzey taraftaki mekan belediye tarafından kitap kafe, sergi ve toplantı salonu olarak tekrar restore edilerek hizmete girmiştir. Avluya bakan bölümleri ise Kızılay ve KBB tarafından kullanılmaktadır. Arasta bitişik olan bölümleri çeşitli dükkanlar ile ticaret merkezi olarak kullanılmaktadır.

Özel işletmeci tarafından işletiliyor olmanın bazı kontrolsüz eklemelere maruz kalmış olması gözlemlenmektedir.

Uzman Görüşleri

Uzmanlar; İşı veren kurum ve diğeri paydaşların eserin tasarım ve yapım sürecine muhakkak etkili olduğunu düşünmektedirler. Bu ve benzeri kervansaraylarda işı veren kurum eğer, direkt kullanıcıya ihale ediliyorsa ona göre işlev kazandırıldığını belirttiler. Yapıya eklenen modern ihtiyaçlar için gerekli mekanların yapının durumuna göre karar verildiğini düşünmektedirler. Fonksiyon verilmezse yaşamadığını düşünmektedirler. Dönemine uygun genelde malzeme kullanıldığı hissi oluşmaktadır. Sürdürülebilirliği de bu şekilde fonksiyon verme sayesinde korunuyor ve periyodik bakımları olduğu düşünölmektedir.

3.4.3. Rüstem Paşa Kervansarayı / Ereğli

Rüstem Paşa Kervansarayı: Konya'nın Ereğli ilçesinde bulunmaktadır. Klasik Osmanlı dönemi kervansarayı, menzil han olarak da nitelendirebileceğimiz yapı o dönem Ereğli kentinin ticari hayatında önemli rol oynamış ve zaman içinde fonksiyon değiştirerek günümüze gelmiştir. Kervansaray, Kanuni Sultan Süleyman'ın veziri olan Damat Rüstem Paşa tarafından Mimar Sinan'a 1553 yılında yaptırılmıştır. Anadolu Selçuklu zamanında yaptırılan Ulu Cami ile bir külliye de oluşturulduğu düşünülmektedir. Yaygın olarak bilinen plan yapısının hâkim olduğu ve bir dikdörtgen şeklinde geçişi sağlayan aks üzerinde simetri olan iki adet kanat gibi bir plana sahiptir. Geçişi sağlayan aks tabi bir istikamet gibi, iki adet dar yöne birer adet kapının yer aldığı, fakat uzun olan kenar kısımlarında farklı ebatlarda yerlerin bulunduğu ve bir adet eyvana sahip girişle, payeli olan kemerli hatlı tonoz örtü sistemine sahiptir. İçinde mazgalları, ocakları olan ahırların olduğunu görülmektedir. Yapıya ait aynı plan şeklindeki güneyde bulunan kanat, bugün yok olmuş haldedir (Cantay, 1988: 373).

İl	KONYA	Türkiye Cumhuriyeti TAPU SENEDİ		Fotoğraf			
İlçesi	EREĞLİ						
Mahallesi	ALPASLAN						
Köyü							
Sokağı							
Mevkii	Belediye Yarı						
Satış Bedeli		Pafta No.	Ada No.	Parsel No.	Yüzölçümü		
		23	119	1	Hektar	M2 Dm2	
					-	2180 28	
GAYRİMENKULÜN	Nispeti	KARGIR RÜTEM PAŞA BEDESTERİ					
	Sınır	PAFTASINDADIR.					
	Edinme Sebebi	Sicilinde olduğu gibi SURETTİR.					
	Sahibi	VAKIFLAR İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ					
Gekisi		Yevmiye No.	Cilt No.	Sahife No.	Sıra No.	Tarhi	Gizli
Cilt No.			2	166		25.2.1971	Cilt No.

Fotoğraf 124: Rüstem Paşa Kervansarayı'nın 25.02.1971 Tarihli Tapu (KVBM Arşivi)

Onarımlar

Cumhuriyet döneminde 1960 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğünün yapmış olduğu restorasyonu müteakip, ilk kapsamlı restorasyon 2017 yılında Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından yaptırılmıştır.

1960'lardaki restorasyon öncesi sürece ait görsel aşağıdaki gibidir.

Fotoğraf 125: Rüstem Paşa Kervansarayının Tescillendiği Zamanki Hali (KBB Arşivi)

Rüstem Paşa Kervansarayının onarım aşamaları şu şekilde gelişmiştir. İlk önce kervansaray 25.02.1971 tarihinde Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü adına tapusu alınmış (Fotoğraf 124), sonrasında 13.04.1979 tarihinde GEEAYK öncülüğünde eski eser olarak tescillenmesi yapılmıştır (Fotoğraf 125). Vakıflar 05.07.2013 tarihinde tamir kararı alarak kurullara hazırlanan projeyi onaylatmıştır (Fotoğraf 126). Vakıflar kervansarayı restore yaptırmak için KBB (Konya Büyükşehir Belediyesi ile 08.10.2015 tarihinde protokol imzalanmıştır (Fotoğraf 127).

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

KARAR

Toplantı Yeri: KONYA

Toplantı Tarihi ve No : 05.07.2013 -73
Karar Tarihi ve No : 05.07.2013 -1451

Konya İli, Ereğli İlçesi, 23 pafta, 119 ada, 1 nolu parselde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.04.1979 tarih ve A-1612 sayılı kararı ile korunması gerekli eski eser olarak tescil edilen Rüstem Paşa Kervansarayı'na ilişkin hazırlanan rölöve, restitüsyon, restorasyon proje ve raporlarının değerlendirilmesi istemini içeren Vakıflar Genel Müdürlüğü Konya Bölge Müdürlüğü'nün 12.04.2013 tarih ve B.02.1.VGM.1.16.00.755.99/1085 sayılı yazısı ile 22.05.2013 tarih ve B.02.1.VGM.1.16.00.755.99/1430 sayılı yazısı, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü uzmanlarınca hazırlanan 04.07.2013 tarih ve 2305 kayıt nolu raporu okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Ereğli İlçesi, 23 pafta, 119 ada, 1 nolu parselde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.04.1979 tarih ve A-1612 sayılı kararı ile korunması gerekli eski eser olarak tescil edilen Rüstem Paşa Kervansarayı'nın yapı grubunun Yüksek Kurulun 5.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararı doğrultusunda I olarak belirlenmesine, tescil fişinin hazırlanarak Kurulumuza iletilmesine, Kervansaraya ilişkin hazırlanan rölöve, restitüsyon, restorasyon proje ve raporlarının onaylanmasına, uygulamanın Vakıflar Genel Müdürlüğü uzmanları denetiminde yapılarak, uygulama sonrasına ait rapor ve fotoğrafların Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

Fotoğraf 126: Rüstem Paşa Kervansarayının Restorasyon Projelerinin Onaylanması İle İlgili 05.07.2013 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)

Söz konusu protokol doğrultusunda idare işin tamamlanmasını teminen tekrar protokol yapabilecektir.
İş bu protokol konusu taşınmazın, iş bitiminde veya idarece gerekli görülen hallerde işin süresinden önce feshi durumunda, idarenin talebi üzerine hiçbir hüküm ve karara bağlı olmaksızın yüklenici tarafından tahliye edilerek idareye teslimi sağlanacaktır.

13) HUKUKİ KONULAR :
Yüklenici ile idare arasında doğacak ihtilafların çözümünde KONYA Mahkeme ve İcra Daireleri yetkilidir.

14) İş bu protokol (13) on üç maddeden ibaret olup idarenin onayından sonra geçerli olmak üzere 05/07/2015'de hazırlanarak taraflarca imzalanmıştır.

TARAFLAR

YÜKLENİCİ

İDARE

Fotoğraf 127: Rüstem Paşa Kervansarayının Kullanımı Hakkında KBB İle KVBM Arasında Yapılan 08.10.2015 Tarihli Protokol (KBB ve KVBM Arşivi)

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

KARAR

Toplantı Yeri: KONYA

Toplantı Tarihi ve No :25.03.2016 - 160
Karar Tarihi ve No :25.03.2016 - 3523

Konya İli, Ereğli İlçesi, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 13.11.2006 tarih ve 1296 sayılı kararı ile III.Derece Arkeolojik Sit sınırları belirlenerek tescil edilen ve Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 17.12.2010 tarih ve 4235 sayılı kararı ile onaylanan Koruma Amaçlı İmar Planı sınırları içerisinde yer alan 23 pafta, 119 ada, 1 nolu parselde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.04.1979 tarih ve A-1612 sayılı kararı ile korunması gerekli eski eser olarak tescil edilen, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 05.07.2013 tarih ve 1451 sayılı kararı ile koruma grubu I olarak belirlenen ve aynı kararla rölöve, restitüsyon, restorasyon proje ve raporlarının uygun bulunan Rüstempaşa Kervansarayı'na ilişkin hazırlanan restorasyon tadilat, restorasyon müdahale projeleri ve raporunun değerlendirilmesi istemini içeren, Vakıflar Genel Müdürlüğü Konya Bölge Müdürlüğü'nün 23.03.2016 tarih ve 17818981-755.99-782 sayılı yazısı, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu uzmanlarınca hazırlanan 24.03.2016 tarih ve 1184 kayıt nolu raporu okundu, eki dosya incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Ereğli İlçesi, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 13.11.2006 tarih ve 1296 sayılı kararı ile III.Derece Arkeolojik Sit sınırları belirlenerek tescil edilen ve Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 17.12.2010 tarih ve 4235 sayılı kararı ile onaylanan Koruma Amaçlı İmar Planı sınırları içerisinde yer alan 23 pafta, 119 ada, 1 nolu parselde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.04.1979 tarih ve A-1612 sayılı kararı ile korunması gerekli eski eser olarak tescil edilen, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 05.07.2013 tarih ve 1451 sayılı kararı ile koruma grubu I olarak belirlenen ve aynı kararla rölöve, restitüsyon, restorasyon proje ve raporlarının uygun bulunan Rüstempaşa Kervansarayı'na ilişkin hazırlanan restorasyon tadilat, restorasyon müdahale projeleri ve raporunun uygun bulunduğu, uygulamanın Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Müze Müdürlüğü uzmanları denetiminde yapılarak, uygulama sonrasında ilişkin rapor ve fotoğraflar ile Kurulumuzun 05.02.2016 tarih ve 3423 sayılı kararı ile istenen restorasyon tadilat projesinde belirtilen fonksiyona ilişkin Koruma Amaçlı İmar Plan tadilatının da Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

Fotoğraf 128: Rüstem Paşa Kervansarayı'nın Yeniden İşlevlendirme Projelerinin Onayı İle İlgili 25.03.2016 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)

A 2017/201023
Yapım - 4734 / 3-i / Açık
Sonuç İlanı Yayınlanmıştır

Rüstempaşa Kervansarayı Restorasyonu
KONYA - 31.05.2017 11:00

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ FEN İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI

Bilgiler İlan Doküman

İhale İdare İlan Sözleşme

İhale Kayıt No	2017/201023
İhale Adı	Rüstempaşa Kervansarayı Restorasyonu
İhale Türü - Usulü	Yapım - 4734 / 3-i / Açık
Kısmi Teklif	Verilemez
İhale Branş Kodları (OKAS)	454531001, 454540001, 454541001
İhale Onay Tarihi	24.04.2017
İlanın Şekli	İhale İlanı
İşin Yapılacağı Yer	
İhale Yeri - Tarihi - Saati	- 31.05.2017 11:00
İhale Durumu	Sonuç İlanı Yayınlanmıştır

Fotoğraf 129: Rüstem Paşa Kervansarayı Restorasyonu İhale İlanı (KBKK Ve KİK Arşivi)

A 2017/201023

Yapım - 4734 / 3-i / Açık
Sonuç İlanı Yayınlanmıştır

Rüstempaşa Kervansarayı Restorasyonu

KONYA - 31.05.2017 11:00

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ FEN İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI

Bilgiler

İlan

Doküman

X

AKTAM BİR ELEKTRİK İNŞAAT MİMARLIK TAAHHÜT SAN VE TİC LT...

Sözleşme Bilgileri

4.298.000,00 TRY

Yaklaşık Maliyet

6.148.119,31 TRY

Sözleşme Tarihi

28.07.2017

En Yüksek Teklif

4.974.000,00 TRY

En Düşük Teklif

4.298.000,00 TRY

Devir Bilgisi

Yok

Fotoğraf 130: Rüstem Paşa Kervansarayı Restorasyonu İhalesi Sonucu (KİK Arşivi)

Diğer Hususlar

Madde 34. Teknik şartname ve ekleri iş bu sözleşmenin ayrılmaz bir parçasıdır. 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunun "İhaleye katılamayacak olanlar" başlıklı 11. maddesinin (g) bendi gereği, ihaleye teklif veren isteklilerin terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu hususunun sözleşme yapılmasından sonra tespit edilmesi durumunda, yüklenicinin teminatı gelir kaydedilerek sözleşmesi herhangi bir ihtar yapılmaksızın derhal feshedil ecektir.

Yürürlük

Madde 35- Bu Sözleşme; sözleşmenin taraflarca imzalandığı, tarihte yürürlüğe girer.

35 maddeden ibaret olan bu Sözleşme, idare ve yüklenici tarafından tam olarak okunup anlaşıldıktan sonra, 28/07/2017 tarihinde imza altına alınarak 1 (Bir) nüsha düzenlenmiş ve bu nüsha İdarede alıkonulmuştur. Ancak yükleniciye, talebine göre sözleşmenin idarece onaylı bir sureti verilecektir.

İDARE ¹⁶

YÜKLENİCİ ¹⁷

Fotoğraf 131: Rüstem Paşa Kervansarayı Restorasyonu İçin Yüklenici İle Yapılan Sözleşme (KBB Arşivi)

Konya Büyükşehir Belediyesinin, Vakıflarla yapmış olduğu protokol sonrası kendi kullanacağı amaca yönelik yeniden proje hazırlayarak kurula sunmuştur (Fotoğraf 128). Projenin onaylanmasının ardından 30.05.2017 tarihinde ihaleye çıkmıştır (Fotoğraf 129). Yapılmış olan açık ihale sonrasında iş 4.298.000,00 TL'ye ihale edilmiş (Fotoğraf 130), bu ilaheyi alan firma ile 28.07.2017 tarihinde sözleşme yapılmıştır (Fotoğraf 131).

Restorasyonun başlanması ile ilgili belgeler aşağıdaki gibidir.

	T.C. KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI Fen İşleri Dairesi Başkanlığı
İhale Kayıt Numarası : 2017/201023	31.07/2017
Sayı : 46078489 - 755.02.08 - 2131	4138
Konu : İşe Başlama	
İŞE BAŞLAMA TUTANAĞI	
İşin Adı : Rüstempaşa Kervansaray Restorasyonu	
Yüklenici : Aktam Bir Elek.İnş.Mim.Taah.San.ve Tic.Ltd Şti.	
Sözleşme Bedeli : 4.298.000,00 TL	
Sözleşme Tarihi : 28.07.2017	
İşe Başlama Tarihi : 02.08.2017	
İşin Süresi : 350 Gün	
İşin Bitiş Tarihi : 17.07.2018	
Yukarıda bahsi geçen yapım işinin yüklenicisi, işe başlamak için dairemize şifaen müracaat ederek işi başlamak istemesi üzerine,02.08.2017 günü şartname hükümlerine göre başlamasında her hangi bir sakınca olmadığından anılan tarihte işe başlaması uygun görülmüştür.	
İş bu tutanak tarafımızdan tanzim ve imza edildi.	

Fotoğraf 132: Rüstem Paşa Kervansaray Restorasyonu İşe Başlama Tutanağı
(KBB Arşivi)

	T.C. KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI Yapı Kontrol Dairesi Başkanlığı
Sayı : 46078489 - 755.02.01 - 347 - 2404	24050
Konu : Ereğli Rüstempaşa Kervansaray Hk.	07.09/2017
VAKIFLAR BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜNE KONYA	
İdareimiz tarafından 31.05.2017 tarihinde ihalesi yapılmış olan ve 02.08.2017 tarihinde yer teslimi yapılan "Rüstempaşa Kervansaray Restorasyonu" işinin yapımına başlanmıştır.	
Yapılan işlerin uygunluğunun kontrol edilmesi amacıyla, kurumunuz çalışanlarından uzman personel görevlendirilmesi hususunda gereğini rica ederim.	

Fotoğraf 133: Rüstem Paşa Kervansaray Restorasyonu İçin Vakıfların Kontrol
Atama İsteği Yazısı (KBB Arşivi)

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
YAPI KONTROL DAİRESİ BAŞKANLIĞINA

07.08.2017

Taahhüdümüz altında yapımı devam eden "Rüstempaşa Kervansarayı İşi" şantiye teknik personellerimiz aşağıdaki gibidir;

1. Şantiye Şefi Y. Mimar Alihan Keskin (Restorasyon Uzmanı),
2. İnşaat Mühendisi Battal Erdem,
3. Elektrik Mühendisi Ali İhsan Tezler,
4. Makine Mühendisi Sıtkı Cesaretli.

Gereğini arz ederiz.

**Fotoğraf 134: Rüstem Paşa Kervansarayı Restorasyonu Teknik Personel
Bildirimi (KBB Arşivi)**

T.C.
BAŞBAKANLIK
Vakıflar Genel Müdürlüğü Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü

Sayı : 17818981-755.99-E.3460
Konu : Ereğli Rüstempaşa Kervansarayı

12.09.2017

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
(Yapı Kontrol Dairesi Başkanlığı)
KONYA

İlgi : 07.09.2017 tarih ve 347-2404-24050 sayılı yazınız.

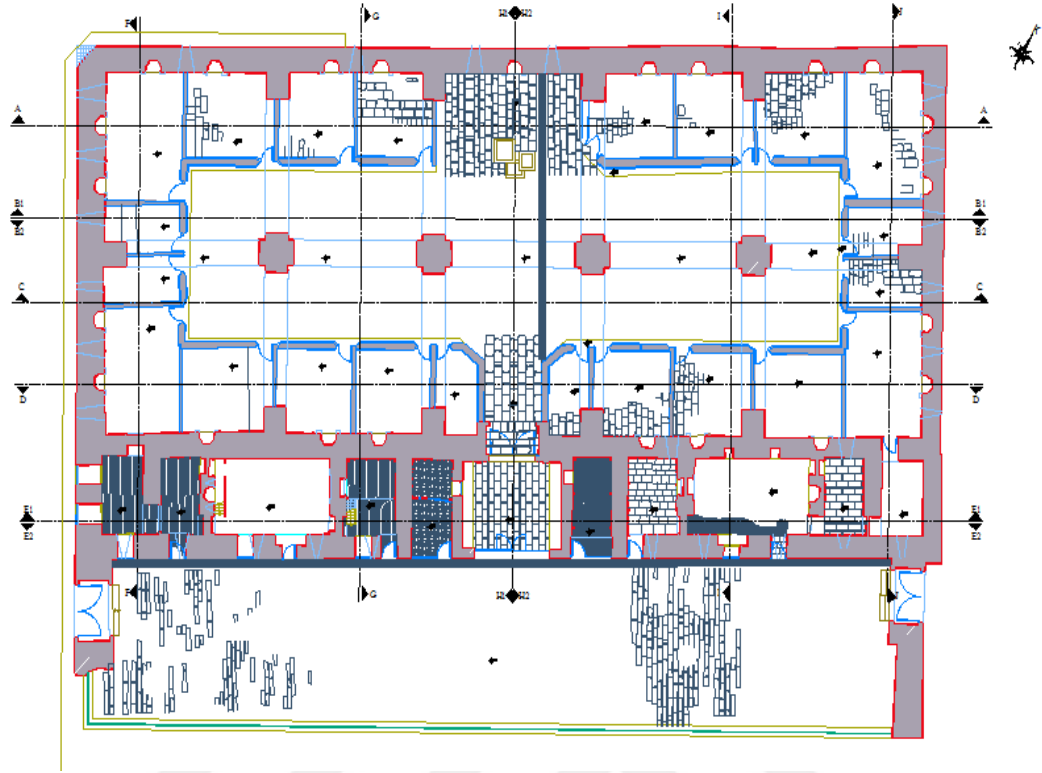
İdareniz tarafından 31.05.2017 tarihinde ihalesi yapılmış olan ve 02.08.2017 tarihinde yer teslimi gerçekleştirilen Rüstempaşa Kervansarayı Restorasyonu işinin yapımına başlanıldığı belirtilerek, yapılan işlerin uygunluğuna kontrol edilebilmesi amacıyla kurumumuz çalışanlarından uzman bir personelin görevlendirilmesi ilgi yazı ile istenilmiştir.

Bahse konu Konya Ereğli Rüstempaşa Kervansarayı Restorasyonunda aşağıda isimleri belirtilen teknik personeller tarafından kontrol/ek hizmeti yürütülecektir.

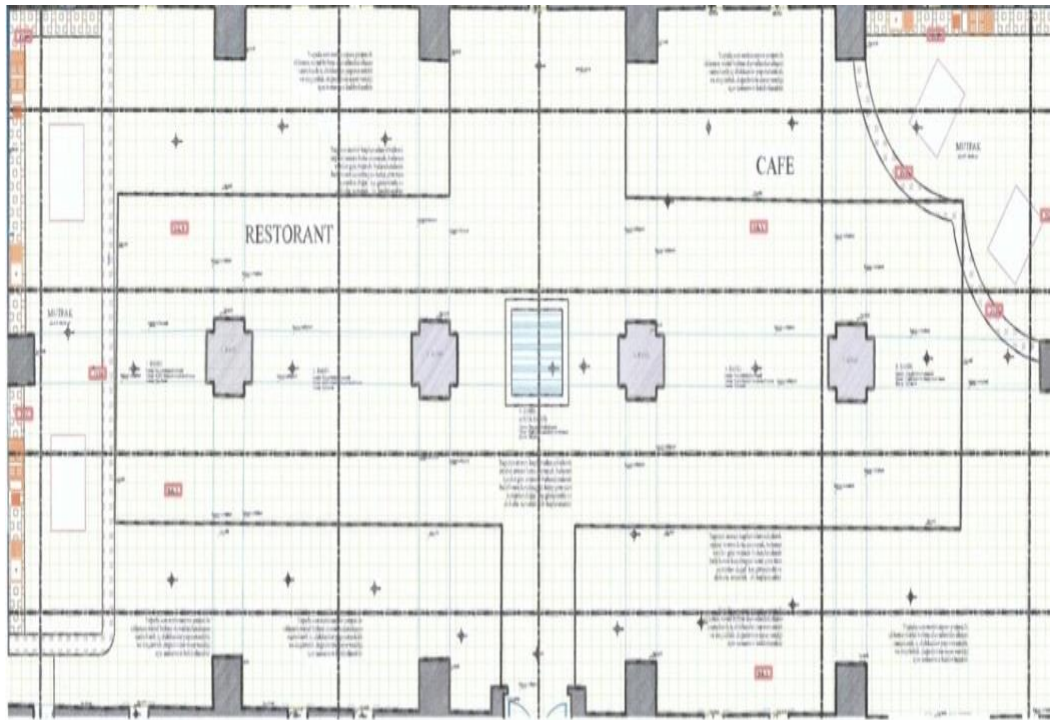
Bilgilerinize arz ederim.

KONTROLLÜK TEŞKİLATI:		
İnşaat Kontrolü	İnşaat Mühendisi	Semih Sırrı TURGUT
Mek.Tec.Kontrolü	Makine Mühendisi	Serdar EKİNTOK
Elektrik Kontrolü	Elektrik Teknisyeni	İbrahim NALBANT

**Fotoğraf 135: Rüstem Paşa Kervansarayı Restorasyonu İçin Vakıfların Kontrol
Atama Yazısı (KBB Arşivi)**

Çizim 7: Rüstem Paşa Kervansarayı Rölöve Projesi (KBB Arşivi)

Çizim 8: Rüstem Paşa Kervansarayı İlk İşlevlendirme Tasarımı / I. Tadilat Projesi (KBB Arşivi)

Rölöve projesi (Çizim 7) 3 KARE Şirketi tarafından Vakıflara hazırlanmıştır. Son restorasyon projeleri (Çizim 8) KBB'nin alt birimi KUDEP tarafından hazırlanmıştır. Bu projeler ışığında işe başlanılarak uygulamaya geçirilmiştir.

Fotoğraf 136: Rüstem Paşa Kervansarayının 2017 Yılında İlk İşe Başlandığındaki Durumu

İşe başlanması ile sahada olan uzmanların ve tasarımcıların da görevleri başlamıştır. Bu uygulamaların uzman olan kişiler tarafından yapılarak uygulanması Venedik Tüzüğünde belirtilmiştir. Tamir işi alanında uzmanlık gereken önemli ve ayrıntılı işlemdir. Onarımın başlıca amacı, uygulanacak yapının estetik görünümünü ve tarihsel yapısını koruyarak açığa çıkarma işlemidir. Tamir işleri kendisine temel ilke olarak kabul ettiği, kendine özgü malzeme kullanarak güvendiği belgelere bağlı kalmalıdır. Olumsuzluğun baş gösterdiği her yerde tamir işleri hemen durdurulmalıdır. Yapılacak olan gerekli ekleme işini mimari yapı kompozisyonundan ayrı oluşu bakıldığında anlaşılmalı ve yapılan günün özelliklerini üzerinde bulundurulmalıdır. Restorasyon işlerine başlanılmadan öncesinde ve yapıp bitirildikten sonrasında, anıtların tarihi ve arkeolojik açıdan incelenmesi gerekmektedir (Erder, 1977: 177).

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

KARAR

Toplantı Yeri: KONYA

Toplantı Tarihi ve No :13.07.2018 - 237
Karar Tarihi ve No :13.07.2018 - 5438

Konya İli, Ereğli İlçesi, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 13.11.2006 tarih ve 1296 sayılı kararı ile III.Derece Arkeolojik Sit sınırları belirlenerek tescil edilen ve Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 17.12.2010 tarih ve 4235 sayılı kararı ile onaylanan Koruma Amaçlı İmar Planı sınırları içerisinde yer alan 23 pafta, 119 ada, 1 nolu parselde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.04.1979 tarih ve A-1612 sayılı kararı ile korunması gerekli eski eser olarak tescil edilen, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 05.07.2013 tarih ve 1451 sayılı kararı ile koruma grubu I olarak belirlenen ve aynı kararla rölöve, restitüsyon, restorasyon proje ve raporlarının uygun bulunan Rüstempaşa Kervansarayına ilişkin hazırlanan restorasyon 2. tadilat proje ve raporunun değerlendirilmesi istemini içeren, Vakıflar Genel Müdürlüğü Konya Bölge Müdürlüğü'nün 06.07.2018 tarih ve 17818981-150.03.01-E.101156 sayılı yazısı, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu uzmanlarınca hazırlanan 12.07.2018 tarih ve 346352 kayıt nolu raporu okundu, eki dosya incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Ereğli İlçesi, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 13.11.2006 tarih ve 1296 sayılı kararı ile III.Derece Arkeolojik Sit sınırları belirlenerek tescil edilen ve Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 17.12.2010 tarih ve 4235 sayılı kararı ile onaylanan Koruma Amaçlı İmar Planı sınırları içerisinde yer alan 23 pafta, 119 ada, 1 nolu parselde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.04.1979 tarih ve A-1612 sayılı kararı ile korunması gerekli eski eser olarak tescil edilen, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 05.07.2013 tarih ve 1451 sayılı kararı ile koruma grubu I olarak belirlenen ve aynı kararla rölöve, restitüsyon, restorasyon proje ve raporlarının uygun bulunan Rüstempaşa Kervansarayına ilişkin hazırlanan restorasyon 2. tadilat proje ve raporunun uygun bulunduğu, uygulamanın Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Müze Müdürlüğü uzmanları denetiminde yapılarak, uygulama sonrasına ilişkin rapor ve fotoğrafların Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

Fotoğraf 137: Rüstem Paşa Kervansarayının II. Tadilat Projesi İle İlgili
13.07.2018 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

KARAR

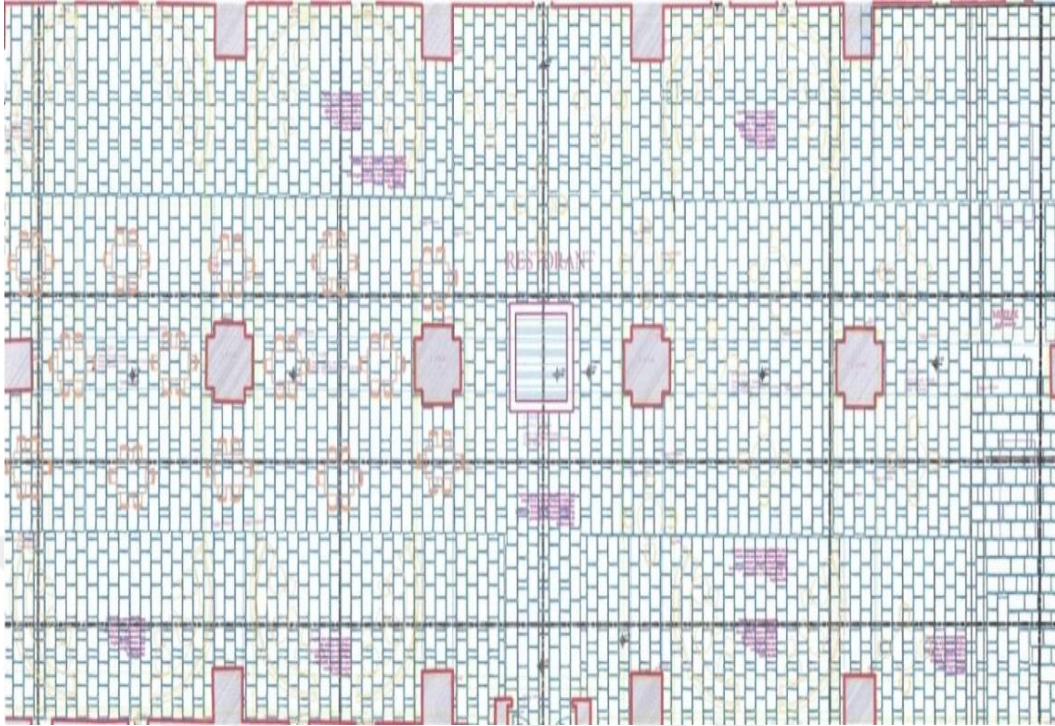
Toplantı Yeri: KONYA

Toplantı Tarihi ve No :03.08.2018 - 239
Karar Tarihi ve No :03.08.2018 - 5487

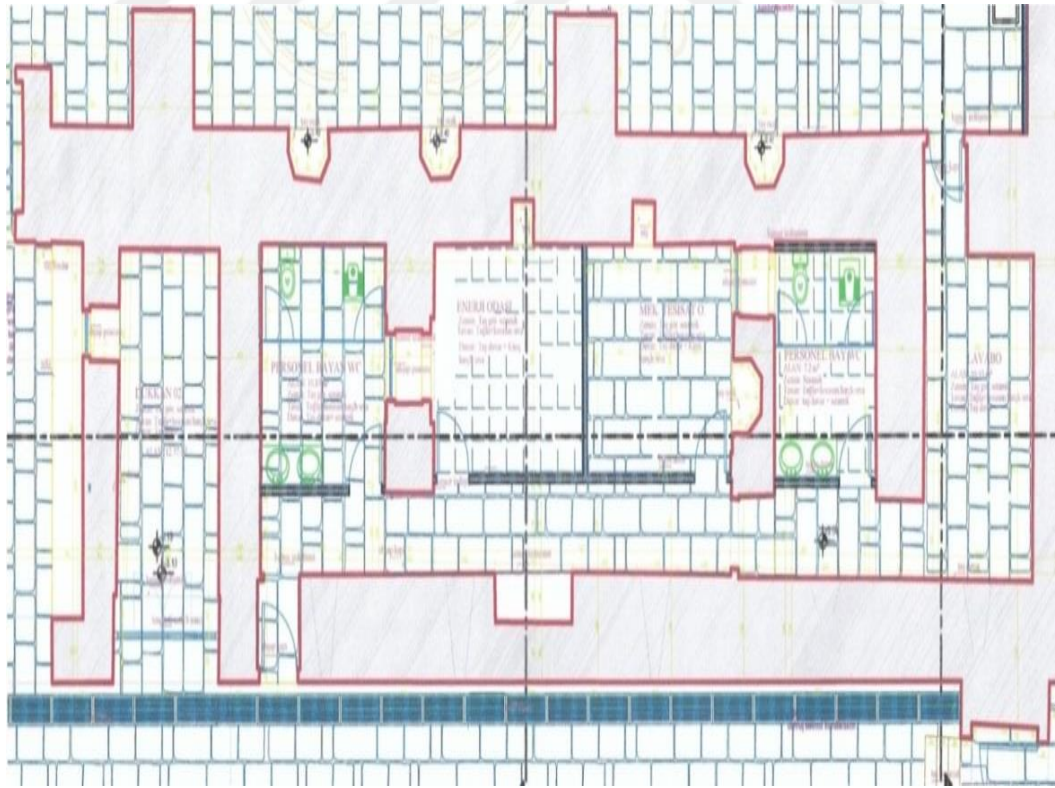
Konya İli, Ereğli İlçesinde bulunan, III.Derece Arkeolojik Sit sınırları içerisinde kalan, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.04.1979 tarih ve A-1612 sayılı kararı ile korunması gerekli eski eser olarak tescil edilen, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 05.07.2013 tarih ve 1451 sayılı kararı ile koruma grubu I olarak belirlenen ve aynı kararla rölöve, restitüsyon, restorasyon proje ve raporları uygun bulunan, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 13.05.2016 tarih ve 3643 sayılı kararı ile uygun bulunan Koruma Amaçlı İmar Plan tadilatında ticaret alanına isabet eden, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 13.07.2018 tarih ve 5438 sayılı kararı ile restorasyon 2. tadilat proje ve raporu uygun bulunan, 23 pafta, 119 ada, 1 nolu parselde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait Rüstem Paşa Kervansarayına ilişkin Elektrik Tesisat (Kuvvetli Akım-Aydınlatma-Temel Topraklama-Telefon Data-Zayıf Akım) Projeleri ve mimari açıklama raporunun değerlendirilmesi istemini içeren, Vakıflar Genel Müdürlüğü Konya Bölge 23.07.2018 tarih ve 17818981-755.01-E.109222 sayılı yazısı, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu uzmanınca hazırlanan 02.08.2018 tarih ve 375013 kayıt nolu raporu okundu, eki dosya incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Ereğli İlçesinde bulunan, III.Derece Arkeolojik Sit sınırları içerisinde kalan, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.04.1979 tarih ve A-1612 sayılı kararı ile korunması gerekli eski eser olarak tescil edilen, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 05.07.2013 tarih ve 1451 sayılı kararı ile koruma grubu I olarak belirlenen ve aynı kararla rölöve, restitüsyon, restorasyon proje ve raporları uygun bulunan, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 13.05.2016 tarih ve 3643 sayılı kararı ile uygun bulunan Koruma Amaçlı İmar Plan tadilatında ticaret alanına isabet eden, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 13.07.2018 tarih ve 5438 sayılı kararı ile restorasyon 2. tadilat proje ve raporu uygun bulunan, 23 pafta, 119 ada, 1 nolu parselde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait Rüstem Paşa Kervansarayına ilişkin Elektrik Tesisat (Kuvvetli Akım-Aydınlatma-Temel Topraklama-Telefon Data-Zayıf Akım) Projeleri ve mimari açıklama raporunun uygun bulunduğu, uygulamanın Vakıflar Genel Müdürlüğü uzmanları denetiminde yapılarak, uygulama sonrasına ilişkin rapor ve fotoğrafların Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

Fotoğraf 138: Rüstem Paşa Kervansarayının Elektrik – Mekanik Odaları
Hakkındaki 03.08.2018 Tarihli Karar (KBKK Arşivi)

Çizim 9: Rüstem Paşa Kervansarayı II. Tadilat Projesi (KBB Arşivi)

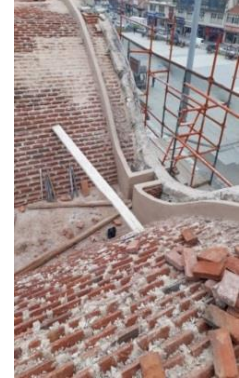
Çizim 10: Rüstem Paşa Kervansarayı Elektrik ve Mekanik İçin Ek Tadilat Projesi
(KBB Arşivi)

Fotoğraf 139: Rüstem Paşa Kervansarayı Çatısında Bitki Oluşumu

Fotoğraf 140 – 141 – 142: Rüstem Paşa Kervansarayı Çatısında Tonozların
Üstündeki Uygulamalar 1

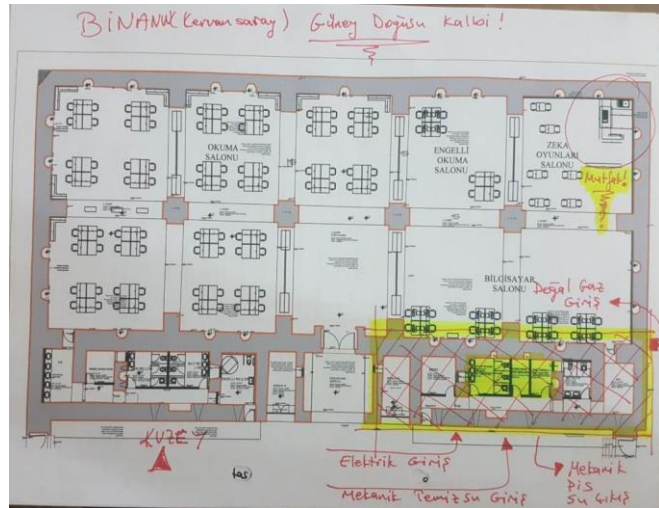
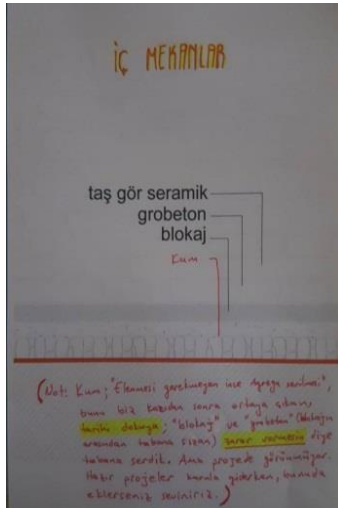
Fotoğraf 143 – 144 – 145: Rüstem Paşa Kervansarayı Çatısında Tonozların
Üstündeki Uygulamalar 2

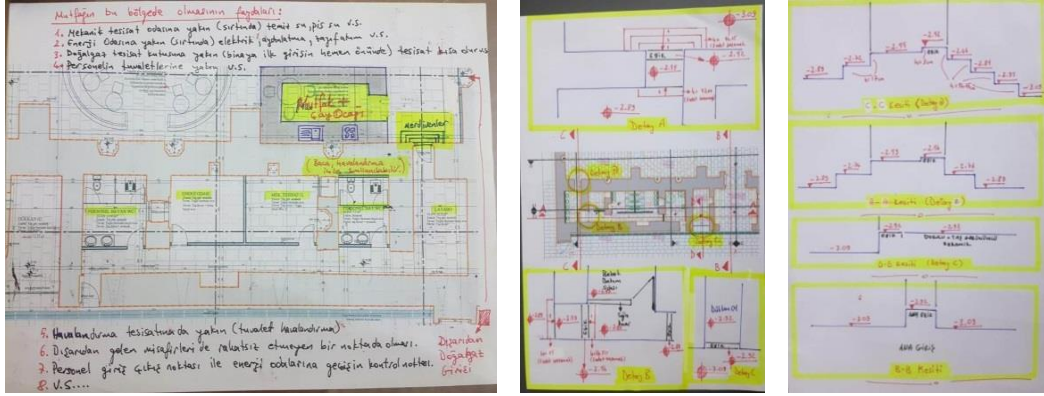
Fotoğraf 146 – 147: Rüstem Paşa Kervansarayının İç Mekan Zemin Uygulamaları

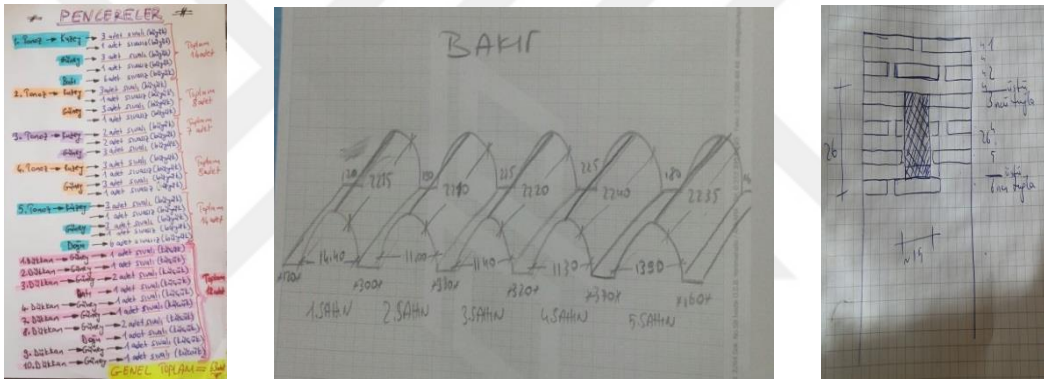
Fotoğraf 148 – 149 – 150: Rüstem Paşa Kervansarayının Kapı Merdiven Detayı

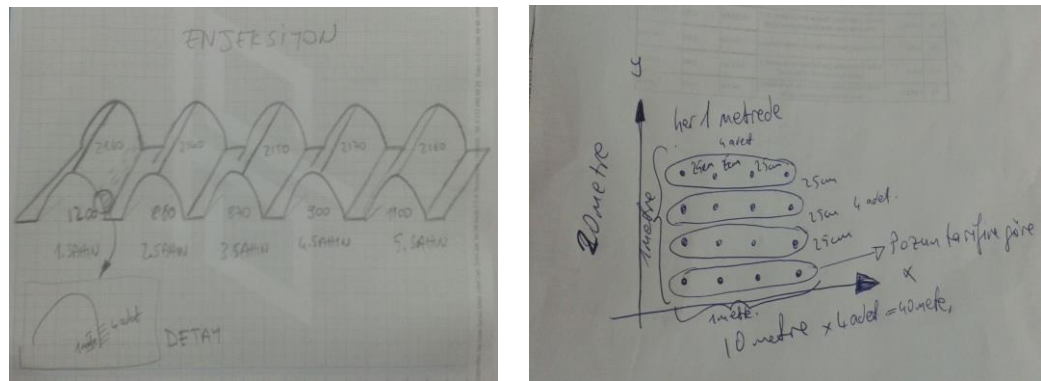
Fotoğraf 151 – 152: Rüstem Paşa Kervansarayının Eskiz 1 Döşeme Detayı ve Eskiz 2 Mutfak İle Tesisat Odaları İlişkisi Detayları

Fotoğraf 153 – 154 – 155: Rüstem Paşa Kervansarayının Eskiz 3 Mutfak Yer Değişim Önerisi, Eskiz 4 Eşiklerin Kodları İle İlgili Detaylar ve Eskiz 5 Merdiven Kesit Detayları

Fotoğraf 156 – 157 – 158: Rüstem Paşa Kervansarayının Not 1 Pencere Adet ve Ölçüleri, Eskiz 6 Tonzolardaki Bakır Kodları İle İlgili Detaylar ve Eskiz 7 Baca Uygulama Detayı

Fotoğraf 159 – 160: Rüstem Paşa Kervansarayının Eskiz 8 Tonzolardaki Enjeksiyon Uygulanacak Yüzey Ölçüleri ve Eskiz 9 enjeksiyon uygulama detayı

Fotoğraf 161 – 162 – 163: Rüstem Paşa Kervansarayının Pencereleindeki Ahşap Izgara (Seperatör) ve Pleksiglas Uygulama Detayları

Fotoğraf 164 – 165 – 166: Rüstem Paşa Kervansarayının Avlusundaki Uygulama Detayları

Fotoğraf 167 – 168: Rüstem Paşa Kervansarayının İç Mekan Döşeme Ve Isıtma Uygulama Detayları

İlk projede olan iki tane mutfağın teke düşürülmesi ile ilgili tasarım değişikliğine gidilmiştir (Çizim 9).

Kervansarayın içinde Çizim 8’de görülen havuz ve iç mekanda bulunan dış duvarların ön kısmının tamamında bulunan kot farkının giderilmesi yönünde yeniden tasarım yapılmıştır (Çizim 11). Kervansarayın ana mekân dışında kalan, güney kısmındaki tuvaletin olduğu koridorunda oluşan kod farklılıkları giderilerek orijinal taşların kapanması önlenmiştir (Fotoğraf 154 ve 155).

Kervansarayın ana mekânın tuvalete geçiş koridorunda sert zemine ulaşmak için yapılan kazıdan dolayı ortaya çıkan kod farkının yapı için kullanılan taşların benzer özelliklere sahip olandan kullanılarak yeniden bir merdiven için tasarım yapıldı. Bu yapılan tasarım ile özellikle iniş üç taraftan sağlandı. Merdiven korkuluğuna ihtiyaç kalmaması ve bunun yapı ile beraber olması sağlanmıştır (Fotoğraf 148, 149 ve 150).

Kervansarayın içinde ana mekânın sert zemine ulaşmak için yapılan kazı sırasında kervansarayda Roma kalıntısı olan yeni duvarlara rastlanıldı. Bu duvarların zarar almaması için blokaj malzemesi ile kalıntıların arasına ince kum atılarak doldurularak birbiri ile temasının engellenmesi amaçlanmıştır (Fotoğraf 146, 147 ve 151). Baca menfezlerine kuşların ve yağmur sularının girişine engel olacak, ancak doğal havanın girişine engel oluşturmayacak bir tasarım yapılmıştır (Fotoğraf 158, 162 ve 163).

Güney cephede bulunan menfez pencerelerde, pleksi malzemenin yerine ahşap kafes modeli seperatör uygulaması yapılmıştır (Fotoğraf 161).

Kervansarayın içi ana alanındaki fil ayaklarının etrafları ile duvarların dipleri strafor köpük yapılarak, zemine yapılan beton ile temas etmesi engellenmiştir (Fotoğraf 172).

Sahada çalışan uzman kişi ve tasarımcılar olarak, tam yerinde yapılan bütün işlemler ve bunun sonucunda kabul görmüş tasarımlar Çizim 9’daki II. Tadilat Projesi ve Çizim 10’daki mekanik ve elektrik ek tadilat projesine ilave edilerek, Koruma Kurulunun onay işlemine sunulmuştur. Koruma Kurulunun 13.07.2018 (Fotoğraf 137) ile 03.08.2018 (Fotoğraf 138) tarihlerinde almış olduğu olur kararları sonucunda işlemler başlamıştır.

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

KARAR

Toplantı Yeri: KONYA

Toplantı Tarihi ve No :01.02.2019 - 254
Karar Tarihi ve No :01.02.2019 – 5895

Konya İli, Ereğli İlçesinde bulunan, III.Derece Arkeolojik Sit sınırları içerisinde kalan, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.04.1979 tarih ve A-1612 sayılı kararı ile korunması gerekli eski eser olarak tescil edilen, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 05.07.2013 tarih ve 1451 sayılı kararı ile koruma grubu I olarak belirlenen ve aynı kararla rölöve, restitüsyon, restorasyon proje ve raporları uygun bulunan, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 13.05.2016 tarih ve 3643 sayılı kararı ile uygun bulunan Koruma Amaçlı İmar Plan tadilatında ticaret alanına isabet eden, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 13.07.2018 tarih ve 5438 sayılı kararı ile restorasyon 2. tadilat proje ve raporu uygun bulunan, 23 pafta, 119 ada, 1 nolu parselde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait Rüstem Paşa Kervansarayına ilişkin hazırlanan restorasyon 3. Tadilat proje ve raporunun değerlendirilmesi istemini içeren, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün 29.01.2019 tarih ve 17818981-755.01[755.01.001]-E.15321 sayılı yazısı, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu uzmanınca hazırlanan 30.01.2019 tarih ve 53054 kayıt nolu raporu okundu, eki dosya incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Ereğli İlçesinde bulunan, III.Derece Arkeolojik Sit sınırları içerisinde kalan, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.04.1979 tarih ve A-1612 sayılı kararı ile korunması gerekli eski eser olarak tescil edilen, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 05.07.2013 tarih ve 1451 sayılı kararı ile koruma grubu I olarak belirlenen ve aynı kararla rölöve, restitüsyon, restorasyon proje ve raporları uygun bulunan, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 13.05.2016 tarih ve 3643 sayılı kararı ile uygun bulunan Koruma Amaçlı İmar Plan tadilatında ticaret alanına isabet eden, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 13.07.2018 tarih ve 5438 sayılı kararı ile restorasyon 2. tadilat proje ve raporu uygun bulunan, 23 pafta, 119 ada, 1 nolu parselde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait Rüstem Paşa Kervansarayına ilişkin hazırlanan restorasyon 3. Tadilat proje ve raporunun uygun bulunduğu, uygulamanın Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Müze Müdürlüğü uzmanları denetiminde yapılarak, uygulama sonrasına ilişkin rapor ve fotoğraflar ile kararımız eki projede belirtilen fonksiyona ilişkin Koruma Amaçlı İmar Plan tadilatının da Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

Fotoğraf 169: Rüstem Paşa Kervansarayı Yerleşiminin Son Haline Ait III. Tadilat Projesi İle İlgili 01.02.2019 Tarihli Karar (KBKK Arşiv)

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

KARAR

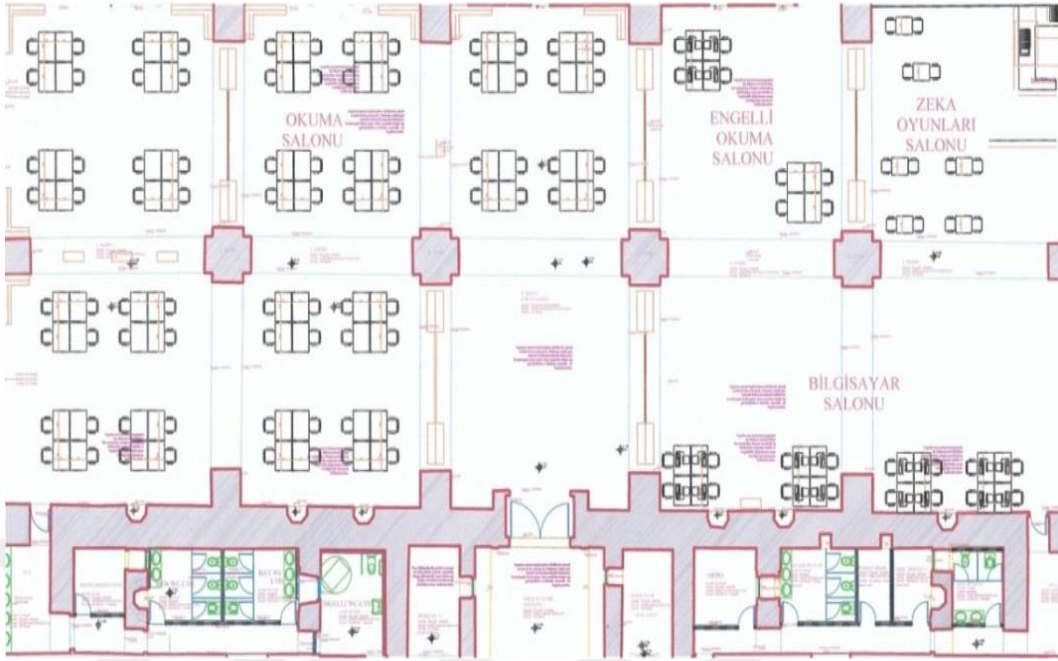
Toplantı Yeri: KONYA

Toplantı Tarihi ve No :14.06.2019 - 265
Karar Tarihi ve No :14.06.2019 – 6170

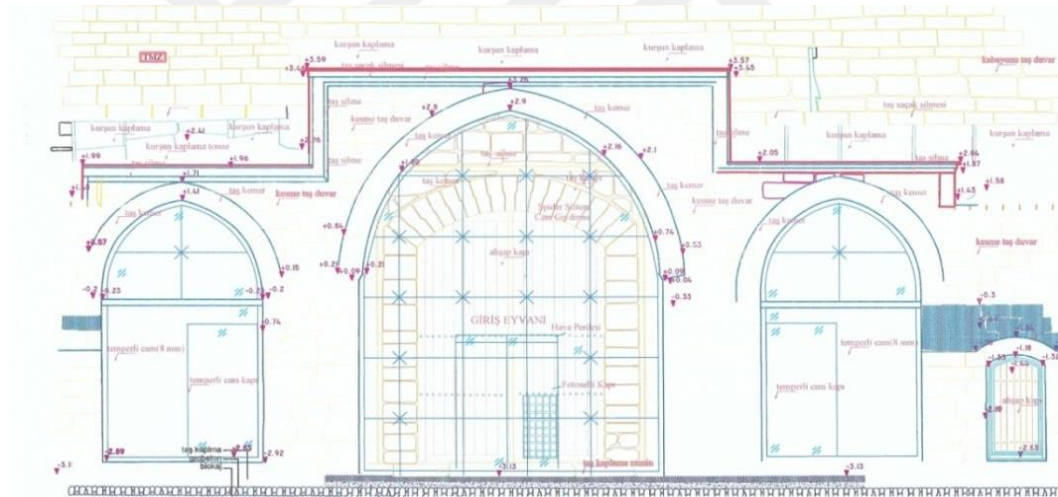
Konya İli, Ereğli İlçesinde bulunan, III.Derece Arkeolojik Sit sınırları içerisinde kalan, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 13.04.1979 tarih ve A-1612 sayılı kararı ile korunması gerekli eski eser olarak tescil edilen, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 05.07.2013 tarih ve 1451 sayılı kararı ile koruma grubu I olarak belirlenen ve aynı kararla rölöve, restitüsyon, restorasyon proje ve raporları uygun bulunan, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 13.05.2016 tarih ve 3643 sayılı kararı ile uygun bulunan Koruma Amaçlı İmar Plan tadilatında ticaret alanına isabet eden, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 01.02.2019 tarih ve 5895 sayılı kararı ile restorasyon 3. tadilat proje ve raporu uygun bulunan, 23 pafta, 119 ada, 1 nolu parselde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait Rüstem Paşa Kervansarayına ilişkin hazırlanan restorasyon 4. Tadilat proje ve raporunun değerlendirilmesi istemini içeren, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün 28.05.2019 tarih ve 17818981-755.01-E.81803 sayılı yazısı, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu uzmanınca hazırlanan 13.06.2019 tarih ve 268260 kayıt nolu raporu okundu, eki dosya incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Konya İli, Ereğli İlçesinde bulunan, III.Derece Arkeolojik Sit sınırları içerisinde kalan, 23 pafta, 119 ada, 1 nolu parselde yer alan, mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait Rüstem Paşa Kervansarayına ilişkin hazırlanan restorasyon 4. Tadilat proje ve raporunun uygun bulunduğu, uygulamanın Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Müze Müdürlüğü uzmanları denetiminde yapılarak, uygulama sonrasına ilişkin rapor ve fotoğraflar ile Kurulumuzun 01.02.2019 tarih ve 5895 sayılı kararı ile istenilen Koruma Amaçlı İmar Plan tadilatının da Kurulumuza iletilmesine karar verildi.

Fotoğraf 170: Rüstem Paşa Kervansarayı Girişe Yapılacak Transparan (Spider) Cam Cepheye Ait 14.06.2019 tarihli karar (KBKK Arşiv)

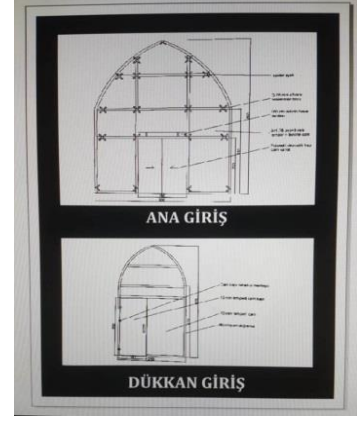
Çizim 11: Rüstem Paşa Kervansarayı III. Tadilat Projesi (KBB Arşivi)

Çizim 12: Rüstem Paşa Kervansarayı IV. Tadilat Projesi (KBB Arşivi)

Fotoğraf 171 – 172: Rüstem Paşa Kervansarayı'nın Avluya Bakan Cephedeki Yağmur Oluğu Ve İç Mekan Pabuç Detayı

Fotoğraf 173 – 174 – 175: Rüstem Paşa Kervansarayı Elektrik Panolarının Ahşap Kaplanması, Ana Giriş Harpuşa Detayı Ve Eskiz 10 Giriş Spider Detayları

Fotoğraf 176 – 177 – 178: Rüstem Paşa Kervansarayı'nın Avlu Yağmur Gideri Izgara Sistemi, Avlu Giriş Kapısı Üstü Tonoz İçin Kalıp Yapımı Ve Avlu Kapısı Üstü Betondan Temizlendikten Sonraki Durumu

Fotoğraf 179 – 180: Rüstem Paşa Kervansarayı'nın Avlu Giriş Kapısı Güneyi Duvar Detayı Ve Avlu Giriş Kapısı Üstü Çatı Örgüsü Kurşun Öncesi Son Durumu

İşin yapım sürecinde idare yerin kullanımının amacını değiştirmiştir. Tadilat edilen kervansarayı lokanta kafe yerine, Millet Kiraathanesi olarak değiştirildiğini belirtmiştir. Bu vesile ile mutfak olacak kısmın kapsamı daraltılarak değişikliğe gidilmiştir.

Ana yapıya yapılacak tamir süreçleri ile ilgili yapılan müdahalelerden birisi de güney cephede bulunan duvarın bitiminde olmayan sündürmeden dolayı yağmur sularının duvar yapısına zarar verdiğini görülmüştür. Bununla ilgili yeni tasarımın yakınındaki Ulu Camiye yapılmış yağmur olukları ile benzer özellikte olması sağlanmıştır (Fotoğraf 171).

Avlunun doğu kapısı bölümünün güneyinde yer alan, bir bölümü ayakta olan ve tamir edilen eski avlu duvarının üstünde yağmur sularının ve yağacak kar sularının ileri bir zamanda birikerek yapıya zaman içinde zararlı olacağı için üst kısmına yapıya uygun halde harpuşa yapılmıştır (Fotoğraf 179).

Avlunun içinde birikecek yağmur sularının tahliye edilmesi için yapının bitişine tasarlanmış mazgallara eğim verildiğinde hafif yağış ve fazla yağdığında taşma esnasında birikmiş olan yağmur sularının içeriye girme durumuna karşılık, mazgalların ters yöne yapımı gerçekleştirilmiştir (Fotoğraf 176).

Kervansaray avlusuna giriş kapısından batı cephede bulunan kapının üstündeki sıvayı raspa yapılmaya başlanmıştır. Sonrasında çatının tamamının betondan olduğu, hatta demir ile beton tabliye şeklinde yapıldığı görülmüştür (Fotoğraf 178). Sonuç itibari ile burasının orijinal haline getirebilmek için öncelikli olarak kalıp yapılmıştır (Fotoğraf 177). Arkasından tuğla malzeme ile tamamlaması gerçekleştirilmiştir (Fotoğraf 180).

Tamirin doğal sonucu olarak içerisinde yapılan mekanik işler ile elektrik işleri ile ilgili panolara benzer malzemeler için ahşap kaplamalı ürün ya da ahşaptan kullanılarak yapılmış dolap kullanılarak görsel estetik de yakalanmaya çalışılmıştır (Fotoğraf 173).

Kervansaray ana girişinin sağ tarafında ve sol tarafında yer alan taş yarım duvarların üstüne başka şey öngörülmemiştir. Buradakilerin sadece taş olarak dolgularının yapılması yerine, harpuşa gibi bir kaplama yapılarak bitirilmiştir (Fotoğraf 174).

Yapılan değişiklikler, as-built projeler (Çizim 11) ile Koruma Kurulu olurluna sunulmuştur. Koruma Kurulunun 01.02.2019 tarihinde almış olduğu olur kararları ile uygulamaya geçirilmiştir (Fotoğraf 169).

Son olarak kervansarayın iç ve dış mekân ısı farklılığını gidermek için spider cam cephe uygulaması yapılmıştır. Ayrıca fotoselli otomatik kapı ve hava perdesi ile ısı kaybı minimuma indirilmiştir. Bu şeffaf uygulama ile görsel olarak da yapının görüntüsünün engellenmemesi sağlanmıştır. Bunun ile ilgili karar Koruma Kurulundan 14.06.2019 tarihinde alınmıştır (Fotoğraf 170).

Restorasyonun bitmesi ile oluşan görüntüler aşağıdaki gibidir.

Fotoğraf 181: Rüstem Paşa Kervansarayının Gece Görünüşü

Fotoğraf 182: Rüstem Paşa Kervansarayının İç Mekan Görünüşleri

Fotoğraf 183: Rüstem Paşa Kervansarayı'nın Giriş Gece Görünüşleri

Fotoğraf 184: Rüstem Paşa Kervansarayı'nın Yeni İşlevin Ait Tabelasıyla Gündüz Görünüşleri

Kervansarayın 02.08.2017 tarihinde başlamış olan restorasyonu, 04.09.2019 tarihinde iki yılı aşkın bir zamanda tamamlanmıştır (Fotoğraf 181, 182 ve 183).

Günümüzdeki Son İşlevi

Bu kervansaray son yıllarda, kitaplık, itfaiye hizmeti, askerlik şubesi ve alışveriş merkezi gibi farklı amaçlar için kullanılmıştır. Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından 2017-2019 yıllarında restorasyonu yapılarak, tamamlanıp

hizmete açılmıştır. Günümüzde Millet Kiraathanesi olarak halka hizmet vermektedir (Fotoğraf 184).

Uzman Görüşleri

Uzmanlar, Rüstem Paşa Kervansarayının güncel fonksiyonu ile çok aktif kullanılan bir yapı durumunda olduğunu ifade etmişlerdir. İç mekan tasarımında yapının ana plan şemasının algılanıyor olmasının da koruma açısından çok önemli olduğu düşünülmektedir. Rüstem Paşa Kervansarayında zemin döşemeleri ve yeni tasarlanan mekanlar dışında özgün malzemeler kullanıldığı gözlemlenmektedir. Koruma – kullanma dengesi açısından örnek bir restorasyon olduğunu düşünülmektedir.

4.4.4. Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı / Payas

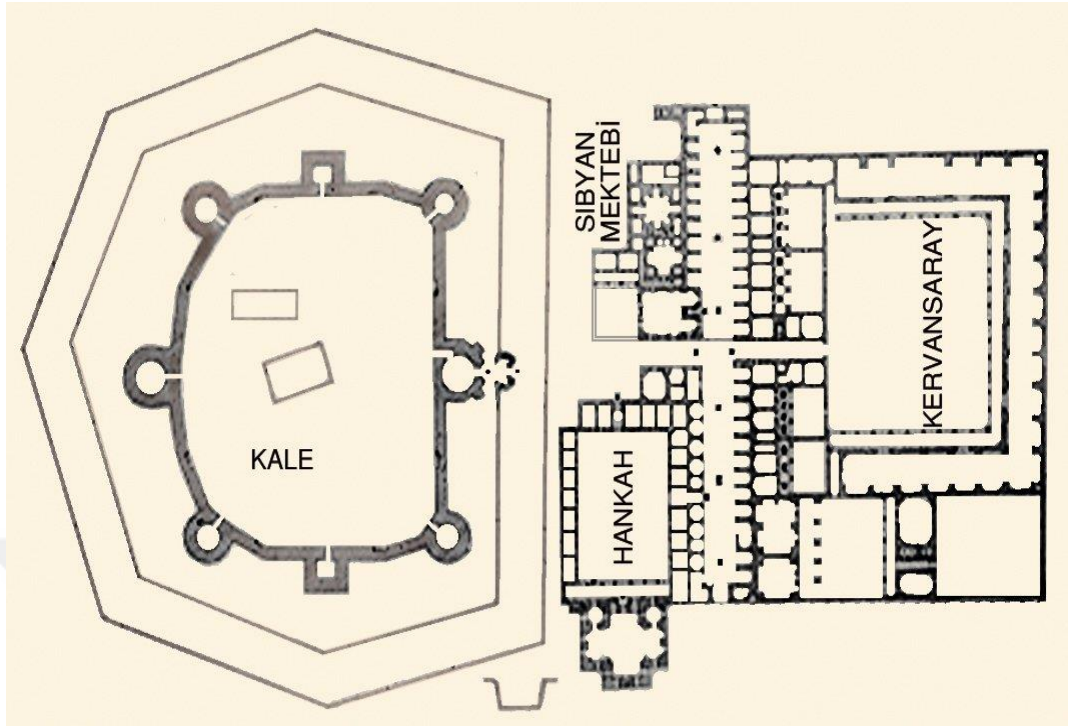
Hatay İli Dört Yol ilçesine bağlı olan ve bir sahil kasabası konumunda bulunan Payas, Haçlılar seferlerinin yapıldığı dönemde menzil görevinden dolayı korunabilmesi maksadıyla kaleye dönüştürülmüştür. Memlûkler zamanında çoğunlukla Türkmen boyları bu bölgede konuşlandırılmıştır. Payas, 16. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğunun eline geçtikten sonra eski kültürlerle ait olan bu yolların geçtiği yerlerde ve konaklamaların da sağlıklı olabilmesi için birtakım değişiklikler yapılma ihtiyacı oluşmuştur. "*Anadolu sağ yolu, hac yolu, Şam-ı şerif yolu*" adlarıyla bilinen bu yolun Anadolu'dan Ortadoğu'ya giden en önemli menzilin Payas olduğu tespit edilmiştir. Bu yerin hem askeri hem de ticari bir merkez olması için yatırım yapılmıştır. Kitabesine bakıldığında, Payas'daki yerleşkenin inşaatının 1567 yılında başlanıp, çalışmaların 7 sene sonra büyük oranda bitmiş olduğunu ve yaklaşık 6 sene sonra ise son şekline kavuştuğu bilinmektedir. Arşiv bilgilerine göre, mimari ve süslemelerdeki tarz özelliklerine bakıldığında külliye ve diğer yapıların tasarımını Mimar Sinan'ın yaptığı, göndermiş olduğu mimar ve ustalara da inşaatı yaptırdığı ifade edilebilir. Menzil külliyesi olması sebebiyle hanı, arastası, imareti, tabhanesi ve hamamı gibi yapılara göre camisi daha küçük tutulmuştur (Müderrişoğlu, 2009b:364).

Arastanın doğu cephesi han, imaret ve tabhanelere, batısı hankah, cami, sıbyan mektebine ve hamam bölümüne ayrılmış durumdadır. Yapıların kendi içinde işlevsel olarak birbirini tamamlaması söz konusudur. Genellikle taş kullanılarak yapılan külliye yapısında belli yerlerde Suriye etkisi çift renklere sahip taş kullanımı ve süslemelerine rastlanmaktadır. Merkezde dua kubbesi dikkat çekmektedir. Dua kubbesi mimari olarak bakıldığında han ile kale istikametinde bir yönlendirme yapmaktadır (Eskici vd, 2008: 77).

Fotoğraf 185: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin Dua Kubbesi (Köklü, 2016)

Payas Han'ı büyük bir menzil külliyesinin parçası olduğundan tek başına yapılmış XVI. yüzyıl hanlarından farklı bir kuruluşa sahiptir. Diğer yandan Konya Ereğlisi'ndeki Rüstem Paşa Hanı'nın avlu, ahırlar ve misafir odalarından oluşan Payas Sokullu Hanı'na biçim olarak benzemese de program açısından yakın olduğu görülür. Ayrıca tabhanelerdeki özel odalar, Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi'nde "*Paşa Odaları*" adıyla anılmıştır. Sokullu Mehmet Paşa tarafından, tasarımlarını ve uygulamalarını Mimar Sinan'a yaptırttığı dört han da menzil hanlar grubuna girmektedir. Tek katlı hanın avlusu oldukça büyük ölçüde tutulmuştur. Bunun iklimden kaynaklandığı ve daha çok güneşe has bir özellik olduğu görülmektedir (Temiz, 2004: 15).

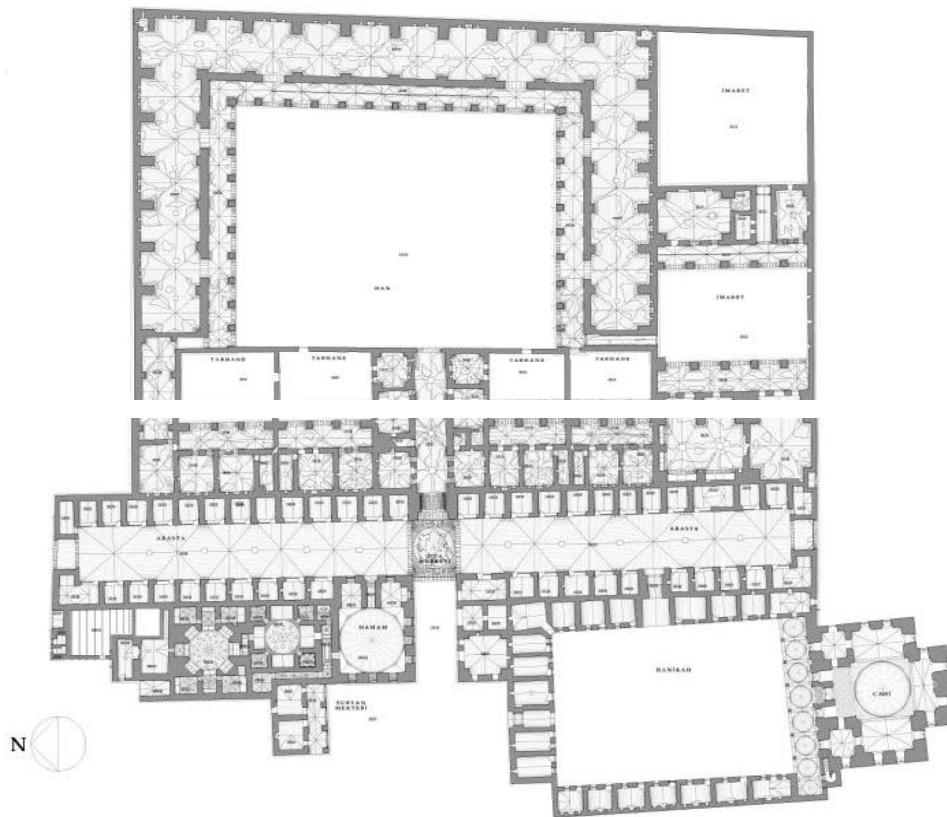

Fotoğraf 186: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin Planı (Müderrişoğlu, 2009b:365)

Fotoğraf 187: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Restorasyon Sonrası Genel Görünüşü (Taş, 2020)

Han'ın batısında bulunan geçidin sağında ve solunda, tabhaneler yer alır. Bunlar birer duvarla ana avludan yalıtılmış haldedirler. Özel birimler olarak düzenlenen odalar, üç birim halinde kendi küçük avlularına açılmaktadırlar. Bu birimler aileler ve özel misafirler için ayrılmıştır. İçlerinde su tesisatı ve hamamları vardır. Hanın kışlık barınma yerlerinde de su tesisatı bulunmaktadır. Sokullu Mehmed Paşa'nın yazdırdığı kitabede “*ben Allah rızası için bu hanı yolculara vakfettim*” yazılıdır (Payas Belediyesi, 2021).

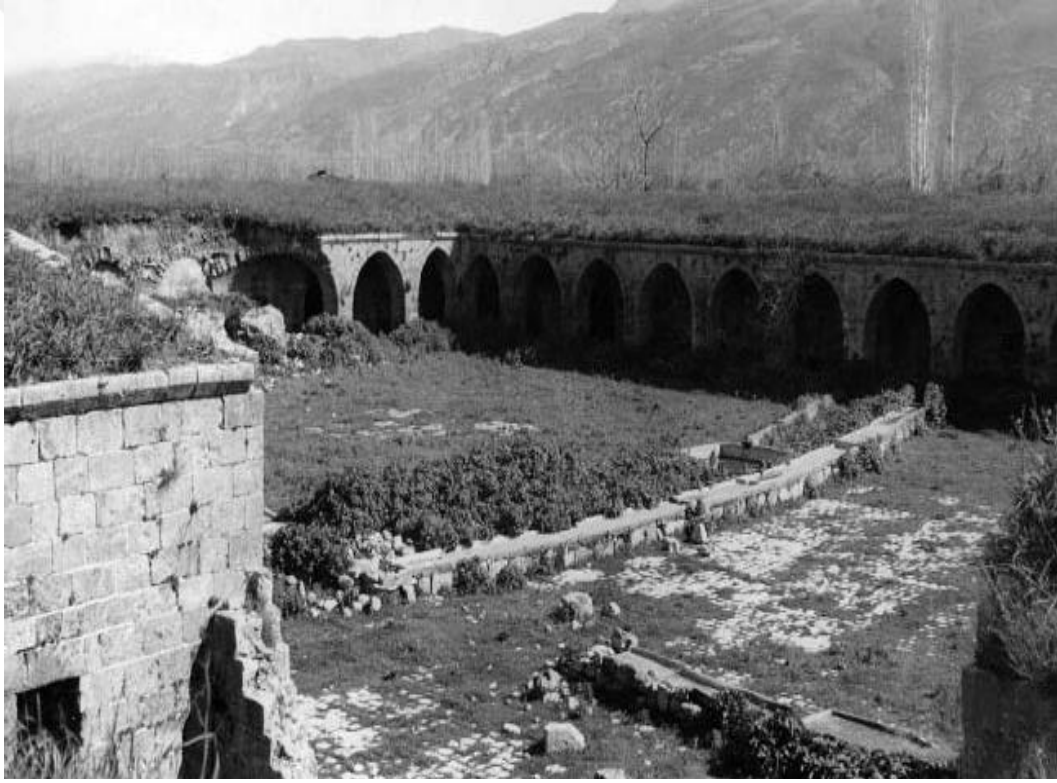

84)

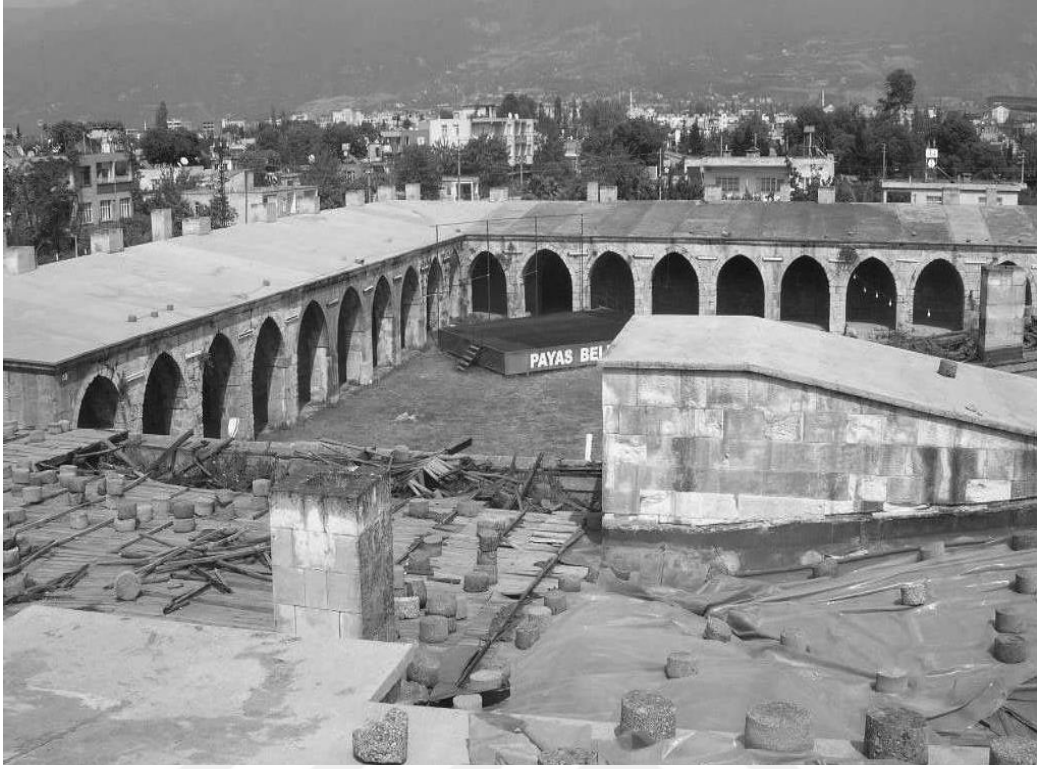
Onarımlar

Cumhuriyet dönemimdeki ilk onarımı 1960-1970 yıllarında yapılmıştır.

Hatay Vakıflar Bölge Müdürlüğünce ihale edilen, Sokullu Mehmet Paşa Menzil Külliyesi, BOAZ Eski Eserler Koruma ve Mimarlık firmasınca restorasyonu Bölge Koruma Kurulunca onaylanan Rölöve ve Restorasyon Projelerine göre yapılmıştır. Restorasyonunu müteakip farklı işlev kazandırılarak Külliye yapısının, cami hariç, kullanım hakkı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yap işlet devret modeliyle belirli bir süreç içinde adı geçen firmaya verilmiştir (Eskici, 2008: 69).

Fotoğraf 189: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Onarım Öncesi Görünüşü
(Eskici, 2008: 86)

Fotoğraf 190: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı'nın Restorasyon Sonraki Durumu (Eskici, 2008: 87)

Fotoğraf 191: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı'nın Kuzey Duvarı, Mikro Kumlama İle Temizlik Denemeleri (Eskici, 2008: 89)

Fotoğraf 192: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Mikro Kumlama ile Temizlik Denemeleri Sonucu (Eskici, 2008: 89)

Kervansaray son olarak 2011-2013 yılları arasında Payas Belediyesi tarafından tamir ettirilmiştir. Bu tamir sonucunda belediye, “Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı” Metin Sözen Koruma Büyük Ödülüne layık görülmüştür (Emlak Kulisi, 2014).

A 2011/25988 Yapım - 4734 / 3-k (5737/79 md.) Sonuç İlanı Yayımlanmış	Payas Sokullu Mehmet Paşa Menzil Külliyesi Restorasyon Uygulama İşİ	PAYAS BELEDİYESİ FEN İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ
HATAY - 11.03.2011 10:00		Bilgiler İlan Doküman
İhale Bilgileri	İdare Bilgileri	İlan Bilgileri
Sözleşme Bilgileri		
Sözleşme Bilgileri 3.735.000,00 TRY	Yaklaşık Maliyet 5.893.277,73 TRY	Sözleşme Tarihi 25.04.2011
En Yüksek Teklif 5.860.179,01 TRY	En Düşük Teklif 3.735.000,00 TRY	Devir Bilgisi Yok

Fotoğraf 193: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin İhale Bilgileri (EKAP, 2021)

Fotoğraf 194: Sokullu Mehmet Paşa Külliyesinin Restorasyon Öncesi Görünüşü
(ÇEKÜL, 2015)

Fotoğraf 195: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı ve Çevresi Restorasyon
Sonrası Genel Görünüşü (Emlak Kulisi, 2014)

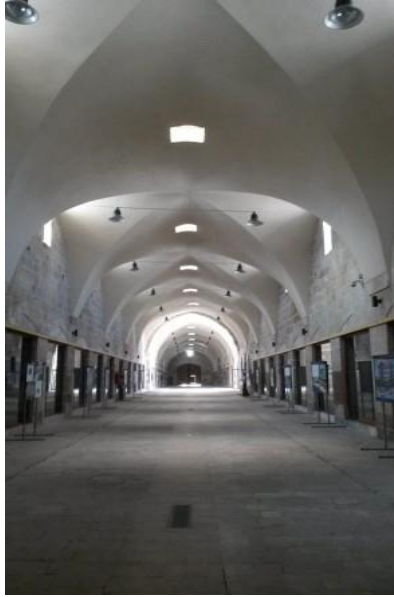
Fotoğraf 196: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı'nın Restorasyon Sonrası İç
Avlusu (Ardoğa, 2020)

Fotoğraf 197: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı ve Çevresi Restorasyon Sonrası Genel Görünüşü (Wordpress, 2021)

Fotoğraf 198: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayının Restorasyon Sonrası Çatısının Görünüşü (Wordpress, 2021)

Fotoğraf 199: Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı Bedesten İçi Restorasyon Sonrası görünüşü (Wordpress, 2021)

Günümüzdeki Son İşlevi

Mevcut olan kervansaray hizmet vermeye açılmış haldedir. Kervansarayın batı kısmı bir bedesten şeklinde düzenlenmiş olup, doğu kısmı da farklı kamu kurumlarınca ofis gibi değerlendirilmektedir (Kaynak: Emlak Kulisi, 2014).

Şimdi kullanılmayan kervansarayın avlusunda yaz döneminde konserler ve sinema günleri düzenlenmektedir. Bu etkinliklerin dışında ziyarete kapalı tutulmaktadır (ÇEKÜL, 2015).

Uzman Görüşleri

Uzmanlar, yapının tasarımından yapımına kadarki süreçte işi veren kurum ve diğer paydaşların katkıdan çok talepleri olduğu görüşündedirler. Yapıya yapılan eklemelerin mümkün olduğunca yapı ile bir bütünlük sağladığı ve genelde de iç mekanda olduğu gözlemlenebilmektedir. Yapının restorasyonun bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği için, mimarlık hizmetlerinin yeterli olduğu düşünülmektedir. Yapının restorasyonunun bitiminde belgelerin elverdiği ölçüde arkeolojik ve tarihsel yapısına uyulduğu gözlemlenebilmektedir. İç mekan düzenlemelerinin ve ihtiyaca yönelik sonradan eklenen altyapıya ve işleve yönelik olarak temin edilen malzemelerin seçiminin önemli olduğu vurgulanmıştır.

4.4.5. Belen Kervansarayı / Hatay

Bu kervansaray Kanuni Sultan Süleyman Han tarafından yaptırılmıştır. Kervansarayın planında 31x70 metre (2240 m²) olan, bugün ise 30x35,40 metre (1062 m²) ebatlarında avlusuz halde kapalı şekilde han kısmına, güney cephedeki ekseninden batıya doğru kaymış istikamette açılan taç kapı ve kapının gerisinde bulunan girişi ile ulaşılmaktadır. Kapalı kısımda uzunluğuna 4, en olarak 3 sahnalı denilecek paye atılımı ve kemerli bağlantı kısmı göze çarpmaktadır. Sivrilmiş kemer ile cadde kısmına açılan ve üzeri tonoz ile örtülü taç kapıyla 3.70x4.20 metre ebatlarında, köşelerde bulunan üçgenler ile geçişi olan kubbeli alana girilmektedir. Eski yol ve giriş kısmıyla yakın olan bağlantılı odanın, handa çalışmış personel tarafından kullandığı düşünülmektedir. Özgün halinde hanın iç kısmına kapı ile geçiş sağlandığı düşünülen bitişik halde bulunan ikinci kubbeli olan oda, yakın bir zamanda değişim yapılarak farklı bir işlem için kullanılmıştır. Yapıda uygulanan değişimler ile odanın kuzey cephesinde olan kapısı örülmüş halde, onun yerine güney cephe duvarında sağır kemerin içine büyük bir pencere ile kapı açıldığı görülür. Tahminlere göre bu alanın, han kısmının kapalı olan bölümü ile bağlantısından dolayı özel misafirlerin kalmış olduğu oda olduğu düşünülmektedir. Han'da esas yapıyı oluşturan ana bölümde, kubbeli olan giriş mekanındaki sivri bir kemer ile dikdörtgen formundaki salona geçilir. Duvar ve payelerde olan kemer yapısı ve konsolda bulunan izlerden, yıkılmış olan bölgelerin, diğer bölümler gibi çeşitli olan payelerin taşıdığı kemer ile birbirine bağlı çapraz halde tonozlarla örtülmüş olduğu anlaşılmaktadır. Yapının taşıyıcı sistemi olan asıl bedeni oluşturan duvarlar ve payelerden farklı olarak, duvar payeleri de bulunur. Yalnızca, kuzey batı cephesinin köşesinde, istatistikten ötürü tonoz yapıyı desteklemesi amacıyla zemin kısımdan örtü kısmına kadar 1 metre genişliğe sahip perde duvarı yapılmıştır. Taşıma ve birbirine bağlama özelliği taşıyan kemerler, geniş olarak düzenlenmiş olup, üzerlerinde bulunan çapraz haldeki tonoz yapısını taşımaktadır. Kemerlerin zeminden yüksekliği anahtar taşına kadar 5.50 metre mesafededir. Tonoz yapı sisteminin içinde kalan, tek örnek olan bir tepe açıklığı göze çarpmaktadır. Aydınlatma sistemi ise cephelerde

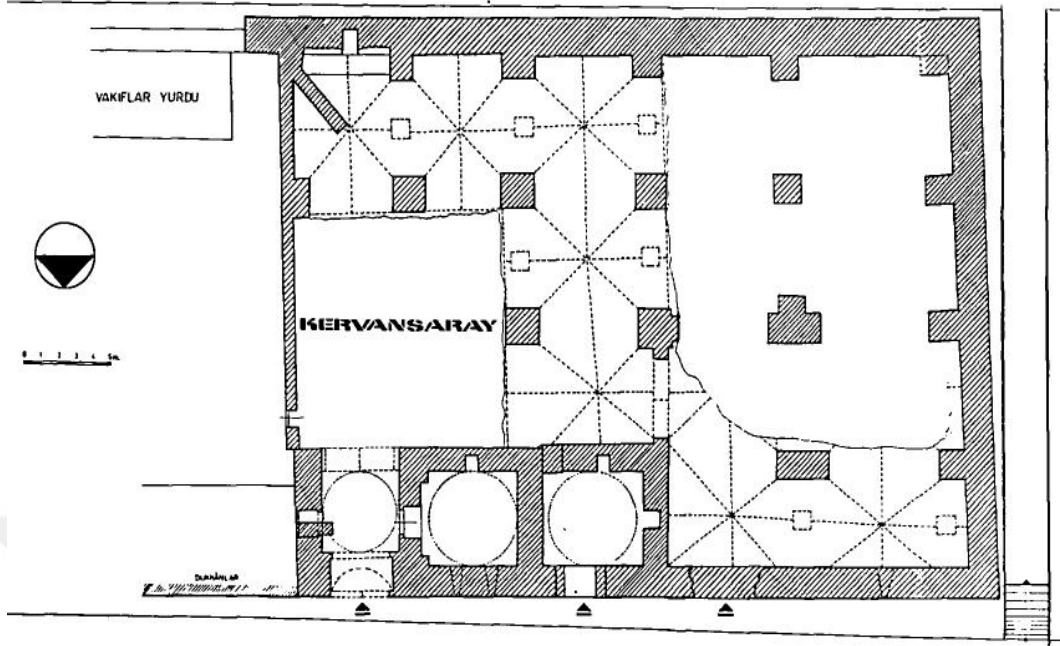
değişim olduğu için anlaşılamayacak hale gelmiştir. Yapının cephelerinde bulunan tarihi yola bakan güney cephe ana yapı özelliği taşımaktadır (Şancı, 2006: 435).

Yapının bütünü düşünüldüğünde sade olarak tasarlanmış yapıda, giriş kısmı ve yanında inşa edilmiş olan kubbeli odaları ile cephe mimarisinde yükseklik boyutu da vurgulanmış durumdadır. Daireden daha çok form olarak oval şekle yakın şekilleriyle kubbeler, kasnak kullanılmadan yapılmıştır. Han'a girişi sağlayan taç kapı, süssüz olmasının yanında, üzerinde yük olan hayvanların giriş çıkışını kolaylaştırma amacıyla yüksekliği ve genişliği düşünülerek yapılmıştır. Kapının üstünde bulunan yapılaş tarihi yazılı olan bir kitabe ile karşılaşılmaktadır. Cephe bölümünden girildiğinde batı kısımdan doğu bölümüne doğru gidildiğinde, girişe bitişik olan odanın iki adet küçük penceresi, ikinci odanın ise sonradan açılmış kapı ve penceresi ile yıkılmış bölüm dikkat çekmektedir. Cephesi yakın bir zamanda kireç ile sıvama yapıldığı için kullanılan malzeme ve harç dokusu tam olarak bilinmemektedir. Sokak kısmına bakan kuzey cephe ve doğu cephelerde çok değişim olduğundan cephe mimarisi bakımından yorum yapmak kolay değildir (Belen Kaymakamlığı, 2020).

Han'ın üstü Evliya Çelebi'nin ifade ettiğine göre gravürde olan görüntüsüne bakıldığında kurşun ile kapalıyken, sonrasında kurşunlar ortadan kaldırılmış olup, düz toprak ile kapatılmıştır. Örtü sisteminde kubbeli olan odaların üstüne gelen bölümlerde bacaların kalıntısına rastlanması, o dönemlerde bu odalarda ocak nişinin olduğunu ispat etmektedir (Müderrişoğlu, 1994: 246).

Onarımlar

Kervansaray Vakıflar Genel Müdürlüğünün 1960'lardaki restorasyonunu müteakip, son olarak 2005 yılında restore edilmiştir. Kervansarayın yanındaki camide de 2016-18 yıllarında restorasyon çalışmaları yapılmış olup, bu restorasyonlar sırasında Kervansaraya da bakım yapılmıştır (TRT Haber, 2019).

ESKİ HALEP / ŞAM YOLU

Fotoğraf 200: Belen Kervansarayının Planı (Müderrişoğlu, 1994:266)

Fotoğraf 201: Belen Kervansarayının Restorasyon Öncesi Görünüşü (Belen Kaymakamlığı, 2020)

Fotoğraf 202: Belen Kervansarayının Restorasyon Sonrası Görünüşü (Belen Kaymakamlığı, 2020)

Fotoğraf 203: Belen Kervansarayının Restorasyon Sonrası Ana Girişi (Belen Kaymakamlığı, 2020)

Fotoğraf 204– 205: Belen Kervansarayının İlk ve Son Kitabesi (Belen Kaymakamlığı, 2020)

Okunabilen kadarıyla kitabede; Sultan Süleyman’a methiyelerle beraber, onun tarafından yaptırıldığı yazılmıştır (Kaynak: Belen Kaymakamlığı, 2020).

Fotoğraf 206 – 207: Belen Kervansarayının İç Mekanı (Belen Kaymakamlığı 2020)

Günümüzdeki Son İşlevi

Bir dönem çay bahçesi olarak tanzim edilmiştir. Günümüzde çeşitli toplu törenler ve faaliyetler için hizmet vermektedir.

Hatay’ın Belen ilçesi Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü tarafından hazırlanan olan, “Yıl Sonu Sergisi” temalı etkinlik, burada gerçekleştirilmiştir. Kervansarayındaki etkinliğe; yerel resmi erkan, kurum

kuruluşlardan yetkililer ile temsilcileri ve vatandaşlar bu serginin açılışında hazır bulunmuşlardır (Bozok, 2018).

Fotoğraf 208: Belen Kervansarayının Günümüzde Sergi Maksatlı Kullanımı 1
(Bozok, 2018)

Fotoğraf 209: Belen Kervansarayının Günümüzde Sergi Maksatlı Kullanımı 2
(Hatay Valiliği, 2022)

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 24 Kasım Öğretmen Günü kutlaması, ülkemizin altı pilot ilinde uygulanan “*Öğretmenler Tarihi Mekânda Buluşuyor*”

projesi kapsamında, Hatay’da ise Belen seçilmiştir. Belen’de de en güzel yer olan, tarihi mekân olarak, Kanuni Sultan Süleyman Kervansarayı olarak da bilinen Belen Kervansarayı seçilmiş ve burada etkinlik ifa edilmiştir (SES/İskenderun, 2018).

Fotoğraf 210: Belen Kervansarayı'nın Günümüz Etkinlik Maksatlı Kullanımı
(SES/İskenderun, 2018)

Uzman Görüşleri

Eski Eser ile ilgili işi veren kurum, paydaş ve uzmanların katkılarına çok sık rastlanıldığı tespit edilmiştir. Günümüz kullanımına yönelik görevler, eski eserin tarihi dokusunu etkileyemeyecek ve yapının dönem ruhunu, havasını bozmayacak şekilde verilmesi gerektiği söylenmiştir. Çoğu zaman bu konuda başarılı olursa da verilen modern görevler eski eserin önüne geçebiliyor, bunun tasarım ve uygulamada dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Yapıya yapılan eklentilerin yapı ile bütünlük sağlaması veya sağlamaması yapının durumuna göre değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca bu tür eklentilerde, yapıya uyum sağlaması ve sağlamaması gibi bir ön şartla bakılmaması gerektiği düşünülmektedir. Eski eserin tüm kısımlarının işlevlendirilmesinin kesinlikle büyük önem arz ettiği vurgulanmıştır. Eski Eserin işlevlendirilmesi yapının canlı kalmasını sağladığı gibi periyodik bakım çalışmalarının da yapılmasına olanak sağladığı görüşündelerdir.

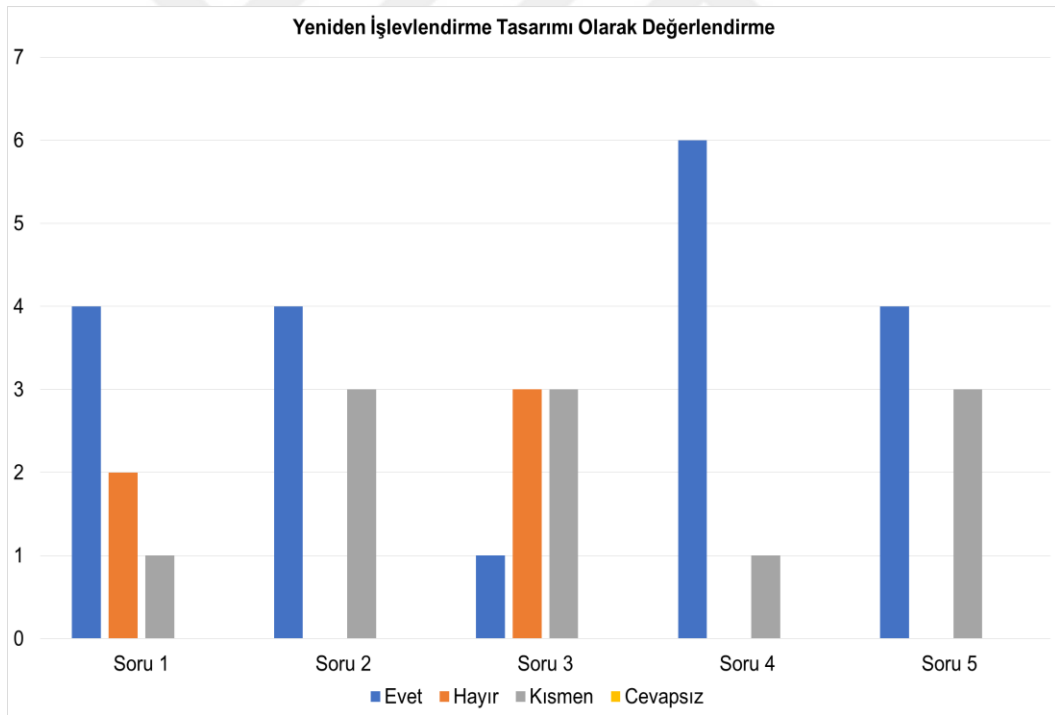
4. BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Yapılan araştırmalar ve görüşmelerde uzman görüşlerine göre “Yeniden İşlevlendirme Yaklaşımları”, özellikle araştırmanın konusu olan kervansaraylarda çarşı olarak veya farklı işlevler ile kullanılmaya devam etmektedir.

Uzman görüşleri “Tasarım” ve “Uygulama” olarak iki kategoride alınmıştır. Ayrıca bu iki kategori “Yeniden İşlev” ve “Restorasyon” açısından ikiyeşer kategori olmak üzere toplam dört alt başlık altında değerlendirilmiştir.

Tablo 1: Yeniden İşlevlendirme Tasarımları İle İlgili Uzman Görüşlerinin Dağılımı

1. sorudaki; “Verilen yeni işlevde; işi veren kurumun, diğer paydaşların ve/veya başkaca uzmanların katkısı olduğu gözlemlenebiliyor mu?” sorusuna; 4 uzman “evet”, 2 uzman “hayır” ve 1 uzman “kısmen” cevabını vermiştir.

Buna göre; Yeniden işlevlendirme yapılan binalarda, işi ihale edenler ve işi yapanlar tarafından katkı sunulduğunu gözlemleyebiliriz.

2. sorudaki; “Kervansaray modern görevler; kafeterya, sergi ve çok amaçlı salon gibi, verilerek ve kullanılarak yaşatılmasına uygun tasarlandığını hissi oluşuyor mu?” sorusuna; 4 uzman “evet” ve 3 uzman “kısmen” cevabını vermiştir.

Buna göre; Kervansarayların günümüz ihtiyaçlarına uygun tasarlandığı ve bu vesile ile binaların nefes alması sağlanarak ayakta kalmalarının sağlandığını düşünebiliriz. Ayrıca kullanılan modern detayların anıt eserle yarışmaması gerekliliği de vurgulanmıştır.

3ncü sorudaki; “Yapının yeni işlevi için gerekli olan modern ihtiyaçların gereksinimi olan; tuvalet, mutfak ve enerji odaları gibi eklentiler yapı ile bütünlük sağlamakta mıdır?” sorusuna; 1 uzman “evet”, 3 uzman “hayır” ve 3 uzman “kısmen” cevabını vermiştir.

Buna göre; Kervansaraylarda yapıldığı zaman mevcut olmayan çeşitli eklentilerin modern tekniklerle yapılarak, binaya uyumlu yapıldığını düşünebiliriz. Yalnız bunun çok da olmazsa olmaz bir gereklilik olmadığı vurgulanmıştır. Kısaca yeni eklentilerin illa uyum içerisinde olmasının bir gereklilik olduğu da düşünülmektedir.

4. sorudaki; “Kervansarayın yeni işlevi; fonksiyonel ve yapının tamamının kullanımına yönelik mi?” sorusuna; 6 uzman “evet” ve 1 uzman “kısmen” cevabını vermiştir.

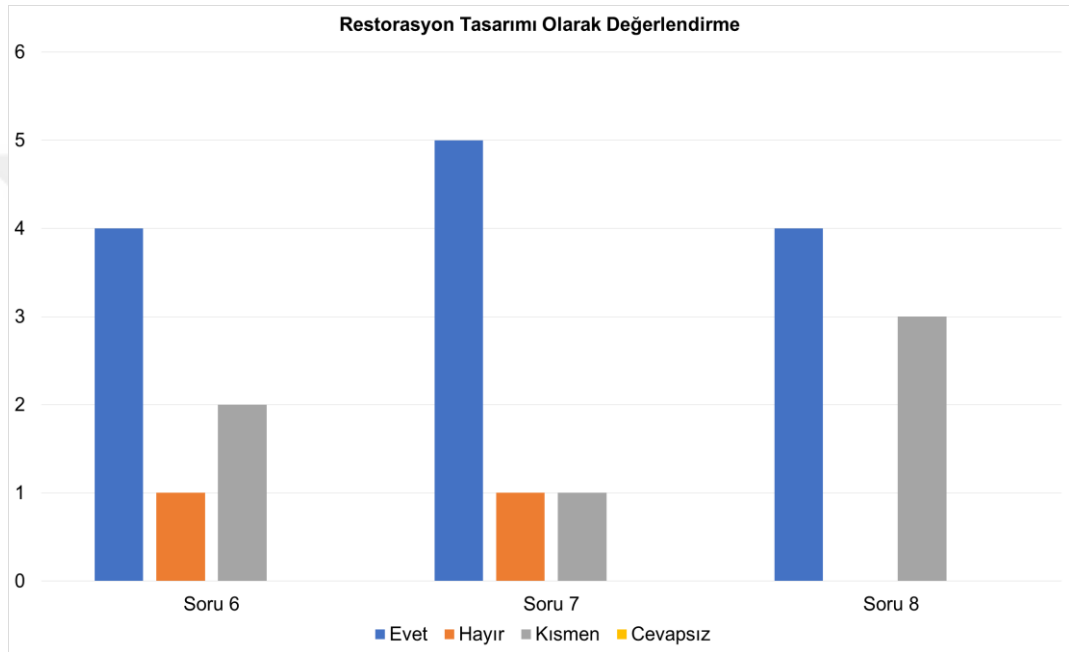
Buna göre; Kervansaraylarda yapılan yeniden işlevlendirmenin, yapının tamamını, hatta çevresini ve peyzajıyla beraber kapsadığı çoğunlukla gözlemlenebilir. Anıt eser çevresiyle bir bütün olduğu için, tamamının kullanımının bir gereklilik olduğu düşünülmektedir.

5. sorudaki; “Yapılan yeniden işlevlendirme tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğunu ve anıtın yaşatılmasına katkı sunduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna; 4 uzman “evet” ve 3 uzman “kısmen” cevabını vermiştir.

Buna göre; Yeniden İşlevlendirme tasarımının uygulanmasının sahada çözüldüğü ve binanın yaşatılmasına olumlu katkı sunduğu gözlemlenebilir. Bütün

anıt eserler, eğer güncel bir işlevle ilişkisi yoksa kesinlikle yeniden işlevlendirilmesinin yerinde bir karar olduğu düşünülmektedir.

Bu cevaplara istinaden; uzmanlar, “Yeniden İşlevlendirme” yapılan binalardaki, “Yeniden İşlevlendirme Tasarımları” ile ilgili soruların %54’üne “evet”, %14’üne “hayır” ve %32’sine “kısmen” olarak cevap vermişlerdir.

Tablo 2: Restorasyon Tasarımları İle İlgili Uzman Görüşlerinin Dağılımı

6. sorudaki; “Yapının restorasyonu açısından; tasarımında ve uygulamasında ana plan elemanlarına, gerekli onaylar alınarak ve as-built projeler işlenerek, yapılan eklemeler yapı ile bütünlük sağlamış mıdır?” sorusuna; 4 uzman “evet”, 1 uzman “hayır” ve 2 uzman “kısmen” cevabını vermiştir.

Buna göre; Binanın restorasyonu için, Bölge Koruma Kurullarından, Vakıflar Bölge Müdürlükleri ve KUDEP gibi kurumlardan onaylar alındığı ve ilk tasarıma ekler var ise bunların as-builtler ile tazelendiğinin görüldüğü söylenebilir. Yaşayan kültürün geçmiş bir eseri olan yapıların özellikle özgün malzemeler ile tamamlanması önerilmektedir.

7. sorudaki; “Tasarım ve uygulama öncesi; yapının arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapıp, buna göre uygun malzeme seçimi ve uygulaması yapıldığı

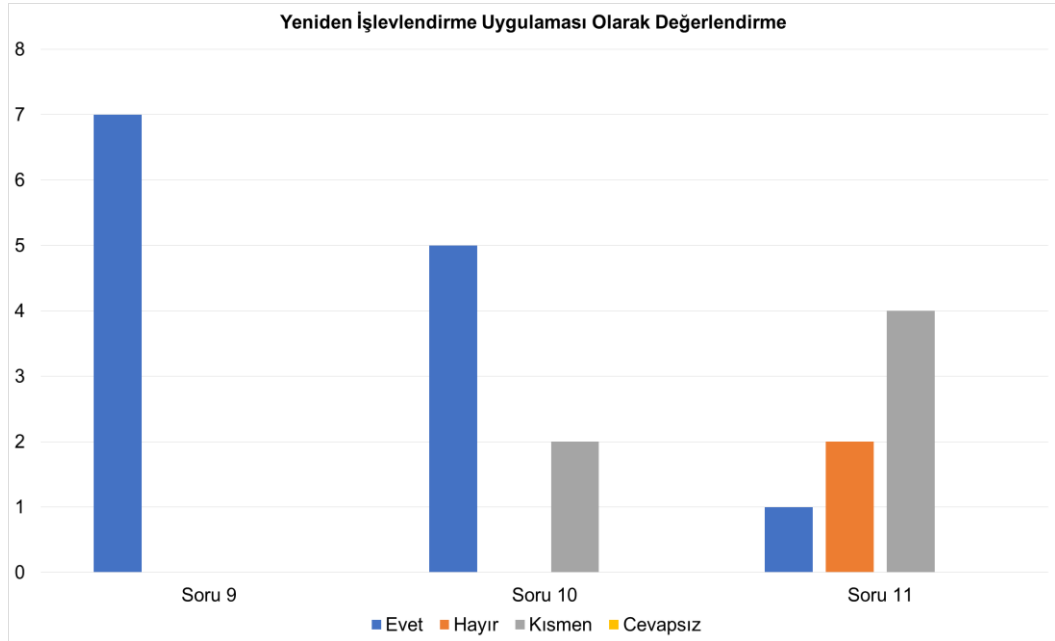
hissi oluşuyor mu?” sorusuna; 5 uzman “evet”, 1 uzman “hayır” ve 1 uzman “kısmen” cevabını vermiştir. Toplumdaki en önemli sorunlarından birisi; aidiyet hissinin eksikliği olduğu varsayılmaktadır. Anıt eserler bu hissi güçlendirecek tüm yapısal detayları ile özgün olarak restore edilmesinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Buna göre; Restorasyon öncesi ilgili uzmanların ön raporlarının olduğu ve bu doğrultuda tasarım yapıldığı düşünülebilir.

8. sorudaki; “Yapılan restorasyon tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın özgün kimliğini koruduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna; 4 uzman “evet” ve 3 uzman “kısmen” cevabını vermiştir.

Buna göre; Tasarım restitüsyon, rölöve ve restorasyon raporları ile çizimlerinin sahada genel olarak uygulanabildiği ve anıtın özgün kimliğine uygun olduğu gözlemlenebilir.

Bu cevaplara istinaden; uzmanlar, “Yeniden İşlevlendirme” yapılan binalardaki, “Restorasyon Tasarımları” ile ilgili soruların %62’sine “evet”, %9’una “hayır” ve %29’una “kısmen” olarak cevap vermişlerdir.

Tablo 3: Yeniden İşlevlendirme Uygulamaları İle İlgili Uzman Görüşlerinin Dağılımı

9. sorudaki; “Kervansarayın yapılan restorasyon ile yeniden işlev kazandırılarak kullanımının devam etmesinin yapıya fayda sağlamış mıdır?” sorusuna; 7 uzmanın tamamı “evet” cevabını vermiştir.

Buna göre; Kervansarayın yeniden işlevlendirilmesinin binanın insanlar tarafından kullanılarak sürekliliğinin devam ettiği düşünülebilir.

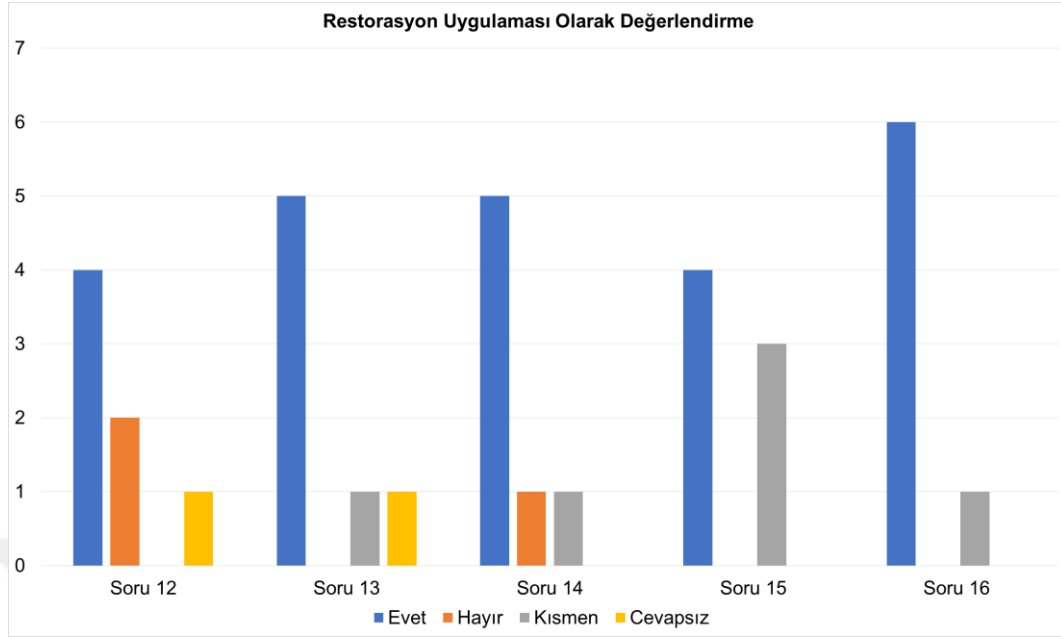
10. sorudaki; “Genel restorasyon ve yeniden işlevlendirme uygulamaları açısından; eserin dününü, bugünü ve yarını kapsayacak şekilde sürdürülebilir olduğu hissi oluşmuş mudur?” sorusuna; 5 uzman “evet” ve 2 uzman “kısmen” cevabını vermiştir. Anıt eserlerin özgün kimliğinin, bölge insanına tam olarak anlatılması gerektiği kanaati oluşmuştur.

Buna göre; Genel olarak bu tür tarihi eser kimliğine sahip binaların, özellikle yeni nesil gençler tarafından sahiplenilerek sürekliliğinin devam ettiğinin düşünüldüğü söylenilebilir.

11. sorudaki; “Yeniden işlevlendirme için yapılan, restorasyon çalışmalarında, iş yükünün fazlasının iç mekanda olduğu düşünülürse, bu bağlamda uzman ekipte iç mimar da olduğu ve etkisinin hissedildiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna; 1 uzman “evet”, 2 uzman “hayır” ve 4 uzman “kısmen” cevabını vermiştir.

Buna göre; Yeniden işlev kazandırılan bu binalarda iç mimarların uzman olarak çalışıp katkı sundukları hissini pek oluşmadığı kanaatine varılmıştır. Anıt eserlerde görevli uzmanların beslendiği kültürel kimlikle restore edilerek yeniden işlevlendirilen eserlere bir göndermede bulunmaları beklenmektedir. Bu vesileyle eserde kullanılan özellikle taşınabilir demirbaşlar ile eser arasındaki uyumun gözlenebileceği düşünülmektedir.

Bu cevaplara istinaden; uzmanlar, “Yeniden İşlevlendirme” yapılan binalardaki, “Yeniden İşlevlendirme Uygulamaları” ile ilgili soruların %62’sine “evet”, %9’una “hayır” ve %29’una “kısmen” olarak cevap vermişlerdir.

Tablo 4: Restorasyon Uygulamaları İle İlgili Uzman Görüşlerinin Dağılımı

12. sorudaki; “Restorasyonun uzman bir ekiple mi yapıldığı ve bu uzmanların özellikle yönetici olanları işin başından sonuna kadar, işin başında durarak doğru yapıldığı hissi oluşmakta mıdır?” sorusuna; 4 uzman “evet” ve 2 uzman “hayır” cevabını verirken, 1 uzman da “cevapsız” bırakmıştır.

Buna göre; Gerçekleştirilen bu restorasyonlarda uzman ekip bulundurmamak resmi bir zorunluluk ve bu uzmanların işin başında doğru müdahaleler ile işi yaptıklarının, ancak bazı uygulamalarda aksaklık olduğunu da söylenebilir.

13. sorudaki; “Restorasyon uygulamasında özgün malzeme kullanılmış mı?” sorusuna; 5 uzman “evet” ve 1 uzman “kısmen” cevabını verirken, 1 uzman da “cevapsız” bırakmıştır.

Buna göre; Uygulamalarda, özellikle restore edilen bölümlerde özgün malzemelerin kullanıldığını, ancak bazı uygulamalarda özgüne evsaf olarak çok yakın benzerlerinin de ayırt edilemeyecek şekilde kullanıldığını gözlemlenebilir.

14. sorudaki; “Dönem farkları yapının restorasyon uygulamasının sonunda da gözlemleyebiliyor mu?” sorusuna; 5 uzman “evet”, 1 uzman “hayır” ve 1 uzman “kısmen” cevabını vermiştir.

Buna göre; Özgün malzemelerin yanında, modern malzeme de kullanıldığı ve bu kullanımların fark edildiğinin gözlemlenebildiğini ve bunun da

doğru bir teknik olduğu söylenebilir. Ayrıca bu gözlemin sürdürülebilir olması beklenmektedir.

15. sorudaki; “Restorasyonun bitiminde, yapının arkeolojik ve tarihi yapısı korunmuş mu?” sorusuna; 4 uzman “evet” ve 3 uzman “kısmen” cevabını vermiştir.

Buna göre; İşlerin bitiminde, detaylara da bakıldığında yapının arkeolojik ve tarihi yapısının korunarak gün yüzüne çıktığı gözlemlenebilir. Bu belirtilen gözlemin eserin tamamını kapsammasının önemi vurgulanmıştır.

16. sorudaki; “Restorasyon uygulamasının sonunda; bütün bu uygulamalar sonucunda, esere yapılan onarımın ve yeniden işlevlendirilmesinin anıtın korunup – yaşatıldığını ve gelecek nesillere aktarıldığını düşünüyor musunuz?” sorusuna; 6 uzman “evet” ve 1 uzman “kısmen” cevabını vermiştir.

Buna göre; Restorasyon sonunda yeniden işlevlendirildikten sonra, yapılan özellikle çevre düzenlemesi ve ışıklandırmalar ile anıtın fark edilirliğinin arttığı gözlemlenebilmektedir. Bu durumun anıtın önemine ve sürdürülmesi gerekliliğine katkı sunduğu düşünülebilir. Yalnız burada önemli olanın kültürel aidiyet hissinin tam olarak oluşmasına yardımcı olması beklenmektedir.

Bu cevaplara istinaden; uzmanlar, “Yeniden İşlevlendirme” yapılan binalardaki, “Restorasyon Uygulamaları” ile ilgili soruların %68’ine “evet”, %9’una “hayır” ve %17’sine “kısmen” olarak cevap verirlerken, %6’sına da cevap vermemişlerdir.

Sağ Kol veya Hac yolu olarak da adlandırılan yol üzerinde günümüze kalabilmiş, Osmanlı Menzil Kervansaraylarının, mimari olarak bize bırakılan mirasın büyük bir kısmı ile ortak olarak, koruma kavramı açısından birden çok temel sorun olduğu görülmektedir.

- Restorasyon müdahalesine yönelik tespit ve ön değerlendirmelerin yeterince kapsamlı olmadığı ve gerekli araştırmanın özellikle sahada, yerinde, yapılmamasının gözlemlendiği görülmektedir.

- Bu ve benzeri kültür varlıklarının içinde bulundukları, doğal sebepler ile neredeyse geri dönülmez hale gelen yok olma sürecidir. Tespitlerin vaktinde yapılamaması olarak gözlemlenmektedir.
- Yeniden işlevlendirilmek maksatlı restorasyon uzun bir süreç olduğu ve bu sürenin kısaltılmaya çalışılmasının geri dönülemez sonuçlarının olduğu gözlemlenmektedir.
- Tasarımından yapımına, nihai sonuca kadar geçen sürenin tamamında uzman kişilerin varlığının yetersizliği tespit edilmiştir.

“İşlevlendirme” konusu 2016 yılında YAPEX Fuarında da yeniden gündeme getirilmiştir. Mimar Sinan’ın yapmış olduğu yapılarda bugün farklı işlevlerle yaşatılmaya devam etmektedir. Kervansaraylar, yollar üzerinde bulunan ve kasabalarda yolcuların konaklamasında kullanılan odaları, avluları, eşya ambarları ve hayvanlar için ahırları bulunan yapı türü olarak bilinmektedir. Mimar Sinan, 30’a yakın kervansaray inşa etse de bir kısmı günümüzde yok olmuş, bir kısmı da bugün çarşı olarak kullanılmaktadır (Geçkalan, 2017:46).

Koruma kanunları, bir eserin korumasından başlayıp sonrasında çevresiyle beraber şehir ölçeğine yayılan bir anlayışı göstermektedir. Bu süreçte;

- XX. Yüzyılda beraber koruma alanı ile ilgili olarak kurumsal ve hukuki çerçevede altyapı için oluşum başlayarak, koruma alanında kurumsal olmanın ilk hareketin başlaması ile “*Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu*” kurulmuştur.
- 1950’li yıllarda şehir planlamaya bakış açısı değişmiş ve genişleyerek akademik alanlarda bu konular ayrıntılı olarak ele alınmaya başlanılmıştır.

- 1970’li yıllar ile beraber koruma algısı ölçeğinin açılarak sit alan ölçeğine kadar ulaşıyor olması ve akademi alanında hassasiyetle “*Eski Eserler Yasası*” çıkarılarak, Türkiye’de mevcut gayrimenkullerin tespitinin yapılması, belgelenmesi ve de tespit işlemlerinin yapılmasına başlanmasına geçilmiştir.
- 1980’li yıllar ile beraber bir plan ve koruma altına alma aktif olarak çalışacak olup, kurumsallaşmaya başlayan, kentsel olarak koruma altına alma sisteminde bilimsel olarak çalışmalar yaparak uygulama içine alınmış ve dolayısı ile konservasyon çalışmaları uluslararası düzeydeki çalışmalar ile beraber başlanılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, “*Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası*” kanunlaşmış ve bunla beraber, koruma hedeflenmiştir.
- 2000’li yılların başında plan yapma alanında ve koruma sahasında aktif olarak çalışacak kurumlar ve akademi alanında olan kesimlerin bilimsel açıdan uygulamalara katılım sağlamaları artmıştır. Yerel yönetimlerde uluslararası düzeyde beraber çalışma yaparak şehirlerin yapılarının korunması konusunda önder olma yolunda çalışmalara başlamışlardır. Bütün bu gelişmelerin yolunda koruma sistemi 2004 senesinden bugüne 5226 sayılı yasa ile uzun vadeli ve oturtulmaya çalışılmaktadır.

İncelenen yapılarda zaman içinde oluşmuş hasarların sadece doğa eksenli olmadığı özellikle insan eliyle bilerek ve doğrudan yapıldığı görülmektedir. İşlevsellik kazandırmak için yapılan düzenlemeler doğru ve planlı olmadığı için tarihi yapılara zarar verdiği yapılan araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma sürecinde yapılan literatür taramalarında restorasyonda kullanılan tekniklerin, yeniden işlevlendirme tasarımcılarının anlatımına yer verildiği; fakat tanımlamalarda tasarım öğeleri çizgi, yön, biçim, boyut, doku, değer, renk ilkeleriyle tasarımda denge, bütünde birlik, hiyerarşi, oran-orantı,

birimde uygunluk, renklerde kontrast ve baskınlık durumlarının incelenmedikleri görülmüştür.

Tarihi yapıların ilk yapıldıkları dönem şartları için en uygun şekilde yapıldığı, ihtiyaç durumunda farklı alanlarda kullanım için tasarlandığı da tespit edilmiştir. Bu bazı geriye kalan kalıntı izlerinde de görülebilmektedir. Bütün yapıların dönemine göre çok fonksiyonlu olarak yapıldığı, sadece insanların değil yanlarında getirdikleri hayvanlarında düşünüldüğü imar planları görülmektedir. Bu yapıların günümüz ihtiyaçları kapsamında farklı ofis veya eğitim veren kurumlar için kullanılabilir olması, günümüz ihtiyaçlarının da giderilmesine katkı sağlamaktadır.

Yapılarda kullanılan malzeme yapının oluşmasının yanında estetik kaygıları da bünyesinde taşımaktadır. İnceleme kapsamına alınan yapılar ve buna benzer yapıların geneline bakıldığında, hepsinde bu hassasiyet görülmektedir. Yapılar insanların her ihtiyacını görecekleri şekilde tasarlanmış olup, buraya gelen misafirler ve ticaret yapan insanların günlük ihtiyaçlarına cevap vermektedirler. Bazı yapılar incelendiğinde özel misafirler için ayrı birer alan yapıldığı görülmektedir. Araştırma kapsamında var olan kalıntılar az da olsa, bu kalıntılar incelenen örneklerin bütün açıklığı ile tespit edilmesine yardımcı olmuştur.

Günümüzde bu yapılara işlevsellik kazandırılması amacı ile kontrolsüz birçok çalışma yapılmış, ancak bu yapıların genel özelliğine zarar vermiştir. Bu konuda alanında uzman, saha çalışması tecrübesi olan kişilerin çalışma alanlarından yerel yönetimlerinde bu konularda çalışması işlevsellik olarak kullanımlarda öncülük etmesi sağlanmalıdır. Ancak bu şekilde tarihi ve kültürel katkısı olan yapıların korunması mümkün olacaktır.

4.2. Öneriler

Mevcut yapılan ve ileride yapılması düşünülen onarım ve yeniden işlevlendirme süreçlerine aşağıdaki öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır. Yapılan tespitlere bağlı olarak, onarım ve bakım yerinde ve zamanında olur ise yapılara faydalı olacağı düşünülmüştür.

- Anadolu'daki Osmanlı Menzil Kervansarayları gibi bütün restore edilmesi planlanan taşınamaz kültür varlıklarına yapılmış, restorasyon müdahalelerinde kullanılabilir olan araştırmaların önceliklerinin tespit edilmesi çok önemlidir.
- Oluşturulmuş olan veya oluşturulacak olan koruma amaçlı envanterin yapıların temel bozulma sorunlarını tespit etmesi ve restorasyon müdahalelerine de yol gösterici olması beklenmektedir.
- Bu alanda ne yazık ki yapılan uygulamalara, uygulanan yöntemlere ve tekniklerine yardımcı olacak özellikteki var olan yayınlar yeterli olmamaktadır.
- Taşınamaz kültür varlıklarının yapıldıkları devirden günümüze, çok çeşitli nedenlerle bozulmalarını engellemek için gerekenler ivedilikle yapılmalıdır.
- Ancak erken dönemlerde doğa olayları sonucunda ortaya çıkan aşınmalar, yerlerini son dönemlerde ne yazık ki insan eliyle yapılmış olan zararlara bırakmıştır. Bu durumda da maalesef insanın çeşitli vesileler ile yaptığı ve yapmakta olduğu plansız şehirleşme çabalarından kaynaklandığı gözlemlenebilmektedir.
- Günümüze kalabilmiş taşınamaz kültür varlıklarını koruma ve yapılan restorasyon müdahalelerinde, korunmaları gereken niteliklerinin içinde, tarihsel süreçlerinin de göz önünde bulundurularak, müdahalelerin bu doğrultuda yapılmasına ve özünün kaybedilmeden gerçekleştirilmesine dikkat edilmesinin yapıya faydalı olacağı düşünülmektedir.

- Bütün bu veriler doğrultusunda restorasyon öncesi tespitin çok önemli olduğu ve ardından uygulamanın gerçekleştirilmesi, en son olarak eski kimliğini kaybetmeden yeni kimlik kazandırmanın önemi ortaya çıkarmaktadır.
- Her şantiyenin başında kesinlikle uzman bir şantiye şefinin olmasının ve bu kişinin restorasyon sürecinde oluşabilecek anlık müdahale kararlarına yetkinliğinin olması gerekmektedir. Ayrıca bu müdahaleler yeni eklenecek çizimler ile tasarıma dahil edilmelidir.

Yapılan araştırma, konusunda sahada bulunan araştırmacılara, akademisyenlere ve yerelde görev yapan kamu ve özel kurumlardaki yöneticilere özel görevler düşmektedir. Eski olanı korumak ve yeni ihtiyaçlar için yapıların tasarımlarını doğru ve kullanılabilir düzeyde yapmak gerekmektedir. Bunları yaparken yapı geleneğine bağlı kalınarak yapılmalı ve günümüzde farklı alanlarda kullanılabilecek şekilde imar edilmelidir. Yapı planlarında öncelik sürdürülebilirlik olmalıdır. Değişen ve hızla gelişen dünyanın ihtiyaçlarının, ancak bu şekilde karşılanabilmesi mümkün olacaktır. Yapılan tasarımların özgün olmasının yanında yöreye uygun malzemeler kullanılarak yapılması da zorunludur.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Zeynep. (2009). *Tarihi Çevrede Koruma ve Restorasyon*, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayını.
- Altınsapan, Erol, Deveci, Abdullah ve Gerengi, Ali. (2011). *Eskişehir Kurşunlu Külliyesinde Bulunan Sıbyan Mektebi Olarak Bilinen Yapıdaki Mimari Değişimler ve Özgün İşlevi Hakkında Bir Deneme*. Uluslararası Katılımlı XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı. 19-21 Ekim. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, S: 37-54.
- Atay, R. Filiz. (2016). *Alois Riegl'in Tarihi Anıtlar Kuramı ve Modern Kült Olarak Anıtlar*. Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi, 16, S: 21-26.
- Bektaş, Cengiz. (2001). *Koruma onarım*, İstanbul: Literatür Yayınları. Cantay, G. (1988). Kervansaraylar. (Editör: Sadi Bayram). Mimar Baş Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul: Vakıflar Genel Müdürlüğü, S: 369-392.
- Çobanoğlu, Ahmet Vefa. (2003). *Lala Mustafa Paşa Külliyesi*, TDV İslam Ansiklopedisi, 27, S: 75-77. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Dedehayır, Handan. (2010). *Yerelden Ulusala Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci*, ÇEKÜL Vakfı (E-Kitap). İstanbul: Stil Matbaacılık.
- Dinçer, İclal Sema ve Akın, Oya. (1994). *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kapsamında Koruma Planı ve İdari Yapısı*, 2. Kentsel Koruma Yenileme ve Uygulama Kollokyumu, İstanbul, S: 127-131.
- Dişli, Gülşen ve Günel, Gökçe. (2020). *Türkiye'de Gayrimenkul Eski Eserler Anıtlar Yüksek Kurulunun Oluşumu, Gelişimi ve Kararlarının Günümüz İlke Kararlarıyla Kıyaslanması*, Grid Mimarlık ve Tasarım Dergisi, 3 (1), S: 2-27.
- Erder, Cevat. (1968). *Venedik Tüzüğü Uluslararası Tarihi Anıtları Onarım Kuralları*. Vakıflar Dergisi, 7, S: 111-116.

- Erder, Cevat. (1977). *Venedik Tüzüğü Tarihi Bir Anıt Gibi Korunmalıdır*. O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi, 3 (2), Sayfa: 167-190.
- Erder, Cevat. (2007). *Tarihi Çevre Bilinci*, Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.
- Erzincan, Tuğba. (2009). *Sinan Paşa Külliyesi*. TDV İslam Ansiklopedisi, 37, S: 237-239. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Eskici, Bekir, Akyol, Ali Akın ve Kadioğlu, Yusuf Kağan. (2008). *Payas Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi Yapı Malzemeleri, Bunlarda Görülen Bozulmalar ve Çözüm Önerileri*. 23. Arkeometri Sonuçları Toplantısı. 28 Mayıs – 1 Haziran 2007. Ankara: Kültür Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi, S: 69-90.
- GEEAYK teşkiline ve vazifelerine dair Kanun. (1951). *T. C. Resmi Gazete*, 7853, 9 Temmuz 1951.
- Geçkalan, Levent. (2017). *Mimar Sinan ve Ticaret Yapıları*. Yerel Kimlik Dergisi, İstanbul, 51, S: 42-49.
- Gültepe, Ayşe. (2018). *Kodlama öğretimi yapan bilişim teknolojileri öğretmenleri gözüyle öğrenciler kodluyor*. Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi, 2 (2), S: 50-60.
- İnce, Kasım. (2002). *Kurşunlu Külliyesi*. TDV İslam Ansiklopedisi, 26, S: 448-450. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Jokilehto, Jukka Ilmari. (1986). *A History of Architectural Conservation*, D.Phil Thesis, The University of York Institute of Advanced Architectural Studies, England.
- Karabağ, Kutay. (2018). *Özgün Bir Yerleşim Olarak Kalkan'ın Tarihi ve Mimari Nitelikleri*, Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, 13 (2), S: 201-225.
- Kaya, Çiğdem ve Gelmez, Koray. (2013). *Grassroots Empowerment With Design in A Community Of Practice In Turkey*. Journal Of Arts & Communities, 5 (1), S: 55-72.
- Kejanlı, Türkan, Akın, Can Tuncay ve Yılmaz, Aysel. (2007). *Türkiye’de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (19), S: 179-196.

- Koçu, Reşad Ekrem. (1936). *Lüleburgaz Kervansarayı*. Mimar Sinan Cumhuriyet'in Broşürü, İstanbul: Matbaacılık ve Neşriyet Türk Anonim Şirketi, S: 15-17.
- Kuban, Doğan. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama*, İstanbul: Yapı Endüstrisi Yayını.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu. (1983). T. C. Resmi Gazete, 18113, 23 Temmuz 1983.
- Magann, Eugenia, Hope. (2001). *Theories Of Preservation As Applied In A Contemporary Setting With An Emphasis On Carlo Scarpa*, A Senior Thesis, The General Studies Council In The College Of Arts And Sciences At Texas Tech. University, Lubbock.
- Müderrişoğlu, Mehmet, Fatih. (1993). *16. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda İnşa Edilen Menzil Külliyesi*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Müderrişoğlu, Mehmet, Fatih. (1994). *Bir Osmanlı-Türk Şehri Olarak Belen*, Vakıflar Dergisi, 24, S: 237-272.
- Müderrişoğlu, Mehmet, Fatih. (1995). *Bâni Çoban Mustafa Paşa ve Bir Osmanlı Şehri Gebze*, Vakıflar Dergisi, 25, S: 67-124.
- Müderrişoğlu, Mehmet, Fatih. (2009a). *Sokullu Mehmed Paşa Külliyesi (Lüleburgaz)*. TDV İslam Ansiklopedisi, 37, S: 363-364. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Müderrişoğlu, Mehmet, Fatih. (2009b). *Sokullu Mehmed Paşa Külliyesi (Payas)*. TDV İslam Ansiklopedisi, 37, S: 364-366. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Öngen, Abdullah Sinan ve Vardar Kadriye Figen. (2018). *Gebze Mustafa Paşa Külliyesi: Mısır Kaynaklı Taş Bezemeli Memlûk Sanatı*. Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi, 21, S: 3-28.
- Pehlivan, Fahriye Gamze Eraybat. (2018a). *Edirne Rüstempaşa Kervansarayı'nın Yeni İşlevinin Değerlendirilmesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi, 3 (2), S: 1-20.
- Pehlivan, Gamze Fahriye. (2018b). *Anıtsal Türk Mimarlık Örneklerinden Deveci*

- Han'ın Yeniden İşlevlendirilmesi*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 43, S: 537-559.
- Ramazanoğlu, Gözde. (2008). *16. Yüzyılda Osmanlı Külliyesi*. Çukurova, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17 (3), S: 333-344.
- Reyhanlı, Tülay. (1978). *Bursa Yenişehirinde Koca Sinan Paşa Camii ve İmareti*, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi, 9. Özel Sayısı, S: 373-396.
- Rosas, Lucia Maria Cardoso. (2005). *The Restoration of Historic Buildings Between 1835 and 1929: the Portuguese Taste*, e-Journal of Portuguese History, 3 (1), P:1-12.
- Sak, İzzet ve Çetin, Cemal. (2004). *XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Menziller ve Fonksiyonları: Akşehir Menzilleri Örneği*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 16, S: 179-221.
- Salman, Ayla. (1976). *Taşınmaz Eski Eserlerde ve Etrafında Yapılacak İnşaata Uygulanması Gereken Hükümler*, İstanbul: İmar ve İskân Bakanlığı Yayınları, S: 51-59.
- Saatçi, Suphi. (2017). *Sinan'ın Ayak İzlerinde Bir Payitahttan Diğerine Yolculuk*, Özel Sayı, İstanbul: MTT İletişim.
- Seyhan, Köksal. (1993). *Çoban Mustafa Paşa Külliyesi*, TDV İslam Ansiklopedisi, 8, S: 351-354, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Sönmez, Selami. (2007). *Ortaçağ Türk ve İslam Dünyasında Kervansaraylar (Hanlar-Ribatlar)*, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 15, S: 270-296.
- Sönmezer, Şükrü ve Ögel, Semra. (2004). *Lüleburgaz Sokollu Mehmed Paşa Camii'nde Oran – Strüktür İlişkisi*, İTÜ Dergisi/A (Mimarlık, Planlama, Tasarım), 3 (1), S: 75-79.
- Süvari, Anıl. (2015). *Restorasyon Sürecinde Yerin Ruhu Kavramı ve İç Mimarlık İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme – Eskişehir Kurşunlu Külliyesi Kervansarayı*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- Şancı, Fuat. (2006). *Hatay İlinde Türk Mimarisi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Tamer, Cahide. (1974). *Cumhuriyet Devrinde Eski Eser Anlayışı ve Onarım Faaliyetleri*. Rölöve ve Restorasyon Dergisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara: Pan Matbaası, 1 (1), S: 9-15.
- Temiz, Mine. (2004). *Payas Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi*, Vakıf Dergisi (Hatay Vakıflar Bölge Müdürlüğü Yayını), 1 (1), S: 13-18.
- Turani, Adnan (1975), *Restorasyon*, Sanat Terimleri Sözlüğü, Ankara, S:110.
- Ülgen, Ali Saim. (1974). *Tarihi Anıtların Korunması ve Onarılmasına Ait Prensipler*, Rölöve ve Restorasyon Dergisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara: Pan Matbaası, 1 (1), S: 16-20.
- Werning, Remei Capdevila. (2013). *Constructing the Absent — Preservation and Restoration of Architectur*, Proceedings of the European Society for Aesthetics, 5, P: 163-177.
- Yavaş, Doğan. (2012). *Yenişehir'den Kaçanik'e*, Bursa'da Zaman Dergisi, 4, S: 37-39.
- Yazgan, İlhan Okan ve Ünay, Ali İhsan. (2019). *Bursa, Yenişehir Sinan Paşa Külliyesi İmaratinin Sayısal Modellenmesi Ve Yapısal Analizi*. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, 8 (2), S: 1193-1203.
- Zakar, Lory ve Eren, Özlem. (2020). *Tarihi Bina Tasarımında Strüktür ve Malzeme Seçimi için Bir Değerlendirme Modeli*, Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi E-Dergisi, 15 (3), S: 369-383.
- Yücel, Ceyhan ve Gülersoy, Nuran Zeren. (2006). *Türkiye'de Kentsel Sit Alanlarının Planlaması İçin Bir Sistem Önerisi*, İTÜ Dergisi/A, 5 (1), S: 3-14.

Sanal Kaynaklar

- Akgün, Cengiz. (2018). Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi, Tarihi Fotoğrafı, Gebze Haber, <https://www.gebzehaber.net/service/amp/gebze-coban-mustafa-pasa-kuliyesi-41010h.htm>. Erişim Tarihi: 24.06.2018.

- Akşehir Postası. (2023). İlgin Kitap Kafede Geri Sayım Başladı, Haberinin Fotoğrafi, <https://www.aksehirpostasi.com/ilgin-kitap-kafede-geri-sayim-basladi/32691/>, Erişim Tarihi: 17.01.2023.
- ANİ. (Ani Anıtsal Yapıları Koruma Değerlendirme ve Yapım Mimarlık, Restorasyon A.Ş.) (2021). Konya – İlgin Lala Mustafa Paşa Külliyesi Rölöve – Restitüsyon – Restorasyon Projeleri, <http://anitsal.com/proje/26/KonyaIlg%C4%B1nLalaMustafaPa%C5%9FaK%C3%BClliyesiR%C3%B6l%C3%B6veRestit%C3%BCsyon-RestorasyonProjeleri>, Erişim Tarihi: 16.02.2021.
- Ardoğa, Nedim. (2020). Sokollu Mehmet Paşa Kervansarayı, Avlunun Fotoğrafi. https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Sokollu_Mehmet_Pa%C5%9Fa_Kervansaray%C4%B1&oldid=22728492, Erişim Tarihi: 19.06.2020.
- Bedesten Net. (2020). Konya İlgin – Lala Mustafa Paşa Hanı, <http://www.bedesten.net/kervansaraylar/289-konya-ilgin-lalamustafapasa-hani.html>, Erişim Tarihi: 16.02.2020.
- Belen Kaymakamlığı. (2020). Han – Kanuni Sultan Süleyman Kervansarayı. <http://www.belen.gov.tr/han-kanuni-sultan-suleyman-kervansarayi>, Erişim Tarihi: 27.11.2020.
- Bıçak, N. (2015). 23.06.2015 Tarihli 435 Yıllık Külliye'nin Duvarını Yıkıp Kamyon Girişi İçin Kapı Açtılar, Haberi İle İlgili Fotoğrafi, <https://www.milliyet.com.tr/galeri/435-yillik-kulliye-nin-duvarini-yikip-kamyon-girisi-icin-kapi-actilar-455979>, Erişim Tarihi: 10.11.2021.
- Bilgimnette. (2012). Lala Mustafa Paşa Külliyesi, <https://www.bilgimnette.com/lala-mustafa-pasa-kulliyesi.html>, Erişim Tarihi: 07.04.2012.
- Bozok, Hüseyin. (2018). Kervansaray'da El Sanatları Sergisi, İle İlgili Fotoğraf, <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/hatay/kervansarayda-el-sanatlari-sergisi-40875103>, Erişim Tarihi: 22.06.2018.
- Bursapage Haber ve Medya Sitesi. (2022). Bursa Hakkında Her Şey, Adlı Sayfadaki, Bursa Yenişehir Sinan Paşa Külliyesinin Temellerine Ait

- Fotoğrafi, <https://www.facebook.com/bursapage/photos/pcb.10156753603691367/10156753603461367/>, Erişim Tarihi:22.02.2022.
- Cambaz, Mustafa. (2012). Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi – Kervansarayı, Fotoğrafları, https://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=33314, Erişim Tarihi: 24.07.2012.
- Çekül (2015). Sokollu Mehmet Paşa Kervansarayı / Sinan’a Saygı, <https://sinanasaygi.org/eserler.asp?action=eserDetay&ID=214>, Erişim Tarihi: 04.11.2015.
- Çoban Mustafa Paşa Vakfı. (2021). Sivil Toplum Örgütü / Kendi Sitesinden, Külliye'nin Fotoğrafları, <https://www.facebook.com/cobanmustafapasavakfi/>, Erişim Tarihi: 19.09.2021.
- EKAP. (2021). Elektronik Kamu Alım Platformu, <https://ekap.kik.gov.tr/EKAP/Default.aspx>, Erişim Tarihi: 01.01.2021.
- Emlak Kulisi. (2014). Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi Restore Edildi!, Haberinin Fotoğrafi, <https://emlakkulisi.com/sokullu-mehmet-pasa-kuliyesi-restore-edildi/322434>, Erişim Tarihi: 16.12.2014.
- Eskişehir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2022). Kuşunlu Külliyesi, Fotoğrafi. <https://eskisehir.ktb.gov.tr/TR-149935/kursunlu-camii-ve-kuliyesi.html>, Erişim Tarihi: 22.02.2022.
- Hatay Valiliği. (2022). Belen Kanuni Külliyesi, Fotoğrafi, <http://hatay.gov.tr/kuliyeler>, Erişim Tarihi: 17.05.2022.
- Hmood, Kabila Faris. (Ocak 2016). Conservation and Restoration of Archaeological and Historic Buildings Some Succesful Experiences, https://www.researchgate.net/publication/311308521_Conservation_and_Restoration_of_Archaeological_and_Historic_Buildings_Some_successful_experiences.pdf, Erişim Tarihi: 03.11.2019.
- Ilgın Kaymakamlığı. (2020). Ilgın Lala Mustafa Paşa Külliyesi. <http://ilgin.gov.tr/ilgin-lala-mustafa-pasa-kuliyesi>, Erişim Tarihi: 16.02.2020.

- KİK. (2021). Çoban Mustafa Paşa Külliyesi İhale Bilgileri, <https://ekap.kik.gov.tr/EKAP/Ortak/IhaleArama/index.html>, Erişim Tarihi: 15.03.2021.
- Konya Bakış. (2022). İlgin'da gençlere özel Kitap Kafe, Haberinin Fotoğrafi, <https://konyabakis.com/yerel/ilginda-genclere-ozel-kitap-kafe-15133h>, Erişim Tarihi: 17.10.2022.
- Köklü, Lale. (2016). Tarihi Külliye'nin İhtişamı Göz Kamaştırıyor, Haberinin Fotoğrafi / AA (Anadolu Ajansı), <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/tarihi-kulliyenin-ihisami-goz-kamastiriyor/638473#>, Erişim Tarihi: 31.08.2016.
- Payas Belediyesi. (2021). Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi, <https://www.payas.bel.tr/sayfa.php?idno=11>, Erişim Tarihi: 16.02.2021.
- SES / İskenderun. (2018). Öğretmenler Tarihi Mekânda Buluştu, Haberinin Fotoğrafi, <http://www.iskenderuneses.net/haber/ogretmenler-tarihi-meknda-bulustu-6814.html>, Erişim Tarihi: 27.11.2018.
- Şahin, Bekir. (2015). İlgin Lala Mustafa Paşa Camii Kütüphanesi, <https://konyaarastirmalari.blogspot.com/2015/11/ilgin-lala-mustafa-pasa-camii.html>, Erişim Tarihi: 25.11.2015.
- Tarihi Kentler Birliği. (2022). Hakkımızda, <https://www.tarihikentlerbirligi.org/hakkimizda/tarihce/>, Erişim Tarihi: 12.12.2022.
- Taş, Salim. (2020). Payas Kalesi'nin Restorasyonunda Sona Gelindi, Haberinin Fotoğrafi, Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/payas-kalesinin-restorasyonunda-sona-gelindi-/2067330>, Erişim Tarihi: 06.12.2020.
- TKA. Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri. (2021). Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi, <http://www.kirklarelienvanteri.gov.tr/anitlar.php?id=246>, Erişim Tarihi: 16.02.2021.
- TRT Haber. (2019). İpek Yolu'nun 5 Asırlık Külliyesine Restorasyon, <https://www.trthaber.com/haber/yasam/ipek-yolunun-5-asirlik-kulliyesine-restorasyon-434628.html>, Erişim Tarihi: 08.10.2019.

- Tünaydın. (2022). Tarih Ve Kültür Kokan Kent.
<https://www.tunaydingazetesi.com/haber/55956/tarih-ve-kultur-kokan-kent/>, Erişim Tarihi: 08.02.2022.
- Türk Dil Kurumu. (2022). Restorasyon, Türkçe Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü,
<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 21.02.2022.
- Türkiye Kültür Portalı. (2013a). Lüleburgaz Sokullu Mehmet Paşa Kervansarayı – Kırklareli, İle İlgili Fotoğraflar,
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirklareli/gezilecekyer/luleburgaz-sokullu-mehmet-pasa-kervansarayi>, Erişim Tarihi: 11.01.2013.
- Türkiye Kültür Portalı. (2013b). Lüleburgaz Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi – Kırklareli, İle İlgili Fotoğraflar,
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirklareli/gezilecekyer/luleburgaz-sokollu-mehmet-pasa-kulliyesi>, Erişim Tarihi: 09.01.2013.
- Wordpress. (2021). Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi, İle İlgili Fotoğraflar,
<https://payassenlendirme.wordpress.com/sokullu-mehmet-pasa-kulliyesi/>, Erişim Tarihi: 16.02.2021.
- Yüzer Cankılıç, Cennet. (2019). Sinan Paşa Külliyesi'ndeki Restorasyon Kepazeliği!, Haberinin Fotoğrafları,
<https://www.yenidonem.com.tr/yazarlar/cennet-yuzer-cankilic-103/sinan-pasa-kulliyesi-ndeki-restorasyon-kepazelig-10832.html>, Erişim Tarihi: 02.05.2019.

EKLER

UZMAN GÖRÜŞME FORMU

Değerlendirme Kriterleri (Tasarım ve Restorasyon Uygulamaları olarak)		Durumu (Evet, Hayır, Kısmen)	Açıklamalar (Ekleme istediğiniz bir şey var ise, bu bölüme yazabilirsiniz.)
Tasarım Açısından	Yeniden İşlevlendirme Tasarımı	Soru 1: Verilen yeni işlevde; işi veren kurumun, diğer paydaşların ve/veya başkaca uzmanların katkısı olduğu gözlemlenebiliyor mu?	
		Soru 2: Kervansarayın modern görevler; kafeterya, sergi ve çok amaçlı salon gibi, verilerek ve kullanılarak yaşatılmasına uygun tasarlandığını hissi oluşuyor mu?	
		Soru 3: Yapının yeni işlevi için gerekli olan modern ihtiyaçların gereksinimi olan; tuvalet, mutfak ve enerji odaları gibi eklentiler yapı ile bütünlük sağlamakta mıdır?	
		Soru 4: Kervansarayın yeni işlevi; fonksiyonel ve yapının tamamının kullanımına yönelik mi?	
		Soru 5: Yapılan yeniden işlevlendirme tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın yaşatılmasına katkı sunduğunu düşünüyor musunuz?	
	Restorasyon Tasarımı	Soru 6: Yapının restorasyonu açısından; tasarımında ve uygulamasında ana plan elemanlarına, gerekli onaylar alınarak ve as-bült projeler işlenerek, yapılan eklemeler yapı ile bütünlük sağlamış mıdır?	
		Soru 7: Tasarım ve uygulama öncesi; yapının arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapıp, buna göre uygun malzeme seçimi ve uygulaması yapıldığı hissi oluşuyor mu?	
		Soru 8: Yapılan restorasyon tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın özgün kimliğini koruduğunu düşünüyor musunuz?	
Uygulamalar Açısından	Yeniden İşlevlendirme Uygulaması	Soru 9: Kervansarayın yapılan restorasyon ile yeniden işlev kazandırılarak kullanımının devam etmesinin yapıya fayda sağlamış mıdır?	
		Soru 10: Genel restorasyon ve yeniden işlevlendirme uygulamaları açısından; eserin düntünü, bugünlünü ve yarınını kapsayacak şekilde sürdürülebilir olduğu hissi oluşmuş mudur?	
		Soru 11: Yeniden işlevlendirme için yapılan, restorasyon çalışmalarında, iş yükünün fazlasının iç mekanda olduğu düşünüldürse, bu bağlamda uzman ekipte iç mimar da olduğu ve etkisinin hissedildiğini düşünüyor musunuz?	
	Restorasyon Uygulaması	Soru 12: Restorasyonun uzman bir ekipte mi yapıldığı ve bu uzmanların özellikle yönetici olanları işin başından sonuna kadar, işin başında durarak doğru yapıldığı hissi oluşmakta mıdır?	
		Soru 13: Restorasyon uygulamasında özgün malzeme kullanılmış mı?	
		Soru 14: Dönem farkları yapının restorasyon uygulamasının sonunda da gözlemleyebiliyor mu?	
		Soru 15: Restorasyonun bitiminde, yapının arkeolojik ve tarihi yapısı korunmuş mu?	
		Soru 16: Restorasyon uygulamasının sonunda; bütün bu uygulamalar sonucunda, esere yapılan onarımın ve yeniden işlevlendirilmesinin anıtın korunup – yaşatıldığını ve gelecek nesillere aktarıldığını düşünüyor musunuz?	

Bu form; “Yeniden İşlevlendirme Tasarımı ve Restorasyon Uygulamaları” konusunda, bir çok eserin yeniden işlevlendirme tasarımını yapmış ve/veya restorasyon uygulamalarında bulunmuş “Uzmanlar” tarafından doldurulmuştur.

UZMAN KİŞİLERİN KÜNYELERİ ve FORMLARI

Değerlendirme Kriterleri (Tasarım ve Restorasyon Uygulamaları olarak)		Durumu (Evet, Hayır, Kısmen)	Açıklamalar (Eklemek istediğiniz bir şey var ise, bu bölüme yazabilirsiniz.)	
Tasarım Acsından	Yeniden İşlevlendirme Tasarımı	Soru 1: Verilen yeni işlevde; işi veren kurumun, diğer paydaşların ve/veya başkaca uzmanların katkısı olduğu gözlemlenebiliyor mu?	Hayır	Yeni işlev verilmesi olumlu olsa da, mekan kalitesini daha da arttıracak biçimde düzenleme yapılması ve tefrışat elemanlarının kullanılması terich edilebilirdi.
		Soru 2: Kervansarayda modern görevler; kafeterya, sergi ve çok amaçlı salon gibi, verilerek ve kullanılarak yaşatılmasına uygun tasarlandığını hissi oluşuyor mu?	Kısmen	Yeni işlev verilmesi olumlu olsa da, verilen fonksiyonlara dahay uygun ve esnek biçimde tasarlanabilirdi.
		Soru 3: Yapının yeni işlevi için gerekli olan modern ihtiyaçların gereksinimi olan; tuvalet, mutfak ve enerji odaları gibi eklentiler yapı ile bütünlük sağlamakta mıdır?	Hayır	Tam olarak eklenti yapıları göremesem de iç mekandaki kontrol odasının malzeme ve tasarım açısından orijinal doku ile uyumlu olmadığı söylenebilir.
		Soru 4: Kervansarayı yeni işlevi, fonksiyonel ve yapının tamamının kullanımına yönelik mi?	Evet	Yapının kültür merkezi olarak aktif kullanıldığı görülmektedir. Mekan büyüldüğü ve şekli itibari ile toplu organizasyonlar için kullanıma uygundur.
		Soru 5: Yapılan yeniden işlevlendirme tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın yaşatılmasına katkı sunduğunu düşünüyor musunuz?	Kısmen	Yeniden işlevlendirmeye dair tüm detaylara hakim olmamakla birlikte , kontrol odası, açıkta duran elektrik kabloları gibi detayların uygulamada eksiklikler olduğunu gösterdiği söylenebilir.
	Restorasyon Tasarımı	Soru 6: Yapının restorasyonu açısından; tasarımında ve uygulamasında ana plan elemanlarına, gerekli onaylar alınarak ve as-built projeler işlenerek, yapılan eklemeler yapı ile bütünlük sağlamış mıdır?	Evet	Yapıya yapılan ekleri tam olarak görememekle birlikte iç mekan ve dış cephede yapılan temizlik ve onarım müdahalelerinin yapıya değer kattığı söylenebilir.
		Soru 7: Tasarım ve uygulama öncesi; yapının arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapıp, buna göre uygun malzeme seçimi ve uygulaması yapıldığı hissi oluşuyor mu?	Evet	
		Soru 8: Yapılan restorasyon tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın özgün kimliğini koruduğunu düşünüyor musunuz?	Kısmen	
Uygulamalar Acsından	Yeniden İşlevlendirme Uygulaması	Soru 9: Kervansarayı yapılan restorasyon ile yeniden işlev kazandırılarak kullanımının devam etmesinin yapıya fayda sağlamış mıdır?	Evet	Tarihi yapıların restorasyon ile yeniden işlevlendirilmesi yapının gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir ölçüttür ve yapının yaşamasına katkı sağlamaktadır.
		Soru 10: Genel restorasyon ve yeniden işlevlendirme uygulamaları açısından, eserin düntünü, bugtünü ve yarınını kapsayacak şekilde sürdürülebilir olduğu hissi oluşmuş mudur?	Kısmen	Yapı, yeni fonksiyonuyla birlikte nitelikli kullanılır ve mekan kalitesi korunursa ancak sürdürülebilirlik alanında doğru değerlendirdiğinden bahsedilebilir.
		Soru 11: Yeniden işlevlendirme için yapılan; restorasyon çalışmalarında, iş yükünün fazlasının iç mekanda olduğu düşünülürse, bu bağlamda uzman ekipte iç mimar da olduğu ve etkisinin hissedildiğini düşünüyor musunuz?	Hayır	Bir mimar iç mekana en az bir iç mimar kadar hakimdir ve müdahale edebilir.
	Restorasyon Uygulaması	Soru 12: Restorasyonun uzman bir ekiple mi yapıldığı ve bu uzmanların özellikle yönetici olanları işin başından sonuna kadar, işin başında durarak doğru yapıldığı hissi oluşmakta mıdır?	Evet	Göründüğü kadarı ile - iç mekandaki temizlik ve dış cephe temizlikleri dikkate alındığında- bir restorasyon uzmanı ile çalışıldığı hissi oluşmaktadır.
		Soru 13: Restorasyon uygulamasında özgün malzeme kullanılmış mı?	Evet	Görebildiğim kadarıyla evet
		Soru 14: Dönem farkları yapının restorasyon uygulamasının sonunda da gözlemleyebiliyor mu?	Evet	
		Soru 15: Restorasyonun bitiminde, yapının arkeolojik ve tarihi yapısı korunmuş mu?	Evet	
		Soru 16: Restorasyon uygulamasının sonunda; bütün bu uygulamalar sonucunda, esere yapılan onarımın ve yeniden işlevlendirilmesinin anıtın korunup - yaşatıldığını ve gelecek nesillere aktarıldığını düşünüyor musunuz?	Evet	Nitelikli, saygılı ve doğru kullanım ile düzenli onarım yapılsa yapının gelecek nesillere aktarılacağını düşünüyorum.

Adı Soyadı : Doç. Dr. Saadet Armağan Güleç KORUMAZ

Ünvanı : Yüksek Mimar

Görevi : TMMOB Mimarlar Odası Konya Şube Başkanı

Daimi İkametgahı : Konya

Değerlendirme Kriterleri (Tasarım ve Restorasyon Uygulamaları olarak)		Durumu (Evet, Hayır, Kısmen)	Açıklamalar (Eklemek istediğiniz bir şey var ise, bu bölüme yazabilirsiniz.)
Tasarım Açısından	Yeniden İşlevlendirme Tasarımı	Soru 1: Verilen yeni işlevde; işi veren kurumun, diğer paydaşların ve/veya başkaca uzmanların katkısı olduğu gözlemlenebiliyor mu?	Kısmen
		Soru 2: Kervansaray modern görevler; kafeterya, sergi ve çok amaçlı salon gibi, verilerek ve kullanılarak yaşatılmasına uygun tasarlandığını hissi oluşuyor mu?	Evet
		Soru 3: Yapının yeni işlevi için gerekli olan modern ihtiyaçların gereksinimi olan; tuvalet, mutfak ve enerji odaları gibi eklentiler yapı ile bütünlük sağlamakta mıdır?	Hayır
		Soru 4: Kervansarayı yeni işlevi; fonksiyonel ve yapının tamamının kullanımına yönelik mi?	Evet
		Soru 5: Yapılan yeniden işlevlendirme tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın yaşatılmasına katkı sunduğunu düşünüyor musunuz?	Kısmen
	Restorasyon Tasarımı	Soru 6: Yapının restorasyonu açısından; tasarımında ve uygulamasında ana plan elemanlarına, gerekli onaylar alınarak ve as-built projeler işlenerek, yapılan eklemeler yapı ile bütünlük sağlamış mıdır?	Hayır
		Soru 7: Tasarım ve uygulama öncesi; yapının arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapıp, buna göre uygun malzeme seçimi ve uygulaması yapıldığı hissi oluşuyor mu?	Hayır
		Soru 8: Yapılan restorasyon tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın özgün kimliğini koruduğunu düşünüyor musunuz?	Evet
Uygulamalar Açısından	Yeniden İşlevlendirme Uygulaması	Soru 9: Kervansarayın yapılan restorasyon ile yeniden işlev kazandırılarak kullanımının devam etmesinin yapıya fayda sağlamış mıdır?	Evet
		Soru 10: Genel restorasyon ve yeniden işlevlendirme uygulamaları açısından; eserin dönünü, bugünü ve yarınını kapsayacak şekilde sürdürülebilir olduğu hissi oluşmuş mudur?	Evet
		Soru 11: Yeniden işlevlendirme için yapılan; restorasyon çalışmalarında, iş yükünün fazlasının iç mekanda olduğu düşünüldürse, bu bağlamda uzman ekipte iç mimar da olduğu ve etkisinin hissedildiğini düşünüyor musunuz?	Hayır
	Restorasyon Uygulaması	Soru 12: Restorasyonun uzman bir ekiple mi yapıldığı ve bu uzmanların özellikle yönetici olanları işin başından sonuna kadar, işin başında durarak doğru yapıldığı hissi oluşmakta mıdır?	Hayır
		Soru 13: Restorasyon uygulamasında özgün malzeme kullanılmış mı?	Kısmen
		Soru 14: Dönem farkları yapının restorasyon uygulamasının sonunda da gözlemleyebiliyor mu?	Hayır
		Soru 15: Restorasyonun bitiminde, yapının arkeolojik ve tarihi yapısı korunmuş mu?	Kısmen
		Soru 16: Restorasyon uygulamasının sonunda; bütün bu uygulamalar sonucunda, esere yapılan onarımın ve yeniden işlevlendirilmesinin anıtın korunup – yaşatıldığını ve gelecek nesillere aktarıldığını düşünüyor musunuz?	Kısmen
			İç mekan düzenlemelerinin ve ihtiyaca yönelik sonradan eklenen altyapıya ve işleve yönelik olarak temin edilen malzemelerin seçiminin hatalı olduğu kanaatindeyim.

Adı Soyadı : Gülgün ATALAY

Ünvanı : Yüksek Mimar

Görevi : Konya Rölöve ve Anıtlar Bölge Müdürü

Daimi İkametgahı : Konya

Değerlendirme Kriterleri (Tasarım ve Restorasyon Uygulamaları olarak)		Durumu (Evet, Hayır, Kısmen)	Açıklamalar (Ekleme istediğiniz bir şey var ise, bu bölüme yazabilirsiniz.)	
Tasarım Açısından	Yeniden İşlevlendirme Tasarımı	Soru 1: Verilen yeni işlevde; işi veren kurumun, diğer paydaşların ve/veya başkaca uzmanların katkısı olduğu gözlemlenebiliyor mu?	Evet	
		Soru 2: Kervansaray modern görevler; kafeterya, sergi ve çok amaçlı salon gibi, verilerek ve kullanılarak yaşatılmasına uygun tasarlandığını hissi oluşuyor mu?	Evet	
		Soru 3: Yapının yeni işlevi için gerekli olan modern ihtiyaçların gereksinimi olan; tuvalet, mutfak ve enerji odaları gibi eklentiler yapı ile bütünlük sağlamakta mıdır?	Evet	
		Soru 4: Kervansarayın yeni işlevi, fonksiyonel ve yapının tamamının kullanımına yönelik mi?	Evet	
		Soru 5: Yapılan yeniden işlevlendirme tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın yaşatılmasına katkı sunduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	
	Restorasyon Tasarımı	Soru 6: Yapının retorasyonu açısından; tasarımında ve uygulamasında ana plan elemanlarına, gerekli onaylar alınarak ve as-built projeler işlenerek, yapılan eklemeler yapı ile bütünlük sağlamış mıdır?	Evet	
		Soru 7: Tasarım ve uygulama öncesi, yapının arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapıp, buna göre uygun malzeme seçimi ve uygulaması yapıldığı hissi oluşuyor mu?	Evet	
		Soru 8: Yapılan restorasyon tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın özgün kimliğini koruduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	
Uygulamalar Açısından	Yeniden İşlevlendirme Uygulaması	Soru 9: Kervansarayın yapılan retorasyon ile yeniden işlev kazandırılarak kullanımının devam etmesinin yapıya fayda sağlamış mıdır?	Evet	Rüstem Paşa Kervansarayı güncel fôksiyonu ile çok aktif kullanılan bir yapı durumdadır.
		Soru 10: Genel restorasyon ve yeniden işlevlendirme uygulamaları açısından; eserin dününü, bugünü ve yarını kapsayacak şekilde sürdürülebilir olduğu hissi oluşmuş mudur?	Evet	
		Soru 11: Yeniden işlevlendirme için yapılan; restorasyon çalışmalarında, iş yükünün fazlasının iç mekanda olduğu düşünülürse, bu bağlamda uzman ekipte iç mimar da olduğu ve etkisinin hissedildiğini düşünüyor musunuz?	Evet	İç mekanda tasarımında yapının ana plan şemasının algılanıyor olması koruma açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum.
	Restorasyon Uygulaması	Soru 12: Restorasyonun uzman bir ekiple mi yapıldığı ve bu uzmanların özellikle yönetici olanları işin başından sonuna kadar, işin başında durarak doğru yapıldığı hissi oluşmakta mıdır?	Evet	
		Soru 13: Restorasyon uygulamasında özgün malzeme kullanılmış mı?	Evet	Rüstem Paşa Kervansaray'ın da zemin döşemeleri ve yeni tasarlanan mekanlar dışında özgün malzemeler kullanılmıştır.
		Soru 14: Dönem farkları yapının restorasyon uygulamasının sonunda da gözlemleyebiliyor mu?	Evet	
		Soru 15: Restorasyonun bitiminde, yapının arkeolojik ve tarihi yapısı korunmuş mu?	Evet	
		Soru 16: Restorasyon uygulamasının sonunda; bütün bu uygulamalar sonucunda, esere yapılan onarımın ve yeniden işlevlendirilmesinin anıtın korunup – yaşatıldığını ve gelecek nesillere aktarıldığını düşünüyor musunuz?	Evet	Koruma - kulanma dengesi açısından örnek bir restorasyon olduğunu düşünüyorum.

Adı Soyadı : Şenay BAYKAL

Ünvanı : Mimar

Görevi : KBB Koruma Uygulama ve Denetim Şube Müdürü

Daimi İkametgahı : Konya

Değerlendirme Kriterleri (Tasarım ve Restorasyon Uygulamaları olarak)		Durumu (Evet, Hayır, Kısmen)	Açıklamalar (Ekleme istediğiniz bir şey var ise, bu bölüme yazabilirsiniz.)	
Tasarım Açısından	Yeniden İşlevlendirme Tasarımı	Soru 1: Verilen yeni işlevde; işi veren kurumun, diğer paydaşların ve/veya başkaca uzmanların katkısı olduğu gözlemlenebiliyor mu?	Hayır	Katkıdan, çok talepleri olmuştur.
		Soru 2: Kervansaraya modern görevler; kafeterya, sergi ve çok amaçlı salon gibi, verilerek ve kullanılarak yaşatılmasına uygun tasarlandığını hissi oluşuyor mu?	Kısmen	
		Soru 3: Yapının yeni işlevi için gerekli olan modern ihtiyaçların gereksinimi olan; tuvalet, mutfak ve enerji odaları gibi eklentiler yapı ile bütünlük sağlamakta mıdır?	Kısmen	Mümkün olduğunca sağlanmaktadır. Bazen olmuyor. Genelde de iç mekanda olabiliyor.
		Soru 4: Kervansarayın yeni işlevi; fonksiyonel ve yapının tamamının kullanımına yönelik mi?	Evet	
		Soru 5: Yapılan yeniden işlevlendirme tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın yaşatılmasına katkı sunduğunu düşünüyor musunuz?	Kısmen	
Restorasyon Tasarımı	Soru 6: Yapının retorasyonu açısından; tasarımında ve uygulamasında ana plan elemanlarına, gerekli onaylar alınarak ve as-built projeler işlenerek, yapılan eklemeler yapı ile bütünlük sağlamış mıdır?	Evet		
	Soru 7: Tasarım ve uygulama öncesi; yapının arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapıp, buna göre uygun malzeme seçimi ve uygulaması yapıldığı hissi oluşuyor mu?	Evet		
	Soru 8: Yapılan restorasyon tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın özgün kimliğini koruduğunu düşünüyor musunuz?	Evet		
Uygulamalar Açısından	Yeniden İşlevlendirme Uygulaması	Soru 9: Kervansarayın yapılan retorasyon ile yeniden işlev kazandırılarak kullanımının devam etmesinin yapıya fayda sağlamış mıdır?	Evet	
		Soru 10: Genel restorasyon ve yeniden işlevlendirme uygulamaları açısından; eserin düntünü, bugtünü ve yarımını kapsayacak şekilde sürdürülebilir olduğu hissi oluşmuş mudur?	Evet	
		Soru 11: Yeniden işlevlendirme için yapılan; restorasyon çalışmalarında, iş yükünün fazlasının iç mekanda olduğu düşünüldürse, bu bağlamda uzman ekipte iç mimar da olduğu ve etkisinin hissedildiğini düşünüyor musunuz?	Hayır	Yapının restorasyonun bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği için, mimarlık hizmetlerinin yeterli olduğunu düşünüyorum.
	Restorasyon Uygulaması	Soru 12: Restorasyonun uzman bir ekiple mi yapıldığı ve bu uzmanların özellikle yönetici olanları işin başından sonuna kadar, işin başında durarak doğru yapıldığı hissi oluşmakta mıdır?	Evet	
		Soru 13: Restorasyon uygulamasında özgün malzeme kullanılmış mı?	Evet	
		Soru 14: Dönem farkları yapının restorasyon uygulamasının sonunda da gözlemleyebiliyor mu?	Evet	
		Soru 15: Restorasyonun bitiminde, yapının arkeolojik ve tarihi yapısı korunmuş mu?	Kısmen	Belgelerin elverdiği ölçüde uyulmuştur.
		Soru 16: Restorasyon uygulamasının sonunda; bütün bu uygulamalar sonucunda, esere yapılan onarımın ve yeniden işlevlendirilmesinin anıtın korunup – yaşatıldığını ve gelecek nesillere aktarıldığını düşünüyor musunuz?	Evet	

Adı Soyadı : Ali Rıza Tekin
 Ünvanı : Mimar
 Görevi : KBB Sanat Yapıları Şube Müdürü (Eski)
 Daimi İkametgahı : Konya

Değerlendirme Kriterleri (Tasarım ve Restorasyon Uygulamaları olarak)		Durumu (Evet, Hayır, Kısmen)	Açıklamalar (Ekleme istediğiniz bir şey var ise, bu bölüme yazabilirsiniz.)	
Tasarım Açısından	Yeniden İşlevlendirme Tasarımı	Soru 1: Verilen yeni işlevde; işi veren kurumun, diğer paydaşların ve/veya başkaca uzmanların katkısı olduğu gözlemlenebiliyor mu?	Evet	Muhakkak etkili oluyor.
		Soru 2: Kervansaray modern görevler; kafeterya, sergi ve çok amaçlı salon gibi, verilerek ve kullanılarak yaşatılmasına uygun tasarlandığını hissi oluşuyor mu?	Evet	Direk kullanıcıya ihale ediliyorsa ona göre işlev kazandırılıyor.
		Soru 3: Yapının yeni işlevi için gerekli olan modern ihtiyaçların gereksinimi olan; tuvalet, mutfak ve enerji odaları gibi eklentiler yapı ile bütünlük sağlamakta mıdır?	Kısmen	Yapının durumuna göre karar veriliyor.
		Soru 4: Kervansarayın yeni işlevi, fonksiyonel ve yapının tamamının kullanımına yönelik mi?	Kısmen	Her zaman değil. Binanların yıkılan kısımlarına uygun yapılabilir.
		Soru 5: Yapılan yeniden işlevlendirme tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın yaşatılmasına katkı sunduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	Fonksiyon verilmezse yaşamıyor.
	Restorasyon Tasarımı	Soru 6: Yapının restorasyonu açısından; tasarımında ve uygulamasında ana plan elemanlarına, gerekli onaylar alınarak ve as-built projeler işlenerek, yapılan eklemeler yapı ile bütünlük sağlamış mıdır?	Kısmen	Çoğunlukla yapılıyor.
		Soru 7: Tasarım ve uygulama öncesi; yapının arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapıp, buna göre uygun malzeme seçimi ve uygulaması yapıldığı hissi oluşuyor mu?	Evet	Dönemine uygun genelde malzeme kullanılıyor.
		Soru 8: Yapılan restorasyon tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın özgün kimliğini koruduğunu düşünüyor musunuz?	Kısmen	Her zaman değil. Bazı binalardaki eksiklerden dolayı yapılamamaktadır.
Uygulamalar Açısından	Yeniden İşlevlendirme Uygulaması	Soru 9: Kervansarayın yapılan restorasyon ile yeniden işlev kazandırılarak kullanımının devam etmesinin yapıya fayda sağlamış mıdır?	Evet	Onun sayesinde korunuyor ve periyodik bakımları oluyor.
		Soru 10: Genel restorasyon ve yeniden işlevlendirme uygulamaları açısından; eserin düntü, bugünü ve yarını kapsayacak şekilde sürdürülebilir olduğu hissi oluşmuş mudur?	Evet	Geçmişten günümüze ve geleceği sağlıyoruz.
		Soru 11: Yeniden işlevlendirme için yapılan; restorasyon çalışmalarında, iş yükünün fazlasının iç mekanda olduğu düşünülürse, bu bağlamda uzman ekipte iç mimar da olduğu ve etkisinin hissedildiğini düşünüyor musunuz?	Hayır	Kullanım ve kullanıcı ile bağlantılı olduğu içindir.
	Restorasyon Uygulaması	Soru 12: Restorasyonun uzman bir ekipte mi yapıldığı ve bu uzmanların özellikle yönetici olanları işin başından sonuna kadar, işin başında durarak doğru yapıldığı hissi oluşmakta mıdır?	Hayır	Çoğu zaman bulunmuyor ve takip edilmiyor.
		Soru 13: Restorasyon uygulamasında özgün malzeme kullanılmış mı?	Evet	Çoğunlukla kullanılıyor.
		Soru 14: Dönem farkları yapının restorasyon uygulamasının sonunda da gözlemleyebiliyor mu?	Evet	Korunabilenler gözlemlenebilmektedir.
		Soru 15: Restorasyonun bitiminde, yapının arkeolojik ve tarihi yapısı korunmuş mu?	Evet	Korunmaktadır.
		Soru 16: Restorasyon uygulamasının sonunda; bütün bu uygulamalar sonucunda, esere yapılan onarımın ve yeniden işlevlendirilmesinin anıtın korunup – yaşatıldığını ve gelecek nesillere aktarıldığını düşünüyor musunuz?	Evet	Aktarılmaktadır.

Adı Soyadı : İbrahim GENÇ
 Ünvanı : İnşaat Mühendisi
 Görevi : Konya Vakıflar Bölge Müdürü (Emekli)
 Daimi İkametgahı : Konya

Değerlendirme Kriterleri (Tasarım ve Restorasyon Uygulamaları olarak)		Durumu (Evet, Hayır, Kısmen)	Açıklamalar (Ekleme istediğiniz bir şey var ise, bu bölüme yazabilirsiniz.)
Tasarım Açısından	Yeniden İşlevlendirme Tasarımı	Soru 1: Verilen yeni işlevde; işi veren kurumun, diğer paydaşların ve/veya başkaca uzmanların katkısı olduğu gözlemlenebiliyor mu?	Evet
		Soru 2: Kervansaray modern görevler; kafeterya, sergi ve çok amaçlı salon gibi, verilerek ve kullanılarak yaşatılmasına uygun tasarlandığını hissi oluyor mu?	Evet
		Soru 3: Yapının yeni işlevi için gerekli olan modern ihtiyaçların gereksinimi olan; tuvalet, mutfak ve enerji odaları gibi eklentiler yapı ile bütünlük sağlamakta mıdır?	Hayır
		Soru 4: Kervansarayın yeni işlevi, fonksiyonel ve yapının tamamının kullanımına yönelik mi?	Evet
		Soru 5: Yapılan yeniden işlevlendirme tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın yaşatılmasına katkı sunduğunu düşünüyor musunuz?	Evet
	Restorasyon Tasarımı	Soru 6: Yapının restorasyonu açısından; tasarımında ve uygulamasında ana plan elemanlarına, gerekli onaylar alınarak ve as-built projeler işlenerek, yapılan eklemeler yapı ile bütünlük sağlamış mıdır?	Hayır / Kısmen
		Soru 7: Tasarım ve uygulama öncesi, yapının arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapıp, buna göre uygun malzeme seçimi ve uygulaması yaptığı hissi oluyor mu?	Kısmen
		Soru 8: Yapılan restorasyon tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın kimliğini koruduğunu düşünüyor musunuz?	Kısmen
Uygulamalar Açısından	Yeniden İşlevlendirme Uygulaması	Soru 9: Kervansarayın yapılan restorasyon ile yeniden işlev kazandırılarak kullanımının devam etmesinin yapıya fayda sağlamış mıdır?	Evet
		Soru 10: Genel restorasyon ve yeniden işlevlendirme uygulamaları açısından; eserin düntü, bugünü ve yarınını kapsayacak şekilde sürdürülebilir olduğu hissi oluşmuş mudur?	Hayır
		Soru 11: Yeniden işlevlendirme için yapılan; restorasyon çalışmalarında, iş yükünün fazlasının iç mekanda olduğu düşünülürse, bu bağlamda uzman ekipte iç mimar da olduğu ve etkisinin hissedildiğini düşünüyor musunuz?	Hayır
	Restorasyon Uygulaması	Soru 12: Restorasyonun uzman bir ekiple mi yapıldığı ve bu uzmanların özellikle yönetici olanları işin başından sonuna kadar, işin başında durarak doğru yapıldığı hissi oluşmakta mıdır?	—
		Soru 13: Restorasyon uygulamasında özgün malzeme kullanılmış mı?	—
		Soru 14: Dönem farkları yapının restorasyon uygulamasının yanında da gözlemleyebiliyor mu?	Kısmen
		Soru 15: Restorasyonun bitiminde, yapının arkeolojik ve tarihi yapısı korunmuş mu?	Kısmen
		Soru 16: Restorasyon uygulamasının sonunda; bütün bu uygulamalar sonucunda, esere yapılan onarımın ve yeniden işlevlendirilmesinin anıtın korunup – yaşatıldığını ve gelecek nesillere aktarıldığını düşünüyor musunuz?	Kısmen

Adı Soyadı : İhsan SARI

Ünvanı : Yüksek Mimar

Görevi : Mevlana Türbesi Restorasyonu Bilim Kurulu Üyesi

Daimi İkametgahı : İstanbul

Değerlendirme Kriterleri (Tasarım ve Restorasyon Uygulamaları olarak)			Durumu (Evet, Hayır, Kısmen)	Açıklamalar (Eklemek istediğiniz bir şey var ise, bu bölüme yazabilirsiniz.)
Tasarım Açısından	Yeniden İşlevlendirme Tasarımı	Soru 1: Verilen yeni işlevde; işi veren kurumun, diğer paydaşların ve/veya başkaca uzmanların katkısı olduğu gözlemlenebiliyor mu?	Evet	Eski Eser ile ilgili Paydaş ve uzmanların katkılarına çok sık rastlanıyor.
		Soru 2: Kervansaray'a modern görevler; kafeterya, sergi ve çok amaçlı salon gibi, verilerek ve kullanılarak yaşatılmasına uygun tasarlandığını hissi oluşuyor mu?	Kısmen	Modern Görevler, eski eserin tarihi dokusunu etkileyemeyecek ve yapının dönem ruhunu, havasını bozmayacak şekilde verilmelidir. Çoğu zaman bu konuda başarılı olunsu da verilen modern görevler eski eserin öntüne geçebiliyor.
		Soru 3: Yapının yeni işlevi için gerekli olan modern ihtiyaçların gereksinimi olan; tuvalet, mutfak ve enerji odaları gibi eklentiler yapı ile bütünlük sağlamakta mıdır?	Kısmen	Bütünlük sağlaması veya sağlamaması yapının durumuna göre değerlendirilmelidir. Yapıya uyum sağlaması ve sağlamaması gibi bir ön şartla bakılmaması gerektiğini düşünüyorum.
		Soru 4: Kervansarayın yeni işlevi; fonksiyonel ve yapının tamamının kullanımına yönelik mi?	Evet	Kesinlikle. Eski eserin tüm kısımlarının işlevlendirilmesi büyük önem arz etmektedir.
		Soru 5: Yapılan yeniden işlevlendirme tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın yaşatılmasına katkı sunduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	
	Restorasyon Tasarımı	Soru 6: Yapının restorasyonu açısından; tasarımında ve uygulamasında ana plan elemanlarına, gerekli onaylar alınarak ve as-built projeler işlenerek, yapılan eklemeler yapı ile bütünlük sağlamış mıdır?	Evet	
		Soru 7: Tasarım ve uygulama öncesi; yapının arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapıp, buna göre uygun malzeme seçimi ve uygulaması yapıldığı hissi oluşuyor mu?	Evet	
		Soru 8: Yapılan restorasyon tasarımının sahada sorunsuz uygulanabilir olduğu ve anıtın özgün kimliğini koruduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	
Uygulamalar Açısından	Yeniden İşlevlendirme Uygulaması	Soru 9: Kervansarayın yapılan restorasyon ile yeniden işlev kazandırılarak kullanımının devam etmesinin yapıya fayda sağlamış mıdır?	Evet	
		Soru 10: Genel restorasyon ve yeniden işlevlendirme uygulamaları açısından, eserin dönünü, bugünü ve yarının kapsayacak şekilde sürdürülebilir olduğu hissi oluşmuş mudur?	Evet	Eski Eserin işlevlendirilmesi yapının canlı kalmasını sağladığı gibi periyodik bakım çalışmalarında yapılması gerekmektedir.
		Soru 11: Yeniden işlevlendirme için yapılan; restorasyon çalışmalarında, iş yükünün fazlasının iç mekanda olduğu düşünülse, bu bağlamda uzman ekipte iç mimar da olduğu ve etkisinin hissedildiğini düşünüyor musunuz?	Kısmen	
	Restorasyon Uygulaması	Soru 12: Restorasyonun uzman bir ekiple mi yapıldığı ve bu uzmanların özellikle yönetici olanları işin başından sonuna kadar, işin başında durarak doğru yapıldığı hissi oluşmakta mıdır?	Evet	
		Soru 13: Restorasyon uygulamasında özgün malzeme kullanılmış mı?	Evet	
		Soru 14: Dönem farkları yapının restorasyon uygulamasının sonunda da gözlemleyebiliyor mu?	Evet	
		Soru 15: Restorasyonun bitiminde, yapının arkeolojik ve tarihi yapısı korunmuş mu?	Evet	
		Soru 16: Restorasyon uygulamasının sonunda; bütün bu uygulamalar sonucunda, esere yapılan onarımın ve yeniden işlevlendirilmesinin anıtın korunup – yaşatıldığını ve gelecek nesillere aktarıldığını düşünüyor musunuz?	Evet	

Adı Soyadı : Semih AYLI

Ünvanı : İnşaat Teknikeri

Görevi : Firma Sahibi

Daimi İkametgahı : Bursa